

Regeringens proposition

1990/91: 106

om kontobaserat penningmarknadssystem

Prop.
1990/91: 106

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 14 februari 1991 för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Laila Freivalds

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till en lag om penningmarknadskonton. Lagförslaget innebär att systemet med skuldebrev avskaffas i fråga om ensidiga skuldförbindelser som är avsedda för allmän omsättning och omfattas av låneemissioner som enligt avtal förvaltas av PenningmarknadsCentralen PmC Aktiebolag (penningmarknadscentralen). De rättsverkningar som för närvarande är förbundna med skuldebreven knyts i stället till registrering på konto hos penningmarknadscentralen.

Vid förvärv av en skuldförbindelse inom ramen för det nya systemet skall penningmarknadscentralen under vissa förutsättningar svara gentemot överlåtaren för betalning av utfäst likvid.

Den nya lagstiftningen avses träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

Lagförslagen i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre delar som behandlar lagförslagen: lagrådsremissen (s. 28), lagrådets yttrande (s. 82) och föredragande statsrådets ställningstaganden till lagrådets synpunkter (s.).

Den som vill ta del av samtliga skäl för lagförslagen måste därför läsa alla tre delarna.

1 Förslag till

Lag om penningmarknadskonton

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 §

Denna lag gäller i fråga om ensidiga skuldförbindelser som är avsedda för allmän omsättning och omfattas av låneemissioner som förvaltas av PenningmarknadsCentralen PmC Aktiebolag (penningmarknadscentralen).

2 §

Skuldförbindelser som omfattas av denna lag och borgenärer som har rätt till betalning på grund av sådana förbindelser skall registreras hos penningmarknadscentralen med hjälp av automatisk databehandling i ett sådant register som avses i 4 kap. 1 §.

För skuldförbindelser som omfattas av denna lag får inte skuldebrev utfärdas.

3 §

Bankinspektionen skall övervaka att denna lag följs.

4 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om förändret av register och förteckningar enligt denna lag.

2 kap. Medlemmar i penningmarknadscentralen

1 §

Endast riksbanken, riksgäldskontoret och den som har bankinspektionens tillstånd att delta i penningmarknadscentralens verksamhet får öppna konton (penningmarknadskonton) och göra anmälningar för registrering hos centralen. Deltagarna i verksamheten benämns i denna lag medlemmar.

Vid bankinspektionens prövning av en ansökan om tillstånd enligt första stycket skall beaktas om sökanden med hänsyn till sin organisation, ekonomiska ställning och verksamhet på penningmarknaden är lämplig som medlem.

Bankinspektionen skall återkalla ett tillstånd om tillståndshavaren genom att överträda denna lag eller på annat sätt visat sig olämplig att delta i penningmarknadscentralens verksamhet. Återkallelsebeslut gäller omedelbart, om ej annat förordnas.

Bankinspektionens beslut enligt 1 § överklagas hos kammarrätten.

Ett beslut varigenom bankinspektionen meddelat tillstånd eller avslagit en framställning av penningmarknadscentralen om återkallelse av tillstånd, får överklagas av denna.

3 kap. Ombud och förvaltare

1 §

En medlem i penningmarknadscentralen kan av bankinspektionen auktoriseras att såsom ombud öppna penningmarknadskonton och göra anmälan för registreringsåtgärder för borgenärens och andra rättighetshavares räkning hos penningmarknadscentralen (placerarombud) och att på motsvarande sätt företräda utfärdare av skuldförbindelser hos centralen (emittentombud). Riksbanken har rätt att utan auktorisation uppträda som placerarombud och emittentombud inom ramen för riksbankens uppgifter som centralbank.

En bank eller en fondkommissionär kan av bankinspektionen auktoriseras att såsom förvaltare i stället för borgenären registreras på penningmarknadskonto i fråga om skuldförbindelser som omfattas av ett förvaltningsuppdrag (förvaltarregistrering). Riksbanken har rätt att utan auktorisation uppträda som en sådan förvaltare inom ramen för sina uppgifter som centralbank. Är skuldförbindelser föremål för handel utomlands kan, efter tillstånd av bankinspektionen, i stället för borgenär som är bosatt utomlands, den som i utlandet fått uppdrag att förvalta hans förbindelser registreras som förvaltare på penningmarknadskonto.

En auktorisation eller ett tillstånd enligt första eller andra stycket får förenas med särskilda villkor för att allmänna och enskilda intressen skall tillgodoses. Auktorisationen eller tillståndet kan återkallas av bankinspektionen, om ett villkor har åsidosatts och avvikelserna är betydande eller om det annars inte längre finns förutsättningar för auktorisation eller tillstånd.

Beslut av bankinspektionen i frågor om auktorisation eller tillstånd får överklagas hos kammarrätten. Beslutet skall verkställas även om det har överklagats, om inte kammarrätten beslutar annat.

2 §

Upphör den som har auktoriserats enligt 1 § första stycket att vara medlem i penningmarknadscentralen, är auktorisationen utan verkan.

3 §

Om någon har auktoriserats som placerarombud men auktorisationen återkallas eller förlorar sin verkan enligt 2 §, skall de uppdrag som lämnats ombudet med stöd av 1 § första stycket på begäran av den berättigade övertas av annan medlem av penningmarknadscentralen som har auktoriserats som sådant ombud.

4 kap. Register

1 §

För varje utfärdare av sådana skuldförbindelser som förvaltas av penningmarknadscentralen skall hos centralen finnas ett register. Registret skall bestå av en förteckning över skuldförbindelserna, en löpande journal,

2 §

I penningmarknadskonto för skuldförbindelser som inte är förvaltarregistrerade skall anges

1. skuldbelopp och lånevillkor samt, i förekommande fall, antalet skuldförbindelser och dessas nominella belopp,

2. verkställd utbetalning av kapitalbelopp eller ränta,

3. borgenärens namn, identifieringsnummer och postadress, om borgenären är medlem i penningmarknadscentralen,

4. pantsättningar utom i fall som avses i 7 kap. 7 § andra stycket,

5. i förekommande fall att borgenären har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken med uppdrag som omfattar förvaltning av skuldförbindelserna,

6. konkurs avseende borgenären samt utmätning, kvarstad eller betalningssäkring avseende en skuldförbindelse eller panträtt i skuldförbindelsen utom i sådana fall av utmätning som avses i 7 kap. 7 § tredje stycket,

7. förbehåll enligt 15 kap. 8 § föräldrabalken,

8. andra inskränkningar för borgenären att ta emot betalning eller att i övrigt göra skuldförbindelsen gällande,

9. namn, identifieringsnummer och postadress för panthavare och den som har en rättighet på grund av inskränkning enligt 8 eller, om rättighetshavaren inte är medlem i penningmarknadscentralen, uppgift om vem som i egenskap av placerarombud är behörig att företräda honom.

I penningmarknadskonto för annan än medlem skall i stället för de uppgifter som avses i första stycket 3 antecknas en särskiljbar beteckning för borgenären samt en uppgift om vem som i egenskap av placerarombud är behörig att göra anmälan om registreringsåtgärder. Vad som föreskrivs i denna lag om den som är antecknad på penningmarknadskonto som borgenär gäller även borgenär för vilken särskiljbar beteckning har antecknats enligt vad nu har sagts.

Penningmarknadscentralen skall med hjälp av automatisk databehandling föra en särskild förteckning över de borgenärer som avses i andra stycket. I förteckningen skall anges de uppgifter som avses i första stycket 3 samt den särskiljbara beteckning som avses i andra stycket.

3 §

Ett penningmarknadskonto för skuldförbindelser som är förvaltarregistrerade skall innehålla

1. de uppgifter som avses i 2 § första stycket 1 och 2,

2. förvaltarens namn, identifieringsnummer samt postadress, om förvaltaren är medlem i penningmarknadscentralen,

3. anmärkning att skuldförbindelserna förvaltas för annans räkning,

4. om förvaltaren inte är medlem i penningmarknadscentralen, uppgift om vem som i egenskap av placerarombud är behörig att göra anmälan om registreringsåtgärder.

Om förvaltaren inte är medlem i penningmarknadscentralen, skall bestämmelserna i 2 § andra och tredje styckena tillämpas på förvaltaren. Vad som där föreskrivs om borgenär skall i stället avse förvaltare.

4 §

För varje anteckning i en löpande journal, i en förteckning över förhandsregistreringar eller i ett penningmarknadskonto skall det framgå av registret vilken dag och vid vilken tidpunkt på dagen som anteckningen gjordes.

5 §

Genom penningmarknadscentralens försorg skall en skuldförbindelse på ett penningmarknadskonto förses med ett nummer eller annat kännetecken, om det finns behov av att särskilja skuldförbindelsen från andra förbindelser på samma konto.

6 §

Penningmarknadscentralen skall ansvara för att registren och förteckningarna enligt 2 § tredje stycket förs på sådant sätt som föreskrivs i denna lag eller annan författning.

Penningmarknadscentralen är registeransvarig enligt datalagen (1973:289) för registren och förteckningarna.

5 kap. Registreringsåtgärder

1 §

På grundval av anmälningar från medlemmarna skall penningmarknadscentralen i fråga om skuldförbindelser registrera förvärv, pantsättningar och andra ändringar i förhållanden som enligt 4 kap. 2 eller 3 § skall vara angivna i registret. Medlemmarna är skyldiga att göra anmälan till centralen om sådana ändringar.

2 §

Penningmarknadscentralen skall vidta registreringsåtgärder med anledning av sådana anmälningar från statliga myndigheter som avser medlemmars förhållanden.

Panträtt som följer av 9 kap. 3 § första stycket skall utan anmälan från medlem registreras av penningmarknadscentralen. Medlem kan bemyndiga centralen att utan anmälan registrera panträtt även i andra fall.

3 §

Om ett förhållande som skall registreras anmäls till penningmarknadscentralen, skall den registreringsåtgärd som anmälan avser genast vidtas.

4 §

En registreringsåtgärd vidtas genom anteckning i den löpande journalen, genom förhandsregistrering i de fall då detta skall ske enligt 9 kap. 2 eller 6 § samt, sedan samtliga villkor för registrering har uppfyllts, genom anteckning på ett penningmarknadskonto.

I annat fall än som avses i 2 § sker anteckning i den löpande journalen genom medlemmarnas försorg. En anteckning i den löpande journalen som berör penningmarknadskonton för vilka olika medlemmar svarar

skall anses ha skett när sammanstämmande anmälningar av dessa har gjorts.

I fråga om registreringsåtgärd som avses i 2 § sker anteckning i den löpande journalen genom penningmarknadscentralens försorg.

5 §

Om en anmälan till penningmarknadscentralen är ofullständig men bristen går att avhjälpa, skall anmälaren föreläggas att inom viss tid komplettera underrättelsen.

6 §

En begäran om registreringsåtgärd skall avslås av penningmarknadscentralen, om förutsättningar för registrering saknas och det inte är fråga om fall som avses i 5 §.

7 §

Innan anteckning på penningmarknadskonto skett får en anmälan rättas. Detta gäller dock inte, om anmälan har lett till förhandsregistrering enligt 9 kap. 2 eller 6 §.

8 §

En anteckning på penningmarknadskonto skall rättas av penningmarknadscentralen, om anteckningen innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av penningmarknadscentralens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende eller till följd av något tekniskt fel. Tillfälle att yttra sig skall lämnas den vars rätt berörs.

9 §

Penningmarknadscentralen får ur register avföra anteckningar som uppenbarligen saknar betydelse. De avförda uppgifterna skall bevaras i minst tio år.

6 kap. Insyn och sekretess

1 §

Varje medlem i penningmarknadscentralen skall beredas möjlighet att med hjälp av egna terminaler fortlöpande ta del av uppgifter om de penningmarknadskonton som medlemmen förfogar över för egen del eller som placerarombud.

Var och en som i övrigt är registrerad på ett penningmarknadskonto har rätt att på begäran få besked från penningmarknadscentralen om kontots innehåll i den mån innehållet berör hans rätt. Den som har ett placerarombud skall rikta sin begäran till ombudet.

2 §

Om betalning av kapitalbelopp eller ränta på grund av skuldförbindelse skall göras utan förmedling av penningmarknadscentralen, har utfärdaren av skuldförbindelsen rätt att i den mån det behövs för detta ändamål få

uppgifter beträffande de penningmarknadskonton som ingår i registret samt, beträffande penningmarknadskonto som avses i 3 kap. 1 § första stycket, uppgift om borgenärens namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress.

Första stycket tillämpas också, om penningmarknadscentralens förvaltning av låneemissionen upphör.

3 §

Den som är eller har varit anställd vid penningmarknadscentralen får inte obehörigen röja uppgifter som har antecknats i ett sådant register som avses i 4 kap.

4 §

Föreligger misstanke om brott mot insiderlagen (1990:1342) skall penningmarknadscentralen på begäran lämna bankinspektionen eller åklagare besked om innehållet i register och förteckningar som avses i 4 kap. Besked skall lämnas utan kostnad.

7 kap. Rättsverkan av registrering

1 §

Den som är antecknad på ett penningmarknadskonto som borgenär är med de begränsningar som framgår av kontot behörig att förfoga över den skuldförbindelse till vilken anteckningen hänför sig.

Behörig att ta emot betalning med anledning av en skuldförbindelse är den som på förfallodagen eller på fastställd avstämningsdag är antecknad som borgenär på ett penningmarknadskonto i registret eller som är berättigad att i andra fall ta emot betalningen. Detta gäller dock inte om gäldenären eller, då betalningen erläggs av penningmarknadscentralen för gäldenärens räkning, centralen insåg eller borde ha insett att betalningsmottagaren inte var berättigad att ta emot betalning för skuldförbindelsen.

Första och andra styckena gäller inte i fråga om en skuldförbindelse för vilken förvärvet är förhandsregistrerat enligt 9 kap. 2 § första stycket. Så länge förhandsregistreringen består får inte borgenären förfoga över förbindelsen. Under samma tid är penningmarknadscentralen behörig att ta emot betalning som avses i andra stycket.

Den som är antecknad på ett penningmarknadskonto som placerarombud för en borgenär är behörig att på borgenärens vägnar ta emot betalning som avses i andra stycket eller betalning som erläggs med anledning av förfogande över skuldförbindelsen.

2 §

För skuldförbindelser som avses i denna lag tillämpas 15–18 §§ lagen (1936:81) om skuldebrev. Med besittning av eller anteckning på skuldebrev jämställs därvid motsvarande registrering på penningmarknadskonto.

3 §

Om en skuldförbindelse har överlåtits och anmälan om förvärvet har registrerats, får skuldförbindelsen därefter inte tas i anspråk av överlåtarens borgenärer för andra rättigheter än sådana som var registrerade vid överlåtelsen.

Har samma skuldförbindelse överlåtits till flera var för sig, har det förvärv företräde som registrerades först.

Registreringen ger dock inte en överlåtelse företräde framför en tidigare överlåtelse, om förvärvaren vid förvärvet kände till eller borde ha känt till den tidigare överlåtelsen. Detta gäller ej, om förvärvaren i sin tur har överlåtit skuldförbindelsen till någon annan och denne vid sitt förvärv varken kände till eller borde ha känt till den första överlåtelsen.

Bestämmelserna i denna paragraf skall även tillämpas på förvärv genom bodelning, arv, testamente, bolagsskifte eller liknande förvärvssätt när fråga uppkommer om företräde mellan ett sådant förvärv och en senare överlåtelse.

5 §

Har en skuldförbindelse i annat fall än som avses i 4 § förvärvats genom överlåtelse från någon som inte var borgenär, blir förvärvet giltigt om överlåtaren vid tidpunkten för förvärvet var antecknad på penningmarknadskonto som borgenär samt förvärvet har registrerats och förvärvaren vid sitt förvärv varken kände till eller borde ha känt till att överlåtaren inte var borgenär. Vad nu sagts tillämpas även vid förvärv från den som var borgenär men som på grund av ett förvärvsvillkor eller bestämmelser i lag saknade rätt att förfoga över förbindelsen genom överlåtelse.

6 §

Rättsverkan av en registrering enligt 3–5 §§ inträder då förvärvet förhandsregistreras, under förutsättning att förvärvet därefter även registreras genom anteckning på penningmarknadskonto. Om förhandsregistrering inte äger rum, inträder rättsverkan när förvärvet registreras genom anteckning på penningmarknadskonto.

7 §

Bestämmelserna i 1–6 §§ tillämpas även vid pantsättning och vid frisläppande av pant.

Om den som är registrerad som borgenär i fråga om en skuldförbindelse som inte är förvaltarregistrerad upplåter panträtt i denna till förmån för någon annan än den hos vilken förbindelsen redan är pantsatt, inträder dock genom underrättelse till den sistnämnde eller, om denne har placerarombud, till ombudet de rättsverkningar som i andra fall uppkommer genom registrering av en pantsättning på penningmarknadskonto för upplåtaren.

Vad som sägs i andra stycket om pantsättning genom underrättelse skall även tillämpas vid utmätning.

8 §

I fråga om förvaltarregistrerade skuldförbindelser skall vad som i 1 och 5 §§ sägs om den som är antecknad på ett penningmarknadskonto som borgenär i stället avse den auktoriserade förvaltaren eller den som har tillstånd enligt 3 kap. 1 § andra stycket.

Underrättas den auktoriserade förvaltaren eller tillståndshavaren om att en förvaltarregistrerad skuldförbindelse har överlåtits eller pantsatts, inträder samma rättsverkningar som om överlåtelsen eller pantsättningen hade registrerats i register hos penningmarknadscentralen.

1 §

Om till följd av 7 kap. 4–6 §§ ett förvärv av skuldförbindelser gäller mot den som var borgenär eller mot någon till vars förmån en rådighetsinskränkning gäller, har denne rätt till ersättning av penningmarknadscentralen för sin skada till följd av förvärvet.

Första stycket tillämpas också, om till följd av 7 kap. 7 § en pantsättning av skuldförbindelser gäller mot den som äger förbindelserna eller mot någon till vars förmån en rådighetsinskränkning gäller.

2 §

Tillfogas någon skada till följd av oriktig eller missvisande uppgift i ett register eller i annat fall genom fel i samband med uppläggning eller förande av ett sådant register, har han rätt till ersättning av penningmarknadscentralen, om inte centralen visar att felaktigheten beror på en omständighet utanför dess kontroll vars följder den inte skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror felaktigheten på en medlem i penningmarknadscentralen, är centralen fri från skadeståndsskyldighet om också medlemmen skulle vara fri enligt första stycket. Motsvarande gäller om felaktigheten beror på någon som har anlitats av penningmarknadscentralen eller av en medlem.

3 §

Tillfogas någon skada genom beslut om rättelse, har han rätt till ersättning av penningmarknadscentralen, om han inte insåg eller med hänsyn till arten av felet eller andra omständigheter borde ha insett att fel förekommit.

4 §

Beror skada som avses i 1–3 §§ på en medlem eller någon som har anlitats av en medlem, är penningmarknadscentralen fri från skadeståndsskyldighet, om centralen visar att medlemmen eller den som medlemmen har anlitat uppsåtligt eller av oaktsamhet har orsakat skadan.

5 §

Ersättning enligt 1–3 §§ kan efter skälighet sättas ned eller helt falla bort, om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skadan.

6 §

Om en medlem eller någon annan genom vållande har medverkat till en skada som avses i 1–3 §§, har penningmarknadscentralen rätt att från den vållande kräva tillbaka utbetald ersättning i den mån det är skäligt med hänsyn till skadans orsak och omständigheterna i övrigt.

7 §

Vad som föreskrivs i 1–6 §§ gäller ej i förhållandet mellan penningmarknadscentralen och medlem i centralen i den mån annat har avtalats.

1 §

Penningmarknadscentralen svarar jämte förvärvaren gentemot överlåtarens för betalningen av utfäst likvid för en skuldförbindelse (likvidansvar), om

1. riksbanken har åtagit sig att medverka vid betalningsutjämning (riksbanksclearing) av likvider för förvärv av skuldförbindelser som omfattas av lagen,

2. riksbanken har åtagit sig att lämna penningmarknadscentralen kredit i den mån det behövs för att centralen skall kunna fullgöra sitt likvidansvar för skuldförbindelsen, och

3. penningmarknadscentralen har godkänt förvärvet av skuldförbindelsen för riksbanksclearing.

2 §

Senast dagen före den då betalning skall göras skall penningmarknadscentralen pröva om förvärvet av en skuldförbindelse kan godkännas för riksbanksclearing. Godkännande får ske endast under förutsättning att överlåtarens, sedan penningmarknadscentralen på parternas vägnar verkställt utjämning av de överlåtelser och förvärv som skett under samma dag, finnes ha rätt att förfoga över skuldförbindelsen samt att säkerhet som svarar mot utfäst likvid kan tas i anspråk enligt 3 §.

Godkännandet sker genom förhandsregistrering. Sådan registrering får endast ske om även de i 1 § 1 och 2 angivna förutsättningarna för likvidansvar föreligger.

Anteckning på penningmarknadskonto görs sedan likvid har erlagts. Om inte anteckning på penningmarknadskonto har gjorts före utgången av den dag då betalningen skulle ha erlagts, är förhandsregistreringen utan verkan.

3 §

Som säkerhet för återgångsfordran gentemot förvärvaren i fall som avses i 1 § får penningmarknadscentralen tillförsäkra sig panträtt i den skuldförbindelse som är föremål för förvärv. I den mån det erfordras får centralen tillförsäkra sig panträtt i andra skuldförbindelser för vilka förvärvaren är antecknad som borgenär utan inskränkning i rätten att förfoga över förbindelserna.

Penningmarknadscentralen kan genom avtal förbehålla sig annan säkerhet än som avses i första stycket.

Första stycket andra meningen gäller inte i fråga om förvaltarregistrerade skuldförbindelser.

4 §

Om ett placerarombud erlägger likvid för förvärvarens räkning, gäller panträtt som avses i 3 § till säkerhet för ombudets fordran mot förvärvaren.

5 §

I den mån riksbanken lämnar penningmarknadscentralen kredit för fullgörande av likvidansvar enligt 1 § gäller säkerhet som avses i 3 § för riksbankens fordran gentemot centralen.

Föreskrifterna i 1–5 §§ gäller i tillämpliga delar vid pantsättning och frisläppande av pant samt vid erläggande av i skuldförbindelsen utfäst kapitalbelopp och ränta. Vid erläggande av kapitalbelopp och ränta skall därvid vad som sägs i 4 § om placerarombud och förvärvare i stället gälla emittentombud och utfärdare av skuldförbindelse.

7 §

En skuldförbindelse i vilken panträtt har stiftats enligt denna lag får av panthavaren försälgas eller åter pantsättas utan tillämpning av 10 kap. 2 § handelsbalken eller lagen (1979: 750) om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper.

1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.
2. Bestämmelser i annan lag eller författning om rättigheter som representeras av skuldebrev skall tillämpas även i fråga om rättigheter som registreras enligt denna lag.
3. Om denna lag skall tillämpas på en skuldförbindelse för vilken skuldebrev dessförinnan har utfärdats, skall följande iakttas.

Behörighet att första gången antecknas som borgenär eller som förvaltare av förbindelsen på ett penningmarknadskonto hos penningmarknadscentralen tillkommer den som enligt reglerna i lagen (1936: 81) om skuldebrev är behörig att som borgenär förfoga över skuldebrevet. Skuldebrevet skall makuleras på betryggande sätt och förvaras av utfärdaren i minst tio år. En panthavare är behörig att påkalla att bestämmelserna i detta stycke tillämpas, om han visar upp skuldebrevet.

Innehavaren av ett skuldebrev som har utfärdats innan denna lag blev tillämplig på skuldförbindelsen har inte rätt till därefter förfallen betalning förrän innehavet har registrerats på penningmarknadskonto.

I samband med att skuldförbindelsen första gången registreras på penningmarknadskonto får penningmarknadscentralen fastställa avstämningsdag för ränta och kapitalbelopp.

4. Frågor om auktorisation och tillstånd enligt 3 kap. 1 § får prövas före ikraftträdandet. Ett beslut i en sådan fråga skall gälla tidigast från och med ikraftträdandet.

Lag om PenningmarknadsCentralen PmC Aktiebolag

Härigenom föreskrivs följande.

1 § PenningmarknadsCentralen PmC Aktiebolag (penningmarknadscentralen) skall fullgöra de uppgifter som anges i lagen (1991:000) om penningmarknadskonton.

2 § Aktiebolagslagen (1975:1385) är tillämplig på penningmarknadscentralen, om något annat inte följer av 3 eller 4 §.

3 § Bolagsordningen för penningmarknadscentralen skall fastställas av regeringen och får inte ändras utan regeringens godkännande.

4 § Penningmarknadscentralen står under tillsyn av bankinspektionen.

Bankinspektionen får förelägga vite vid meddelande av villkor eller förbud i samband med tillsynen.

Bankinspektionens beslut enligt denna lag får överklagas hos regeringen.

Beslut i frågor som rör tillsynen skall verkställas även om beslutet har överklagats, såvida inte regeringen beslutar något annat.

Ytterligare föreskrifter om tillsynsverksamheten meddelas av regeringen.

5 § Penningmarknadscentralen skall med en årlig avgift bekosta bankinspektionens verksamhet enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar.

Penningmarknadscentralen skall med belopp som bankinspektionen bestämmer betala ersättning till en revisor som bankinspektionen förordnat enligt bolagsordningen.

6 § Styrelseledamot, verkställande direktör eller någon annan tjänsteman hos penningmarknadscentralen som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet till bankinspektionen lämnar oriktiga eller vilseledande uppgifter om centralen eller dess verksamhet döms till böter eller fängelse i högst sex månader, om gärningen inte är belagd med straff i brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande¹

Härigenom föreskrivs att 31 § lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*31 §²

Försäljningskommissionär, som givit kommittenten förskott å köpeskillingen eller som eljest i anledning av uppdraget har fordringsrätt hos kommittenten, äge i det gods, som lämnats honom till försäljning, panträtt till säkerhet för sådan fordran, såvida han själv eller genom annan är i besittning av godset eller av konossement eller sådan fraktsedel därå, att avsändaren icke utan företeende av densamma äger förfoga över godset.

Bestämmelserna om panträtt i första stycket tillämpas även på rättigheter som registreras enligt aktiekontolagen (1989:827). I sådana fall krävs i stället för besittning att panträkten registreras enligt *sistnämnda lag*.

Bestämmelserna om panträtt i första stycket tillämpas även på rättigheter som registreras enligt aktiekontolagen (1989:827) *eller lagen (1991:000) om penningmarknadskonton*. I sådana fall krävs i stället för besittning att panträkten registreras enligt *de sistnämnda lagarna*.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Jfr prop. 1990/91:63 lagförslag 2.

² Senaste lydelse 1989:835.

Lag om ändring i lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar

Härigenom föreskrivs att 13 a § lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Får en förmyndare i fråga om en rättighet som registreras enligt aktiekontolagen (1989:827) endast med överförmyndarens tillstånd överlåta eller pantsätta rättigheten eller uppbära på denna belöpande kapitalbelopp, gäller 9–12 §§ i tillämpliga delar.

*Föreslagen lydelse*13 a §²

Får en förmyndare i fråga om en rättighet som registreras enligt aktiekontolagen (1989:827) eller lagen (1991:000) om penningmarknadskonton endast med överförmyndarens tillstånd överlåta eller pantsätta rättigheten eller uppbära på denna belöpande kapitalbelopp, gäller 9–12 §§ i tillämpliga delar.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Lagen omtryckt 1976:616.

² Senaste lydelse 1989:836.

Lag om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling

Härigenom föreskrivs att 1 och 9 §§ lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Löpande skuldebrev, växlar, konossement eller andra handlingar vilkas företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning, att påkalla fullgörande av någon annan förpliktelse eller att antecknas som innehavare av en rättighet på ett konto som avses i aktiekontolagen (1989:827) får, om det kan antas att handlingen har förstörts eller kommit bort, dödas på begäran av den som har förlorat handlingen. Detsamma gäller i fråga om aktiebrev, pantbrev och företagshypoteksbrev, liksom beträffande intecknade fordringshandlingar som är ställda till viss man.

Denna lag tillämpas inte på banksedlar. Den tillämpas inte heller på obligationer eller förlagsbevis utom i fråga om

1. obligationer och förlagsbevis som har ställts till viss man eller till viss man eller order och som har utfärdats genom Värdepapperscentralen VPC Aktiebolags försorg, eller

2. obligationer med en löptid på högst ett år som har ställts till innehavaren och som utges av bankinstitut.

9 §³

Varder handlingen dödad, må den omständigheten att den ej kan företes icke utgöra hinder för sökanden att göra gällande den rätt, som på handlingen kunnat grundas; och har den, som är förpliktad att fullgöra vad i handlingen blivit utfäst, eller, i fråga om intecknad fordringshandling, den intecknade egendomens ägare att utfärda ny handling, som mot den dödade sva-

Föreslagen lydelse

1 §²

Löpande skuldebrev, växlar, konossement eller andra handlingar vilkas företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning, att påkalla fullgörande av någon annan förpliktelse eller att antecknas som innehavare av en rättighet på ett konto som avses i aktiekontolagen (1989:827) eller lagen (1991:000) om penningmarknadskonton får, om det kan antas att handlingen har förstörts eller kommit bort, dödas på begäran av den som har förlorat handlingen. Detsamma gäller i fråga om aktiebrev, pantbrev och företagshypoteksbrev, liksom beträffande intecknade fordringshandlingar som är ställda till viss man.

Varder handlingen dödad, må den omständigheten att den ej kan företes icke utgöra hinder för sökanden att göra gällande den rätt, som på handlingen kunnat grundas; och har den, som är förpliktad att fullgöra vad i handlingen blivit utfäst, eller, i fråga om intecknad fordringshandling, den intecknade egendomens ägare att utfärda ny handling, som mot den dödade sva-

¹ Lagen omtryckt 1981: 770.

² Senaste lydelse 1989: 837.

³ Senaste lydelse 1989: 837.

Nuvarande lydelse

rar. Ny handling skall inte utfärdas, om dödandet gällde en handling vars företeende endast utgjorde ett villkor för att någon skall antecknas som innehavare av en rättighet på ett konto som avses i aktiekontolagen (1989:827).

Föreslagen lydelse

rar. Ny handling skall inte utfärdas, om dödandet gällde en handling vars företeende endast utgjorde ett villkor för att någon skall antecknas som innehavare av en rättighet på ett konto som avses i aktiekontolagen (1989:827) eller lagen (1991:000) om penningmarknadskonton.

Ny handling, som enligt första stycket utfärdats i stället för dödad inteckningshandling, gälla ej såsom inteckningshandling förrän anteckning skett jämlikt 10 § tredje stycket.

I fråga om växel och konossement gälla tillika vad därom är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva

Härigenom föreskrivs att 2 och 3 §§ lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Är genom skuldebrev eller annorledes gåva utfäst i penningar eller lösören, gälle den ej såsom fullbordad, med mindre det som utfäst är kommit i gåvotagarens besittning. I fråga om skepp eller skeppsbygge gäller i stället att gåva ej är att anse såsom fullbordad, med mindre inskrivning för förvärvet sökts enligt vad som stadgas därom i sjölagen (1891:35 s.1). Har genom ett skuldebrev eller på annat sätt en gåva utfästs i en rättighet som registreras enligt aktiekontolagen (1989:827), fullbordas gåvan genom att rättigheten registreras för gåvotagaren enligt bestämmelserna i *den lagen* eller, om rättigheten förvaltas enligt 8 kap. i *sistnämnda lag*, genom att förvaltaren underrättas om utfästelsen.

*Föreslagen lydelse*2 §¹

Är genom skuldebrev eller annorledes gåva utfäst i penningar eller lösören, gälle den ej såsom fullbordad, med mindre det som utfäst är kommit i gåvotagarens besittning. I fråga om skepp eller skeppsbygge gäller i stället att gåva ej är att anse såsom fullbordad, med mindre inskrivning för förvärvet sökts enligt vad som stadgas därom i sjölagen (1891:35 s.1). Har genom ett skuldebrev eller på annat sätt en gåva utfästs i en rättighet som registreras enligt aktiekontolagen (1989:827) eller lagen (1991:000) om penningmarknadskonton, fullbordas gåvan genom att rättigheten registreras för gåvotagaren enligt bestämmelserna i *de lagarna* eller, om rättigheten förvaltas enligt 8 kap. *aktiekontolagen* eller 3 kap. 1 § *andra stycket lagen om penningmarknadskonton*, genom att förvaltaren underrättas om utfästelsen.

3 §²

Bortgiver någon aktiebrev eller löpande skuldebrev eller annan handling vars företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller för utövande av annan rättighet, gälle gåvan såsom fullbordad då gåvotagaren fått handlingen i sin besittning. Efterskänkes fordran enligt sådan handling, vare gåvan för fullbordad hållen först då handlingen återställts eller gjorts obrukbar.

Om någon ger bort en rättighet som registreras enligt aktiekontolagen (1989:827), fullbordas gåvan genom att rättigheten registreras för gåvotagaren enligt bestämmelserna i *den lagen* eller, om rättigheten förvaltas enligt 8 kap. i *sistnämnda lag*, genom att förvaltaren

Om någon ger bort en rättighet som registreras enligt aktiekontolagen (1989:827) eller lagen (1991:000) om penningmarknadskonton, fullbordas gåvan genom att rättigheten registreras för gåvotagaren enligt bestämmelserna i *de lagarna* eller, om rättigheten förval-

¹ Senaste lydelse 1989:838.

² Senaste lydelse 1989:838.

Nuvarande lydelse

underrättas om gåvan. Om en fordran som registreras enligt *sistnämnda lag* efterskänks, fullbordas gåvan genom registrering eller underrättelse i enlighet med vad nu sagts.

Föreslagen lydelse

tas enligt 8 kap. *aktiekontolagen eller 3 kap. 1 § andra stycket lagen om penningmarknadskonton*, genom att förvaltaren underrättas om gåvan. Om en fordran som registreras enligt *de sistnämnda lagarna* efterskänks, fullbordas gåvan genom registrering eller underrättelse i enlighet med vad nu sagts.

Bortgives annan fordran än i första eller andra stycket sägs, vare överlåtelsen för fullbordad ansedd då gäldenären underrättats av givaren. Har gåvan tillkommit genom skriftlig utfästelse varom sägs i 1 § första stycket, eller under sådana särskilda omständigheter som där avses, och sker underrättelse genom gåvotagaren, gälle överlåtelsen ock såsom fullbordad. Efterskänkes fordran varom här är fråga, gälle gåvan strax såsom fullbordad.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 1 och 8 §§ föräldrabalken¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

15 kap.

1 §²

Förmyndaren vare pliktig att tillse, att den omyndiges tillgångar äro anbragta sålunda att erforderlig trygghet finnes för deras bestånd och skäligen avkastning erhålles.

Bestämmelserna i detta kapitel om rättigheter som representeras av värdepapper och värdehandlingar tillämpas, om inte annat anges, även i fråga om rättigheter som registreras enligt aktiekontolagen (1989:827).

Bestämmelserna i detta kapitel om rättigheter som representeras av värdepapper och värdehandlingar tillämpas, om inte annat anges, även i fråga om rättigheter som registreras enligt aktiekontolagen (1989:827) eller lagen (1991:000) om penningmarknadskonton.

8 §³

Aktier, obligationer, pantbrev, företagshypoteksbrev, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar skall, om sammanlagda värdet överstiger ett belopp motsvarande två gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, i den omyndiges namn nedsättas i öppet förvar hos bank. Vill förmyndaren ta ut nedsatt värdehandling, skall han söka överförmyndarens tillstånd. Sådant tillstånd erfordras ej, där värdehandlingen endast skall genom bankens försorg överföras till annan bank för att där nedsättas i öppet förvar. De nedsatta värdehandlingarna skall under överförmyndarens tillsyn vårdas i enlighet med vad som föreskrivs om vård av omyndigs värdehandlingar.

Vad sålunda om nedsättning av omyndigs värdehandlingar föreskrivits skall ej äga tillämpning med avseende å bevis eller motbok rörande tillgodohavande å räkning hos bank, ej heller med avseende å bevis, som utfärdats om inskrivning i statsskuldboken eller Sveriges allmänna hypoteksbanks skuldbok eller skuldbok hos annan inrättning, som regeringen bestämmer, såframt å beviset finnes antecknat, att inskrivningen skett med förbehåll att kapitalbelopp å inskriven fordran eller därå utställd obligation eller ock inskriven obligation eller å sådan obligation belöpande kapitalbelopp ej må lyftas utan överförmyndarens tillstånd.

Premieobligationer, vilka utfärdats av staten, skola, såframt ej obligationerna äro nedsatta i öppet förvar hos bank eller överförmyndaren medgiver undantag, inskrivas i statsskuldboken med förbehåll, varom i andra stycket sägs.

Utöver en förmyndare förmynderskap för flera omyndiga, skola vid tillämpning av det i första stycket givna stadgandet de omyndigas värdehandlingar sammanräknas.

¹ Balken omtryckt 1990: 1526.

² Senaste lydelse 1989: 839.

³ Senaste lydelse 1989: 839.

Finnas omyndigs värdehandlingar, som skola förvaltas av förmyndaren, i öppet förvar hos bank utan att hava nedsatts enligt bestämmelse i detta kapitel, skall å dem tillämpas vad i denna balk är stadgat om nedsatta värdehandlingar.

I fråga om rättigheter som registreras enligt aktiekontolagen (1989:827) gäller i fall som avses i denna paragraf, i stället för nedsättning i öppet förvar eller anteckning om förbehåll på bevis, att förmyndaren på konto i avstämningsregister skall låta registrera eller, om rättigheten förvaltas av en auktoriserad förvaltare, till denne skall anmäla att förmyndaren endast med överförmyndarens tillstånd får överlåta eller pantsätta rättigheten eller uppbära på rättigheten belöpande kapitalbelopp.

I fråga om rättigheter som registreras enligt aktiekontolagen (1989:827) eller lagen (1991:000) om penningmarknadskonton gäller i fall som avses i denna paragraf, i stället för nedsättning i öppet förvar eller anteckning om förbehåll på bevis, att förmyndaren på konto i avstämningsregister respektive register enligt lagen om penningmarknadskonton skall låta registrera eller, om rättigheten förvaltas av en auktoriserad förvaltare, till denne skall anmäla att förmyndaren endast med överförmyndarens tillstånd får överlåta eller pantsätta rättigheten eller uppbära på rättigheten belöpande kapitalbelopp.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Lag om ändring i förmånsrättslagen (1970:979)

Härigenom föreskrivs att 4 § förmånsrättslagen (1970:979)¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*4 §²

Förmånsrätt följer med

1. sjöpanträtt och luftpanträtt,
2. handpanträtt och rätt att kvarhålla lös egendom till säkerhet för fordran (retentionsrätt) samt pant­rätt på grund av registrering eller underrättelse enligt aktiekonto­lagen (1989:827),

3. panträtt på grund av inteckning i skepp eller skeppsbygge eller i luftfartyg och reservdelar till luftfartyg,

4. registrering av båtbyggnadsförskott enligt lagen (1975:605) om registrering av båtbyggnadsförskott.

Förmånsrätt följer med

1. sjöpanträtt och luftpanträtt,
2. handpanträtt och rätt att kvarhålla lös egendom till säkerhet för fordran (retentionsrätt) samt pant­rätt på grund av registrering eller underrättelse enligt aktiekonto­lagen (1989:827) *eller lagen (1991:000) om penningmarknads­konton*,

3. panträtt på grund av inteckning i skepp eller skeppsbygge eller i luftfartyg och reservdelar till luftfartyg,

4. registrering av båtbyggnadsförskott enligt lagen (1975:605) om registrering av båtbyggnadsförskott.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Lagen omtryckt 1975:1248.

² Senaste lydelse 1989:840.

Lag om ändring i utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 30 § och 6 kap. 2 § utsökningsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 kap.
30 §¹

Utmätning medför förmånsrätt i och med beslutet, om ej annat följer av andra eller fjärde stycket eller 7 kap. 13 §.

Utmätning av här i riket registrerat skepp eller luftfartyg, in-tecknade reservdelar till sådant luftfartyg eller fast egendom medför ej förmånsrätt förrän ärende angående anteckning om utmätningen tas upp på inskrivningsdag. Upptas på samma inskrivningsdag mer än ett sådant ärende, skall den utmätning som skedde först ha företräde. Om här i riket registrerat skepp eller luftfartyg som har utmätts här blir utmätt i främmande stat innan det har tagits om hand av kronofogdemyndigheten, skall den rätt som har vunnits genom den förra utmätningen gälla som panträtt.

Utmätning av fast egendom medför företräde framför rättighet i egendomen, om ärende angående anteckning om utmätningen tas upp senast på den inskrivningsdag då inskrivning av rättigheten söks.

Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt aktiekontolagen (1989:827) medför förmånsrätt genom registrering av utmätningen enligt *den lagen*. Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 8 kap. i *sistnämnda lag* inträder förmånsrätten i stället genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt *sistnämnda kap.*

Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt aktiekontolagen (1989:827) *eller lagen (1991:000) om penningmarknadskonton* medför förmånsrätt genom registrering av utmätningen enligt *de lagarna*. *En utmätning som avses i 7 kap. 7 § tredje stycket lagen om penningmarknadskonton medför dock förmånsrätt genom underrättelse till panthavaren eller, om denne har placerarombud, till ombudet.* Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 8 kap. *aktiekontolagen eller 3 kap. 1 § andra stycket lagen om penningmarknadskonton* inträder förmånsrätten i stället genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt *nämnda kap. i aktiekontolagen eller sistnämnda lagrum i lagen om penningmarknadskonton.*

¹ Senaste lydelse 1989: 842.

6 kap.

2 §²

Pengar samt löpande skuldebrev och annan handling, vars förteende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller påkalla fullgörande av annan förpliktelse, skall tagas i förvar.

Utmäts pantbrev i skepp eller fastighet eller skuldebrev som är intecknat i luftfartyg eller reservdelar till luftfartyg hos den intecknade egendomens ägare, skall pantbrevet eller inteckningshandlingen tagas i förvar.

Kan det antagas att handling som avses i första eller andra stycket undanhålls eller har förkommit, skall i stället sekundogäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin förpliktelse till annan än kronofogdemyndigheten eller den som myndigheten anvisar.

Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt aktiekontolagen (1989:827) skall säkerställas genom registrering av utmätningen enligt *den lagen*. Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 8 kap. i *sistnämnda lag* skall säkerställandet i stället ske genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt *sistnämnda kap.*

Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt aktiekontolagen (1989:827) *eller lagen (1991:000) om penningmarknadskonton* skall säkerställas genom registrering av utmätningen enligt *de lagarna*. En utmätning som avses i 7 kap. 7 § *tredje stycket lagen om penningmarknadskonton* skall dock säkerställas genom underrättelse till *panthavaren eller, om denne har placerarombud, till ombudet*. Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 8 kap. *aktiekontolagen* eller 3 kap. 1 § *andra stycket lagen om penningmarknadskonton* skall säkerställandet i stället ske genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt *nämnda kap. i aktiekontolagen* eller *sistnämnda lagrum i lagen om penningmarknadskonton*.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

² Senaste lydelse 1989:842.

Lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982: 713)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 9 och 10 §§ försäkringsrörelselagen (1982: 713) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

7 kap.

9 §¹

Ett belopp motsvarande försäkringstekniska skulder för livförsäkringar skall alltid redovisas i följande slag av tillgångar:

1. obligationer eller andra skuldförbindelser som utfärdats eller garanterats av staten,

2. obligationer, som utfärdats av Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges hypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan, Skeppsfartens sekundärlånckassa, Nordiska investeringsbanken eller av ett kreditaktiebolag, eller andra av nu angivna kreditinstitut utfärdade skuldförbindelser, med undantag av sådana för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis),

3. obligationer, utfärdade eller garanterade av ett svenskt bankaktiebolag, en svensk sparbank eller en central föreningsbank, eller av ett sådant bankinstitut eller av riksbanken utfärdade andra fordringsbevis, med undantag av förlagsbevis,

4. obligationer eller andra skuldförbindelser, utfärdade eller garanterade av en svensk kommun,

5. av ett svenskt näringsföretag utfärdade obligationer som offentligen utbudits av ett svenskt bankaktiebolag, Sveriges investeringsbank aktiebolag eller Nordiska investeringsbanken,

6. skuldförbindelser för vika bolaget äger säkerhet genom panträtt i en jordbruks-, bostads-, kontors- eller affärsfastighet inom 70 procent av fastighetens uppskattade värde eller, om pantvärde har fastställts för fastigheten enligt gällande bestämmelser om lån av statsmedel till främjande av bostadsbyggandet, inom 75 procent av pantvärdet,

panträtt i tomträtt, till vilken hör en byggnad som är avsedd för bostads-, kontors- eller affärsändamål, inom 70 procent av det uppskattade värdet av byggnaden eller någon annan egendom som hör till tomträtten eller, om pantvärde har fastställts för egendomen enligt nämnda bestämmelser, inom 75 procent av pantvärdet, allt med den ytterligare begränsning som försäkringsinspektionen föreskriver med hänsyn till tomträttsavtalets innehåll eller någon annan omständighet eller

panträtt i en fastighet, som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet, eller i en tomträtt till vilken hör byggnad som helt eller delvis är inrättad för sådan verksamhet, inom 60 procent av det uppskattade värdet av egendomen, såvitt avser tomträtt med den ytterligare begränsning försäkringsinspektionen föreskriver med hänsyn till tomträttsavtalets innehåll eller någon annan omständighet.

varvid dock en förutsättning för att panträtt i fastigheten eller tomträtten skall godkännas — utom i fråga om sådant lån till en svensk kommun för vilket försäkringsinspektionen har medgett undantag — är att tillhörande byggnader skall vara brandförsäkrade i försäkringsbolag som avses i

¹ Senaste lydelse 1989: 1081.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

denna lag eller i utländskt försäkringsföretag med rätt att driva försäkringsrörelse här i landet,

7. inhemska eller utländska värdehandlingar, som till sin art och till den säkerhet de erbjuder kan anses jämförliga med några av de under 1–6 nämnda, varvid dock värdehandlingar, som enligt sin lydelse skall inlösas i främmande valuta, får användas för redovisning endast i den mån de motsvarar försäkringstekniska skulder för egen räkning för försäkringar i samma valuta,

8. lån mot säkerhet i bolagets försäkringsbrev inom återköpsvärdet,

9. värdet av återförsäkringsgivarnas ansvarighet på grund av de livförsäkringar som har övertagits i form av återförsäkring, i den mån ansvarigheten överstiger värdet av reservdeposition som har ställts av återförsäkringsgivare hos det avgivande bolaget, varvid dock värdet av utländskt försäkringsföretags ansvarighet inte får användas till redovisning av försäkringstekniska skulder i större omfattning än vad försäkringsinspektionen medger med hänsyn till försäkringstagarnas säkerhet,

10. försäkringsbolagets egna fastigheter och tomträtter,

11. aktier i dotterbolag, som har till ändamål att äga fastigheter eller tomträtter (fastighetsbolag),

12. medel på konto i bank.

12. medel på konto i bank,

13. likvidansvar för PenningmarknadsCentralen PmC AB enligt 9 kap. 1 § lagen (1991:000) om penningmarknadskonton.

Om ett försäkringsbolag har hållit kvar tillgångar som motsvarar en avgiven livåterförsäkring, får återförsäkringsgivaren använda sin fordran hos det avgivande bolaget för redovisning av försäkringstekniska skulder för den mottagna livåterförsäkringen.

Med det uppskattade värdet avses det värde som försäkringsbolaget bestämt på grundval av en särskild värdering.

Utan hinder av första stycket får ett belopp motsvarande högst 20 procent av de försäkringstekniska skulderna för egen räkning redovisas i andra tillgångar än som avses i första stycket dock inte i aktier.

Med försäkringstekniska skulder för egen räkning förstås den del av dessa skulder som överstiger värdet av återförsäkringsgivarnas ansvarighet.

10 §²

Om ett försäkringsbolag för längre tid än tio år meddelar försäkringar av annat slag än personförsäkringar, skall i fråga om redovisning av premiereserv för sådana försäkringar bestämmelserna i 9 § första stycket 1–7 och 9–12, andra och fjärde styckena samt 9 a § tillämpas.

Om ett försäkringsbolag för längre tid än tio år meddelar försäkringar av annat slag än personförsäkringar, skall i fråga om redovisning av premiereserv för sådana försäkringar bestämmelserna i 9 § första stycket 1–7 och 9–13, andra och fjärde styckena samt 9 a § tillämpas.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

² Senaste lydelse 1989: 1081.

Lag om ändring i aktiekontolagen (1989: 827)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 1 §, 4 kap. 11 § och 9 kap. 7 § aktiekontolagen (1989: 827) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 kap.

1 §

Tillstånd att vara kontoförande institut meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Av de kontoförande instituten skall minst ett vara helägt dotteraktiebolag till värdepapperscentralen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får ge kontoförande institut tillstånd att sätta annan i sitt ställe.

4 kap.

11 §

En anteckning på ett aktiekonto skall rättas av den som har vidtagit registreringsåtgärden, om anteckningen innehåller *en* uppenbar oriktighet till följd av skrivfel, räknefel, *något annat* förbiscende eller något tekniskt fel. Tillfälle att yttra sig skall lämnas den vars rätt berörs.

En anteckning på ett aktiekonto skall rättas av den som har vidtagit registreringsåtgärden, om anteckningen innehåller *någon* uppenbar oriktighet till följd av *att den som vidtagit registreringsåtgärden eller någon annan har gjort sig skyldig till* skrivfel, räknefel *eller liknande* förbiscende eller *till följd av* något tekniskt fel. Tillfälle att yttra sig skall lämnas den vars rätt berörs.

9 kap.

7 §

Behörig att ta emot betalning med anledning av en skuldförbindelse är den som på förfallodagen är antecknad på ett konto i avstämningsregistret som borgenär eller som berättigad att i andra fall ta emot betalningen.

Behörig att ta emot betalning med anledning av en skuldförbindelse är den som på förfallodagen *eller på fastställd avstämningsdag* är antecknad på ett konto i avstämningsregistret som borgenär eller som berättigad att i andra fall ta emot betalningen.

Första stycket gäller inte, om gäldenären insåg eller borde ha insett att betalningsmottagaren inte var berättigad att ta emot betalning för skuldförbindelsen.

Denna lag träder ikraft den 1 juli 1991.

Lag om ändring i lagen (1989: 828) om införande av aktiekontolagen (1989: 827)

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1989: 828) om införande av aktiekontolagen (1989: 827) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Innehavaren av ett skuldebrev som har utfärdats innan aktiekontolagen (1989: 827) blev tillämplig på skuldförbindelsen har inte, när det gäller därefter förfallen betalning, rätt till betalning förrän innehavet har registrerats på konto för skuldförbindelser. Med betalning jämställs andra ekonomiska rättigheter gentemot utfärdaren som följer med skuldebrevet.

Innehavaren av ett skuldebrev som har utfärdats innan aktiekontolagen (1989: 827) blev tillämplig på skuldförbindelsen har inte, när det gäller därefter förfallen betalning, rätt till betalning förrän innehavet har registrerats på konto för skuldförbindelser. Med betalning jämställs andra ekonomiska rättigheter gentemot utfärdaren som följer med skuldebrevet. *I samband med att skuldförbindelsen första gången registreras på kontot får värdepapperscentralen fastställa avstämningsdag för ränta och kapitalbelopp.*

Bestämmelserna om skuldebrev i första stycket gäller även då det är fråga om ett bevis om aktieägares rätt gentemot den som för hans räkning förvarar aktier i ett utländskt bolag (depåbevis). Med betalning jämställs därvid utdelning och andra ekonomiska rättigheter som följer med de utländska aktierna.

Innehavaren av en inköpsrätt som avses i 9 kap. 1 § andra stycket 4 aktiekontolagen och som har utfärdats innan aktiekontolagen blev tillämplig på denna, har inte rätt att därefter göra inköpsrätten gällande mot utfärdaren förrän inköpsrätten har registrerats på konto för skuldförbindelser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

¹ Senaste lydelse 1990:971.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 januari 1991

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Larsson, Hjelm-Wallén, S. Andersson, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström, Persson, Åsbrink

Föredragande: statsrådet Freivalds

Lagrådsremiss om kontobaserat penningmarknads-system

1 Inledning

PenningmarknadsCentralen PmC AB (penningmarknadscentralen) överlämnade i mars 1989 till regeringen en promemoria daterad 1989-03-13 med förslag till lagstiftning om ett kontobaserat system vid penningmarknadscentralen för hantering av vissa skuldförbindelser. Promemorian, som hade utarbetats av en av penningmarknadscentralen tillsatt arbetsgrupp, remissbehandlades därefter. Efter remissbehandlingen har de materiella förutsättningarna för en lagstiftning på området i viss mån ändrats.

Mot bakgrund av det nu anförda uppdrog chefen för finansdepartementet åt justitierådet Johan Munck att ytterligare överväga frågan om en rättslig reglering av den planerade verksamheten vid penningmarknadscentralen. Munck redovisade resultatet av sitt arbete i departementspromemorian (Ds 1990:26) *Lagreglering angående penningmarknadscentralen*.

Med anledning av departementspromemorian har i finansdepartementet den 19 april 1990 hållits en hearing med företrädare för Sveriges riksbank, riksgäldskontoret, datainspektionen, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, allmänna pensionsfonden, penningmarknadscentralen, Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, Svenska Fondhandlareföreningen, Sveriges Advokatsamfund, Svenska Bankföreningen, Industrins Finansförening, Sparbankernas Bank och Sveriges Föreningsbankers Förbund.

Vid hearingen bereddes de närvarande tillfälle att även komma in med skriftliga synpunkter i lagstiftningsärendet. Med anledning härav har yttranden getts in till finansdepartementet av Sveriges riksbank, riksgäldskontoret, datainspektionen, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges Föreningsbankers Förbund, Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, Sveriges Industriförbund och Industrins Finansförening. Yttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

I bl. a. ett brev den 5 oktober 1990 till justitiedepartementet (Dnr 90–2543) har penningmarknadscentralen framfört vissa ytterligare synpunkter på utformningen av en lagstiftning om den planerade verksamheten vid centralen. Det nämnda brevet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

I detta ärende kommer jag också att ta upp en fråga angående kontoförande institut enligt aktiekontolagen (1989: 827).

Under ärendets fortsatta beredning i justitiedepartementet har kontakt hållits med företrädare för de danska, finländska, isländska och norska justitiedepartementen samt det danska industridepartementet.

I det följande redovisas i avsnitt 2 behovet av att reformera hanteringen på penning- och obligationsmarknaden samt i avsnitt 3 huvuddragen i det av penningmarknadscentralen planerade systemet.

Därefter behandlas frågorna om

lagstiftningsbehovet i avsnitt 4.1,

vilka låneemissioner som det nya systemet skall omfatta i avsnitt 4.2,

registren hos penningmarknadscentralen och rättsverkningar av registreringar i avsnitt 4.3,

andrahandspantsättning i avsnitt 4.4,

öppnande av konton m. m. i avsnitt 4.5,

likvidansvar m. m. i avsnitt 4.6,

försäkringsrörelselagen och penningmarknadscentralens likvidansvar m. m. i avsnitt 4.7,

borgenärernas anonymitetsskydd gentemot emittenten i avsnitt 4.8,

rätten till ersättning i avsnitt 4.9,

överprövning av beslut i avsnitt 4.10,

kontoförande instituts delegationsrätt enligt aktiekontolagen i avsnitt 4.11,

följändringar i annan lagstiftning i avsnitt 4.12,

ikraftträdande i avsnitt 4.13, och

övergångsbestämmelser i avsnitt 4.14.

De enskilda lagbestämmelserna kommenteras i avsnitt 6.

2 Behovet av att reformera hanteringen på penning- och obligationsmarknaden

Penning- och obligationsmarknaden har under 1980-talet vuxit mycket snabbt. Den har samtidigt effektiviserats genom tillkomsten av nya instrument och en successiv utveckling av marknadens organisation. Det är dock en nackdel att de värdepapper som omsätts på marknaden är utfärdade i fysisk form. Detta medför att hanteringen blir långsam och dyrbar med risk för stölder och bedrägerier (jfr prop. 1987/88: 109 s.18 f). Aktiekontolagen (1989: 827) erbjuder visserligen ett papperslöst, kontobaserat system, men detta är i första hand avsett för aktier.

Handeln på penning- och obligationsmarknaden kännetecknas av en hög omsättningshastighet. Ett och samma värdepapper kan byta ägare flera

gångar under en och samma dag. Handeln ger upphov till ett stort antal fordringar och motfordringar i stora belopp som skall regleras samtidigt. I dag genomförs utväxlingen av likvider och värdepapper i stor utsträckning direkt mellan parterna i varje affärssuppgörelse. Det innebär att varje aktör måste genomföra ett stort antal transaktioner, vilket ställer stora krav på aktörernas likviditet, leveranskapacitet och transaktionsrutiner.

Om man i stället tillämpar ett system som innebär att alla parter krav utjämnas mot varandra samtidigt (s.k. multilateral nettning) reduceras antalet transaktioner. Varje aktörs samtliga fordringar och skulder under en dag reduceras till en enda nettofordran eller nettoskuld och varje aktör behöver därmed bara genomföra en enda transaktion. En sådan ordning tillämpas bl. a. mellan bankerna för betalningar inom ramen för bankgirot och riksbankens clearing. Därigenom minskar de direkta transaktionskostnaderna och kostnaderna för att hålla stora likviditetsreserver. Om man skulle tillämpa ett liknande system på penning- och obligationsmarknaden, skulle det vidare vara möjligt för aktörerna att minska sina handelsslager av värdepapper och därmed reducera de kostnader och risker som är förbundna med lagerhållningen.

För att handeln skall kunna bedrivas effektivt och riskfritt är det nödvändigt att utväxlingen av parternas avtalsprestationer sker samtidigt. Så är inte fallet idag. Betalningarna görs i allmänhet av köparna först efter det att värdepapperen har överlämnats till dem. Detta innebär att säljarna bär en kreditrisk. I fall då utväxlingen sker i omvänd ordning löper i stället köparna en risk för att värdepapperen inte överlämnas. Existensen av sådana s.k. motpartsrisker hämmar i dag effektiviteten i handeln.

Ett sätt att få till stånd en samtidigthet i utväxlingen i ett system med multilateral nettning är att låta en clearingorganisation överta motpartsriskerna. Clearingorganisationen kan antingen inträda som part mellan köpare och säljare efter avtalets ingående eller ställa garantier till både köpare och säljare. Clearingorganisationer av detta slag förekommer redan i dag såväl i Sverige som utomlands. Det vanligaste är att clearingorganisationen inträder som part, som t. ex. i den svenska handeln med standardiserade optioner. Det är dock inte någon principiell skillnad mellan en sådan lösning och en lösning som bygger på garantier.

Genom att clearingorganisationen i ett system av det angivna slaget tar på sig motpartsriskerna koncentreras dessa till en enda part. Det ställs därför stora krav på clearingorganisationens tillgång till likvida medel och finansiella styrka. Man undviker då att hela marknaden slås ut till följd av att några enskilda aktörer drabbas av betalningssvårigheter (s.k. dominoeffekter). En clearingorganisation bidrar därigenom även till att öka stabiliteten på och tilltron till marknaden. Det är också viktigt att clearingorganisationen försöker begränsa aktörernas risktagande. Clearingorganisationerna brukar därför ställa krav på s.k. marginella säkerheter. Dessa krav kan dock inte vara alltför långtgående eftersom det skulle kunna leda till att omsättningen och effektiviteten i handeln blir för låg.

Mot den nu angivna bakgrunden framstår det som angeläget att skapa ett system som med högt ställda säkerhetskrav

– undanröjer de problem som följer med värdepapper i fysisk form,

- tillförsäkrar likvid mot leverans, och
- förhindrar att s. k. dominoeffekter slår ut marknaden.

3 Huvuddragen i det av penningmarknadscentralen planerade systemet

Penningmarknadscentralen är ett aktiebolag som är avsett att ägas av huvudaktörerna på den svenska kreditmarknaden. Centralen skall administrera ett kontobaserat system för hantering av vissa skuldförbindelser avsedda för allmän omsättning.

Det nya systemet avses i främsta rummet omfatta sådana kreditmarknadsinstrument som ges ut av riksbanken, riksgäldskontoret, bostadsfinansierande kreditaktiebolag och Stadshypotekskassan samt därutöver sådana kreditmarknadsinstrument som bedöms vara utan kreditrisk och som ges ut av annan utfärdare (emittent), om de är avsedda för allmän omsättning.

En huvuduppgift för penningmarknadscentralen avses vara att förvalta de emissioner som hanteras i systemet samt att i förening härmed tillhandahålla ett system för kontoföring av rättighetshavare. I princip skall däremot inte några värdepapper i fysisk form förekomma inom systemet. I centralens förvaltningsuppdrag skall ingå att på emittentens vägnar ombesörja registrering av skuldförbindelser samt räntebetaling och inlösen. Systemet omfattar främst s. k. avistaaffärer, men även s. k. forward- och terminsaffärer i anslutna kreditmarknadsinstrument och till kreditmarknadsinstrumenten anknutna derivatprodukter skall kunna hanteras inom systemet.

Av bl. a. säkerhetsskäl skall konton hos penningmarknadscentralen kunna öppnas och anmälningar för registreringsåtgärder kunna göras endast av de institutioner som är medlemmar av centralen. Medlemmarna avses vara riksbanken, riksgäldskontoret och andra större emittenter, AP-fonderna, större försäkringsbolag samt banker och fondkommissionsbolag. Övriga aktörer på marknaden blir hänvisade till att anlita en medlem som auktoriserats såsom ombud för att kunna öppna konton och göra anmälan för registreringsåtgärder hos penningmarknadscentralen. På motsvarande sätt är avsikten att emittenten gentemot penningmarknadscentralen måste låta sig företrädas av medlem som är auktoriserat ombud om penningmarknadscentralen skall förvalta en emission från någon som inte är medlem.

Medlemskap i penningmarknadscentralen innebär ett åtagande av primärt och subsidiärt ekonomiskt delansvar efter huvudtalet (pro rata parte) för centralens verksamhet.

Riksbankens medverkan är en grundläggande förutsättning för att penningmarknadscentralen skall kunna fungera på det sätt som är avsett. Riksbanken skall dels svara för betalningsutjämnning (clearing) när netto-likvider mellan medlemmarna skall utväxlas, dels ikläda sig ett kreditlöfte för fall då brister i likvider för någon medlem uppstår. Detta sker på det

sättet att penningmarknadscentralen, sedan ett förvärv godkänts för clearing, garanterar likvid mot leverans och tillförsäkras en s. k. dragningsrätt i riksbanken för eventuellt uppkommande kreditbehov.

4 Allmän motivering

4.1 Lagstiftningsbehovet

Mitt förslag: Det planerade systemet (penningkontosystemet) skall stödjas av en särskild lag. Denna skall i åtskilliga avseenden anpassas till vad som gäller beträffande det kontobaserade aktiesystemet enligt aktiekontolagen (1989: 827).

Departementspromemorians förslag: Överensstämmer med mitt (se promemorian s. 12).

Yttrandena över departementspromemorian: I de flesta yttrandena har departementspromemorians förslag tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Sveriges Industriförbund och Industrins Finansförening har emellertid, med hänvisning till vissa angivna brister i det planerade systemet, förordat att projektarbetet åtminstone för tillfället avbryts.

Skälen för mitt förslag: De fördelar med det nya systemet som redovisats i föregående avsnitt gör enligt min mening systemet väl ägnat att vinna marknadsaktörernas förtroende och att bidra till att skapa förutsättningar för en långsiktig stabilitet på penningmarknaden. Jag ser därför positivt på att det nya systemet nu införs.

Penningmarknadscentralens planerade verksamhet kommer att röra utomordentligt stora värden och får betydelse såväl för statens och bostadssektorns finansiering som för penningpolitiken. Även om det kanske skulle vara teoretiskt möjligt att låta verksamheten vid penningmarknadscentralen i sin helhet bygga på en avtalsreglering, talar därför enligt min uppfattning övervägande skäl för att det planerade systemet bör stödjas av en lagstiftning.

När det gäller utformningen av denna lagstiftning vill jag erinra om den nyligen antagna aktiekontolagen (1989: 827). Denna lag innebär att systemet med aktiebrev avskaffas i alla avstämningsbolag, dvs. sådana aktiebolag för vilka Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag (värdepapperscentralen) för aktieboken. De rättsverkningar som tidigare varit förbundna med aktiebrev knyts i stället till registrering på konto hos värdepapperscentralen. Särskilda kontoförande institut skall vidta registreringsåtgärderna.

På begäran av den som utfärdar ensidiga skuldförbindelser avsedda för allmän omsättning får aktiekontolagen tillämpas även på sådana förbindelser. Aktiekontolagen kan alltså i och för sig tillämpas även på sådana skuldförbindelser som är avsedda att ingå i det nya aktuella systemet. Jag anser emellertid att det är ändamålsenligt med en särskild lagreglering i fråga om sistnämnda system. Som närmare utvecklats i departementspromemorian (s. 13) skiljer sig nämligen penningmarknaden i åtskilliga av-

seenden från aktiemarknaden, som aktiekontolagen i första hand är avsedd för. Bl. a. ställer penningmarknaden mycket höga krav på riskeliminering och likviditet. Dessa krav skulle inte få något rättsligt stöd i lagstiftningen, om verksamheten skulle bedrivas enbart enligt aktiekontolagens regler.

Å andra sidan har vid regleringen av det kontobaserade aktiesystemet åtskilliga spörsmål behandlats, t. ex. frågor om skadestånd och om rättsverkningar av registreringar, som får aktualitet även när det gäller det nya aktuella systemet. I många avseenden bör därför enligt min mening de lösningar som valts i den nyligen antagna aktiekontolagen tjäna som förebilder vid utformningen av lagstiftningen om det nya aktuella systemet.

Med det nu sagda vill jag inte utesluta att det längre fram, när praktiska erfarenheter har vunnits av den kontobaserade hanteringen, kan vara skäl att överväga en enhetlig lagstiftning för det kontobaserade aktiesystemet och det nya aktuella systemet.

När det gäller namnet på den nya lag som skall reglera penningmarknadssystemet har jag stannat för att föreslå "penningkontolagen". Den beteckningen är kortfattad men enligt min mening ändå tillräckligt särskiljande. Den bildar dessutom en lämplig parallell till beteckningen "aktiekontolagen".

4.2 Vilka låneemissioner skall det nya systemet omfatta?

Mitt förslag: Det nya systemet skall gälla i fråga om ensidiga skuldförbindelser vilka är avsedda för allmän omsättning och omfattas av låneemissioner som enligt avtal mellan emittenten och penningmarknadscentralen skall förvaltas av centralen.

Departementspromemorians förslag: Överensstämmer med mitt (se promemorian s. 16).

Yttrandena över departementspromemorians förslag: Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Skälen för mitt förslag: Som framhållits i departementspromemorian (s. 16) bör den nya lagstiftningen begränsas till att avse skuldförbindelser som ingår i låneemissioner som skall förvaltas av penningmarknadscentralen. När det gäller vilka låneemissioner som här kan komma i fråga vill jag erinra om att det nya systemet i första hand är avsett för kreditmarknadsinstrument som ges ut av riksbanken, riksgäldskontoret, bostadsfinansierande kreditaktiebolag och Stadshypotekskassan, dvs. sådana instrument som traditionellt anses vara utan kreditrisk. Efter beslut om ändring av penningmarknadscentralens bolagsordning och beslut av centralen bör systemet emellertid kunna få användas även för andra låneemissioner. Med hänsyn till denna penningmarknadscentralens prövningsrätt anser jag inte att det bör införas någon i lag föreskriven skyldighet för centralen att åta sig förvaltningen av en emission. Enligt min mening bör å andra

sidan inte heller föreskrivas att vissa slag av emissioner får förvaltas endast av penningmarknadscentralen. Det måste rimligen stå varje emittent fritt att avstå från att överlämna hanteringen till penningmarknadscentralen och i stället vända sig till värdepapperscentralen eller anlita ett utländskt kontosystem eller låta emissionen vara dokumentbaserad.

4.3 Registren hos penningmarknadscentralen. Rättsverkningarna av registreringar.

Mitt förslag: För varje utfärdare av sådana skuldförbindelser som förvaltas av penningmarknadscentralen skall hos centralen finnas ett register. Registret skall bestå av en förteckning över skuldförbindelserna, en löpande journal, en förteckning över förhandsregistreringar (dvs. registreringar av förvärv för vilka penningmarknadscentralen har åtagit sig likvidansvar) samt de konton (penningkonton) som har öppnats för borgenärerna.

Rättsverkan av en registrering inträder då ett förvärv förhandsregistreras, under förutsättning att förvärvet därefter även registreras på penningkonto. Om förhandsregistrering inte skall äga rum, inträder rättsverkan när förvärvet registreras genom anteckning på penningkonto.

Departementspromemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt (se promemorian s. 18).

Yttrandena över departementspromemorians förslag: Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Skälen för mitt förslag: På motsvarande sätt som i fråga om skuldförbindelser vilka registreras enligt aktiekontolagen bör enligt min mening rättsligt sett *ett* register föras för varje emittent.

Med hänsyn till att penningmarknadscentralen skall ombesörja bl.a. räntebetalningar och inlösen av lån anser jag att det är lämpligt att en förteckning över emittentens samtliga skuldförbindelser inom systemet ingår i registret.

En huvuduppgift för penningmarknadscentralen är att registrera förvärv av äganderätt och andra rättigheter med avseende på skuldförbindelser som ingår i systemet. Liksom enligt aktiekontolagen skall de rättsverkningar som hittills varit knutna till innehavet av ett skuldebrev i stället knytas till dessa registreringar. Enligt aktiekontolagen inträder de nyss angivna rättsverkningarna i huvudsak redan när förvärvet antecknas i en daglig journal, under förutsättning att förvärvet därefter även registreras på konto (se 6 kap. 5 § aktiekontolagen). Anteckningen i den dagliga journalen utgör en dagboksanteckning som inte innefattar något slags prövning av förvärvet.

Mot denna bakgrund kan det förefalla naturligt att även enligt den nu aktuella lagstiftningen låta rättsverkningarna i princip inträda genom anteckning i någon form av daglig journal. I motsats till aktiekontolagen innehåller emellertid den nu föreslagna lagstiftningen även bestämmelser

om likvidansvar för penningmarknadscentralen (se härom i avsnitt 3.6). Dessa bestämmelser föranleder mig att i enlighet med departementspromemorians förslag föreslå att även en förteckning över s. k. förhandsregistreringar skall ingå i ett register enligt penningmarknadssystemet. Sedan penningmarknadscentralen från leverans- och säkerhetssynpunkt har bedömt att centralen jämte förvärvaren kan åta sig betalningsansvar för utfäst likvid för ett förvärv, skall centralen förhandsregistrera förvärvet i förteckningen. Detta innebär att en kontroll har gjorts av att förvärvsobjektet innehas och kan disponeras av överlåtaren och att objektet "låses" så att vidare förfoganden inte kan äga rum. Förvärvaren är härmed garanterad att erhålla de ifrågasvarande skuldförbindelserna. Den slutliga registreringen i form av anteckning om förvärvet på förvärvarens konto i registret (penningkonto) får därefter göras först sedan förvärvaren erlagt likviden. Med hänsyn till den betydelse som enligt det nu sagda skall tillkomma förhandsregistreringen är det enligt min mening ändamålsenligt att denna, i överensstämmelse med vad penningmarknadscentralen har föreslagit i sitt brev den 5 oktober 1990 till justitiedepartementet, i princip får bilda utgångspunkten för de rättsverkningar som hittills har varit knutna till innehavet av ett skuldebrev. Detta innebär att skyddet mot överlåtarens borgenärer och mot obehöriga förfaranden från överlåtarens sida skall inträda genom förhandsregistreringen, under förutsättning att denna följs av registrering på penningkonto.

Inom det planerade penningkontosystemet är det avsikten att handel med skuldförbindelser skall kunna äga rum även utan att penningmarknadscentralen har tagit på sig något likvidansvar. Någon förhandsregistrering kommer då inte att ske. I sådana fall är det enligt min uppfattning mest praktiskt och i överensstämmelse med marknadsaktörernas intressen att de rättsverkningar, som hittills har varit knutna till innehavet av ett skuldebrev, får inträda först räknat från tidpunkten för den slutliga registreringen i form av anteckning på penningkonto.

I motsats till vad som är fallet med den dagliga journalen enligt aktiekontolagen föreslår jag inte att några särskilda rättsverkningar knyts till anteckningar i den löpande journalen inom penningkontosystemet. Anteckningar i en sådan journal kan emellertid dokumentera de uppdrag som lämnas penningmarknadscentralen och kan även tjäna som bevisunderlag i fråga om parterna emellan bindande avtal som av någon anledning inte blir förhandsregistrerade. Jag anser därför att den nya lagen bör föreskriva att även en löpande journal skall ingå i varje sådant register som nu är i fråga.

Mitt förslag: Om den som står registrerad som borgenär i fråga om en skuldförbindelse som inte är förvaltarregistrerad upplåter pant-rätt i denna till förmån för någon annan än den hos vilken förbindel-sen redan är pantsatt, inträder genom underrättelse till den sist-nämnde eller, om denne har placerarombud, till ombudet de rätts-verkningar som i andra fall uppkommer genom registrering av en pantsättning på penningkonto för upplåtaren.

Vad som sagts nu skall även tillämpas då utmätning sker av en pantsatt skuldförbindelse.

Bakgrunden till mitt förslag: Om viss egendom, t. ex. en skuldförbindel-se, inte är utnyttjad som pant till sitt fulla värde kan egendomens ägare utnyttja denna som pantsäkerhet för ytterligare lån. Upptas det nya lånet hos en annan kreditgivare, talar man om andrahandspansättning eller pantsättning av överhypotek. Denne andre kreditgivare får då säkerhet i egendomen efter förstahandspanthavaren.

Enligt aktiekontolagen skall i fråga om icke förvaltarregistrerade aktier och skuldförbindelser registrering ske i avstämningsregister av bl. a. pant-sättningar (se 2 kap. 3 § och 9 kap. 4 § i nämnda lag). Av 6 kap. 6 § samma lag framgår vidare att panthavaren bl. a. blir skyddad mot pantsättarens borgenärer genom registreringen.

I framställningen den 5 oktober 1990 till justitiedepartementet, se bilaga 2, har penningmarknadscentralen bl. a. hemställt att andrahandspansätt-ningar av skuldförbindelser inom penningkontosystemet inte skall ske genom registrering utan genom underrättelser till förstahandspanthava-arna. Som grund för sin framställning har penningmarknadscentralen främst anfört att den datatekniska uppbyggnaden av penningkontosystemet inte medger registrering av andrahandspansättningar.

Penningmarknadscentralen har i den nämnda framställningen även fö-reslagit att utmätning av ett överhypotek skall förutsätta underrättelse till panthavaren.

Skälen för mitt förslag: De nyss redovisade bestämmelserna i aktiekon-tolagen om registrering av panträtt gör inte undantag för andrahandspant-sättningar. Aktiekontolagen innebär därmed att även pantsättningar i andra hand av aktier och skuldförbindelser som omfattas av den lagen måste registreras för att de rättsverkningar som avses i 6 kap. i nämnda lag skall inträda. Detsamma gäller utmätning av överhypotek. Emellertid kan det finnas skäl att välja en annan lösning i fråga om andrahandspansätt-ningar och utmätningar av överhypotek inom ramen för penningkontosys-temet. Av penningmarknadscentralens framställning framgår att det från teknisk synpunkt skulle vara förenat med avsevärda olägenheter att knyta rättsverkningarna av en andrahandspansättning eller en utmätning av överhypotek till en registreringsåtgärd. Det kan vidare konstateras att det inom civilrätten är en vanlig princip att knyta rättsverkningar till en underrättelse till någon annan rättsinnehavare (se t. ex. lagen, 1936: 88, om

pantsättning av lös egendom som innehaves av tredje man). Jag anser därför att rättsverkningarna av en andrahandspansättning eller en utmätning av överhypotek inom ramen för penningkontosystemet bör kunna knytas till en underrättelse till panthavaren i stället för till registrering.

4.5 Öppnande av penningkonton m. m.

Mitt förslag: Endast medlemmar i penningmarknadscentralen får öppna penningkonton och göra anmälan för registreringsåtgärder hos centralen.

En medlem kan av bankinspektionen auktoriseras att som ombud öppna penningkonton och göra anmälan för registreringar för borgensnärers och andra rättighetshavares räkning (placrarombud). Riksbanken har rätt att utan auktorisation uppträda som placerarombud inom ramen för riksbankens uppgifter som centralbank.

Departementspromemorians förslag: Överensstämmer med mitt (se promemorian s. 8 och 41).

Yttrandena över departementspromemorians förslag: Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Skälen för mitt förslag: För att kunna ombesörja kommunikation med penningmarknadscentralen inom det nya systemet fordras förtrogenhet med detta och även andra kvalifikationer. För att systemet skall fungera på ett tillfredsställande sätt, bl. a. från säkerhetssynpunkt, är det dessutom väsentligt att direktkommunikation med penningmarknadscentralen inte sker från alltför många aktörers sida. Enligt min mening bör därför endast medlemmar kunna öppna penningkonton och göra anmälan om registreringsåtgärder hos penningmarknadscentralen. Andra aktörer får anlita medlemmar i centralen som ombud.

Mitt förslag: Vid förvärv av en skuldförbindelse skall penningmarknadscentralen svara jämte förvärvaren gentemot överlåtaren för betalning av utfäst likvid. Penningmarknadscentralens likvidansvar skall dock endast gälla om riksbanken har åtagit sig att medverka vid *betalningsutjämning (riksbanksclearing)* av likvider för förvärv av skuldförbindelser som omfattas av penningkontolagen. En ytterligare förutsättning för att penningmarknadscentralens likvidansvar skall inträda är att riksbanken har åtagit sig att lämna centralen kredit (s. k. nödfallskredit) för fullgörande av centralens likvidansvar.

Som säkerhet för sitt likvidansvar skall penningmarknadscentralen kunna tillförsäkra sig panträtt i den skuldförbindelse som är föremål för förvärv. I den mån det behövs får centralen tillförsäkra sig panträtt också i andra skuldförbindelser för vilka förvärvaren är antecknad som borgenär. Säkerheterna skall även gälla för fordran som riksbanken har mot penningmarknadscentralen med anledning av lämnad nödfallskredit.

De nu angivna principerna skall tillämpas på motsvarande sätt då det i stället för överlåtelse är fråga om pantsättning av en skuldförbindelse eller om erläggande av i skuldförbindelsen utfäst kapitalbelopp och ränta.

Några lagbestämmelser om clearingförfarandet föreslås inte.

Departementspromemorians förslag: Överensstämmer med mitt (se memorian s. 21).

Yttrandena över departementspromemorians förslag: Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Bakgrunden till mitt förslag: Betalningsutjämning (clearing) mellan aktörerna inom det nya systemet avses äga rum i två steg, varav det första avser själva skuldförbindelserna och det andra likviderna. Clearingen av skuldförbindelserna skall ske genom penningmarknadscentralens försorg och innebär en utjämning av de överlåtelse och förvärv som har ägt rum under samma dag. Resultatet av denna s. k. nettning blir att vad någon av aktörerna har att leverera respektive erhålla i fråga om skuldförbindelser som hör till en och samma emission begränsas till nettot av dagens affärer.

Sedan penningmarknadscentralen har verkställt denna nettning sker clearing av likvider hos riksbanken. Sistnämnda clearing innebär att riksbanken genom överföring av bankmedel verkställer en daglig likvidavräkning mellan aktörerna i det nya systemet.

Penningmarknadscentralen avser även att jämte förvärvaren påta sig ett likvidansvar för förvärvsobjekt som omfattas av det nyss beskrivna clearingförfarandet. Avsikten är också att riksbanken skall ta på sig att lämna penningmarknadscentralen kredit för fullgörande av centralens likvidansvar.

Som säkerhet för sitt likvidansvar avses penningmarknadscentralen till

en början kunna tillförsäkra sig panträtt i själva förvävsobjektet. Denna säkerhet kan emellertid vara otillräcklig med hänsyn till risken för ett prisfall sammanhängande med förändring i den allmänna räntenivån. Tanken är att penningmarknadscentralen därför i de fall då det erfordras skall ha rätt till s. k. marginella säkerheter som enligt viss beräkningsgrund skall tas i anspråk från köparens innehav i övrigt av skuldförbindelser inom systemet.

I den mån kredit från riksbankens sida behöver tas i anspråk, skall säkerheten gälla till förmån för riksbanken.

Skälen för mitt förslag: Från allmän synpunkt finns det enligt min mening inget att erinra mot att ett clearingförfarande byggs upp enligt de riktlinjer som jag nyss redovisat. Själva clearingförfarandet med dess utpräglad tekniska karaktär behöver enligt min mening inte regleras av någon särskild lagstiftning utan kan lämpligen grundas på avtal mellan intressenterna. Som framgått av vad jag anfört i avsnitt 4.4 bör emellertid den nya lagstiftningen innehålla bestämmelser om registerföring av förvärv som har godkänts av penningmarknadscentralen för clearing.

Ett likvidansvar för penningmarknadscentralen i förening med panträtt i förvävsobjektet och vissa andra tillgångar är enligt min mening en lämplig ordning för att minimera riskerna för likvid- och leveransbrister inom det nya systemet. En fråga är i vilken utsträckning systemet i dessa delar bör bygga på lagstiftning. För en avtalslösning av frågorna om likvidansvar och panträtt talar det förhållandet att man efter någon tids erfarenhet kan finna anledning att ompröva systemet i det ena eller andra hänseendet. En avtalslösning innebär å andra sidan en viss omgång för aktörerna och man kan inte bortse från risken för förbiseenden. Från intressenternas – främst riksbankens och bankernas – sida synes det föreligga en mycket stark opinion för att panträttigheterna så långt möjligt bör vara lagfästa. Man kan enligt min mening ha förståelse för detta med hänsyn till de utomordentligt höga värden som det är fråga om och pantreglernas grundläggande betydelse för systemet.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört har jag kommit till den uppfattningen att likvidansvaret och panträkten bör vara lagfästa.

4.7 Försäkringsrörelselagen och penningmarknadscentralens likvidansvar m. m.

Mitt förslag: Penningmarknadscentralens likvidansvar får räknas som en tillgång enligt 7 kap. 9 § försäkringsrörelselagen (1982: 713).

Bakgrunden till mitt förslag: Enligt 7 kap. 9 § försäkringsrörelselagen (1982: 713) skall ett belopp som motsvarar de försäkringstekniska skulderna för livförsäkring redovisas i vissa angivna slag av tillgångar. Dessa tillgångar utgörs främst av skuldförbindelser som har utfärdats av staten, svensk kommun, svenskt kreditinstitut eller näringsföretag och av medel på konto i bank. Tillgångarna skall enligt 7 kap. 10 a § i nämnda lag tas upp i ett särskilt register. Försäkringstagarna har förmånsrätt enligt 4 a § för-

månsrättslagen (1970:979) i de i registret upptagna tillgångarna. Avsikten med dessa bestämmelser är att ge försäkringstagarna trygghet på lång sikt.

Försäkringsinspektionen och Svenska Försäkringsbolags Riksförbund har under beredningen av förevarande lagstiftningsärende understrukt vikten av att penningkontosystemet inte utformas så att det kan leda till en minskning av försäkringstagarnas trygghet.

Skälen för mitt förslag: Penningmarknadscentralens likvidansvar för ett förvärv inom penningkontosystemet inträder vid förhandsregistreringen. Samtidigt får centralen rätt att till säkerhet för detta likvidansvar tillförsäkra sig en panträtt i förvärvsobjektet och vissa andra tillgångar (se avsnitten 4.3 och 4.6). Denna panträtt, som normalt inträder i och med förhandsregistreringen, är enligt förmånsrättslagen förenad med en bättre förmånsrätt än den som tillkommer försäkringstagarna enligt samma lag. Om ett försäkringsbolag överlåter en penningkontobaserad skuldförbindelse kommer denna skuldförbindelse att förlora sitt säkerhetsvärde för försäkringstagarna vid förhandsregistreringen, alltså innan likviden för de överlåtna skuldförbindelserna har betalats till försäkringsbolaget. Bolaget skulle då behöva i förmånsrättsregistret föra in tillgångar av annat slag till motsvarande belopp. För att underlätta den praktiska hanteringen av registret och även försäkringsinspektionens tillsyn över detta bör enligt min mening penningmarknadscentralens likvidansvar godtas som en sådan tillgång som enligt 7 kap. 9 § försäkringsrörelselagen får användas för att täcka försäkringstekniska skulder. Detta får emellertid praktisk betydelse endast i fall då ett försäkringsbolag förvärvar en annan skuldförbindelse samma dag som en överlåtelse sker. Likvidansvaret överbryggas då det glapp som annars kan uppstå i förmånsrättsregistret. Om något förvärv inte görs, får normalt sett andra tillgångar föras in i registret.

En särskild fråga uppkommer beträffande penningmarknadscentralens panträtt i andra tillgångar än själva förvärvsobjektet, när ett försäkringsbolag förvärvar en skuldförbindelse. Eftersom en sådan tilläggs pant är förenad med en bättre förmånsrätt än den som tillkommer försäkringstagarna, måste försäkringsbolaget se till att det med beaktande av värdet på tilläggs panten finns tillgångar införda i det i 7 kap. 10 a § förmånsrättslagen avsedda registret som täcker de försäkringstekniska skulderna.

Det får ankomma på försäkringsinspektionen att utfärda de närmare föreskrifter som kan behövas i fråga om försäkringsbolagens redovisning av tillgångar som belastas av panträtt enligt penningkontosystemet.

Uppgifter om sammansättningen och värdet av de skuldförbindelser som redovisas på konton enligt den nu föreslagna penningkontolagen kan vid varje tidpunkt på ett smidigt sätt tas fram hos penningmarknadscentralen. När det gäller sådana skuldförbindelser kan det därför enligt min uppfattning vara ändamålsenligt att i de register som avses i 7 kap. 10 a § försäkringsrörelselagen endast ange kontona utan att redovisa själva skuldförbindelserna. Enligt min mening utgör inte försäkringsrörelselagens bestämmelser något hinder mot ett sådant förfarande. Vad jag nu har sagt gäller för övrigt på samma sätt i fråga redovisningen enligt försäkringsrörelselagen av sådana skuldförbindelser som hanteras inom aktiekontosystemet.

Mitt förslag: En emittent har rätt att få kännedom om borgenärernas identitet endast om så föreskrivs i lånevillkoren, om betalning av kapitalbelopp och ränta skall ske utan förmedling av penningmarknadscentralen eller om centralens förvaltning av låncemissionen upphör.

Departementspromemorians förslag: Anonymitetsskyddet får brytas endast om betalning av kapitalbelopp och ränta skall ske utan förmedling av penningmarknadscentralen eller om centralens förvaltning av låneemissionen upphör (se promemorian s. 32).

Yttrandena över departementspromemorians förslag: Svenska Bankföreningen, Svenska fondhandlareföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Sveriges Föreningsbankers Förbund anser att något anonymitetsskydd för borgenärerna gentemot emittenten inte bör införas eller att ett sådant skydd i varje fall bör kunna genombrytas genom avtal.

I de övriga yttrandena har departementspromemorians förslag godtagits.

Skälen för mitt förslag: Enligt 9 kap. 9 och 10 §§ aktiekontolagen har en emittent av skuldförbindelser generell rätt att få kännedom om borgenärernas identitet. Denna rätt gäller även i fråga om förvaltarregistrerade skuldförbindelser, dvs. situationer där någon förvaltar förbindelsen för annans räkning och själv står registrerad som förvaltare av den. Det kan synas ligga nära till hands att motsvarande bestämmelser införs i den nu aktuella lagstiftningen. Denna tanke har emellertid mötts av starkt motstånd av företrädare för bl. a. penningmarknadscentralen. Man har menat att en sådan rätt för emittenten – som saknar motsvarighet i ett dokumentbaserat system – inte fyller något legitimt ändamål och skulle kunna ge denne en från konkurrenssynpunkt skadlig möjlighet till insyn i andra instituts affärshemligheter, något som i sin tur skulle kunna leda till oförutsebara effekter på marknaden.

Det nu aktuella systemet skiljer sig från aktiekontolagens system på det sättet att betalning av ränta och inlösenbelopp avses ske genom penningmarknadscentralens försorg i enlighet med de förvaltningsuppdrag som penningmarknadscentralen träffar med emittenterna. Denna betalning avses liksom flertalet andra utväxlingar av likvider komma att ske genom riksbanksclearing. Genom penningmarknadscentralens försorg kommer vidare emittenten att kunna kommunicera med borgenärerna via s.k. elektronisk post. I normalfallen behöver alltså inte emittenterna få del av uppgifter om borgenärerna. Jag har därför ansett mig böra acceptera ståndpunkten att någon generell rätt för emittenten att få information i berört hänseende inte bör föreskrivas.

Anonymitetsskyddet bör emellertid enligt min mening kunna avtalas bort i lånevillkoren. Vidare anser jag att emittenten i följande två fall bör ha rätt att få uppgifter om borgenärerna. Det ena fallet föreligger om riksbanken eller penningmarknadscentralen på grund av kreditrisken inte

godkänner att betalning av ränta eller kapital sker över clearing. Emittenten måste då själv verkställa betalningarna utanför systemet. Det andra fallet inträffar om penningmarknadscentralens förvaltningsuppdrag skulle upphöra, med följd att emissionen måste konverteras till ett dokumentbaserat system. Som närmare kommer att utvecklas i specialmotiveringen kan emellertid det sistnämnda fallet i princip endast förekomma om en överenskommelse om konverteringen föreligger mellan emittenten och borgenärerna.

4.9 Rätten till ersättning

Mitt förslag: Om till följd av reglerna om godtrosförvärv ett förvärv kommer att gälla mot den tidigare ägaren, har denne rätt till ersättning av penningmarknadscentralen för sin skada till följd av förvärvet.

Om någon tillfogas skada till följd av oriktig eller missvisande uppgift i ett register enligt det nya systemet eller i annat fall genom fel i samband med uppläggning eller förande av ett sådant register, har penningmarknadscentralen ett s. k. kontrollansvar. Det innebär att den skadelidande har rätt till ersättning av penningmarknadscentralen, om det inte visas att felaktigheten beror på en omständighet utanför penningmarknadscentralens och dess medlemmars kontroll vars följder de inte skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit. Motsvarande gäller om felaktigheten beror på någon som har anlåtats av penningmarknadscentralen eller av en medlem.

Den som tillfogas skada genom att penningmarknadscentralen har rättat ett felaktigt beslut är berättigad till ersättning av centralen, om han inte borde ha insett att fel förekommit.

Beror skada på en medlem eller någon som har anlåtats av en medlem är penningmarknadscentralen dock fri från skadeståndsskyldighet, om centralen visar att medlemmen eller den som medlemmen har anlåtats av oaktsamhet eller uppsåtligen har orsakat skadan.

Ersättning till den skadelidande kan efter skälighet sättas ned eller helt falla bort, om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skadan.

Om en medlem eller någon annan genom vållande har medverkat till en skada, har penningmarknadscentralen rätt att från den vållande kräva tillbaka utbetald ersättning i den mån det är skäligt med hänsyn till skadans orsak och omständigheterna i övrigt.

De nu angivna reglerna gäller inte i förhållandet mellan penningmarknadscentralen och medlem i centralen i den mån annat har avtalats.

Departementspromemorians förslag: Överensstämmer med mitt utom såtillvida att promemorian inte innehåller någon bestämmelse om kon-

trollansvar för penningmarknadscentralen när det gäller felaktigheter i registren som beror på en medlem eller på någon som har anlitats av centralen eller av en medlem (se promemorian s. 29).

Yttrandena över departementspromemorians förslag: Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Skälen för mitt förslag: Övergången till ett kontobaserat system innebär att vissa risker för skador på grund av bl. a. tekniska fel uppkommer. Risker för skador får visserligen i än högre grad anses föreligga inom ramen för det nuvarande systemet. Då beror det emellertid vanligen på oaktsamhet hos någon av aktörerna, och i den mån någon annan blir drabbad kan han kräva ersättning enligt allmänna regler. I ett kontobaserat system kan emellertid tekniska och andra fel tänkas uppstå utan att skuld kan konstateras på något håll.

Synpunkter av detta slag har legat till grund för de regler om rätt till ersättning som införts i 7 kap. aktiekontolagen och som ingående motive-rats i prop. 1988/89:152 (s. 79 ff och 114 ff). Dessa regler innebär ett långtgående ekonomiskt ansvar för värdepapperscentralen när det gäller skador till följd av godtrosvärv, tekniska brister inom systemet eller rättelser av felaktiga registreringsbeslut. Enligt min mening bör ett motsvarande ersättningsansvar nu införas för penningmarknadscentralen.

Bl. a. bör således vid felaktigheter i registren ett s. k. kontrollansvar gälla för penningmarknadscentralen. Detta innebär att den skadelidande bör ha rätt till ersättning av penningmarknadscentralen, om det inte visas att felaktigheten beror på en omständighet utanför centralens och dess medlemmars kontroll vars följder de inte skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit. Liksom värdepapperscentralens ansvar i motsvarande fall bör penningmarknadscentralens kontrollansvar även gälla för felaktigheter som beror på någon som har anlitats av penningmarknadscentralen eller av en medlem.

Värdepapperscentralens ansvar enligt aktiekontolagen gäller även om ett kontoförande institut eller någon som institutet anlitat bevisligen av ovarsamhet eller t. o. m. uppsåtligen har orsakat skadan. Riksbanken och övriga marknadsaktörer samt bankinspektionen har emellertid motsatt sig att penningmarknadscentralens ansvar på motsvarande sätt får omfatta skador som orsakas av ett oaktsamt eller uppsåtligt handlande av en medlem eller någon som denne anlitar. Man har därvid bl. a. framhållit att förutsättningarna för medlemmarnas solidariska ansvar för penningmarknadscentralens förpliktelser (se avsnitt 3) skulle komma att allvarligt rubbas, om detta solidariska ansvar även skulle omfatta de skadeståndsanspråk som kan bli aktuella på grund av en enskild medlems försumlighet. Med hänsyn till att penningkontosystemet, i motsats till aktiekontosystemet, avser en förhållandevis begränsad krets av aktörer och knappast kommer att beröra några enskilda småsparares intressen har jag ansett mig kunna godta den ståndpunkt som riksbanken m. fl. företräder.

Något ansvar för skador till följd av godtrosvärv, tekniska brister m. m. inom systemet eller rättelser av felaktiga beslut bör alltså enligt min mening inte inträda för penningmarknadscentralen, om denna kan visa att en medlem eller någon som medlemmen har anlitat av oaktsamhet eller

uppsåtliga har orsakat skadan. I sådana fall får den skadelidande i stället vända sig mot medlemmen eller den som medlemmen har anlitat. Som grund för anspråket mot dem får då åberopas det vållande som har förekommit. Någon särskild lagregel om det behövs enligt min mening inte, eftersom ansvaret i dessa fall – i den mån det inte är reglerat genom avtal eller annan lag – följer redan av allmänna rättsgrundsatser om skadestånd inom avtals- eller avtalsliknande förhållanden.

Av utredningen i lagstiftningsärendet framgår att enighet råder mellan medlemmarna i penningmarknadscentralen om att medlemmarnas rätt till ersättning från centralen inte bör vara underkastad någon tvingande lagreglering. Enligt min mening finns det inte heller från allmän synpunkt något hinder mot att medlemmarna när det gäller deras rätt till ersättning från centralen får överenskomma med denna om en ordning som avviker från den i lag föreskrivna.

4.10 Överprövning av beslut

Mitt ställningstagande: Någon särskild nämnd med uppgift att pröva tvister med anledning av beslut som penningmarknadscentralen har fattat skall inte införas.

Departementspromemorians ställningstagande: Överensstämmer med mitt (se promemorian s. 32).

Yttrandena över departementspromemorian: Ställningstagandet har tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Skälen för mitt ställningstagande: Hos värdepapperscentralen finns en särskild nämnd, aktiekontonämnden, med uppgift att pröva tvister med anledning av beslut som värdepapperscentralen eller ett konförende institut har fattat med stöd av aktiekontolagen. Nämnden skall endast ge en rekommendation om hur en tvist bör lösas. Vem som helst av parterna kan föra saken till domstol utan hinder av att nämnden först har prövat tvisten. Det förhållandet att det nu aktuella systemet i många avseenden överensstämmer med det som regleras i aktiekontolagen talar för att en motsvarande nämnd bör inrättas vid penningmarknadscentralen. Emellertid torde man ha anledning att räkna med att de intressenter som det här är fråga om som regel skulle låta en eventuell tvist gå till skiljedom utan att avvakta proceduren hos en särskild nämnd. Jag har därför avstått från att lägga fram förslag om en nämnd av detta slag.

4.11 Konförende instituts delegationsrätt enligt aktiekontolagen

Mitt förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får ge konförende institut enligt aktiekontolagen tillstånd att sätta annan i sitt ställe.

Bakgrunden till mitt förslag: Enligt aktiekontolagen vidtas registreringsåtgärder enligt den lagen, utöver av värdepapperscentralen, av kontoförande institut (se 1 kap. 1 § nämnda lag, jfr även 4 kap. 1 §). Av 5 kap. 2 § framgår att utöver värdepapperscentralen och kontoinnehavare endast kontoförande institut har rätt till insyn i konton som ingår i avstämningsregister enligt lagen. Enligt 3 kap. 1 § meddelas tillstånd att vara kontoförande institut av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. I 1 § aktiekontoförordningen (1989: 845) har regeringen bemyndigat bankinspektionen att pröva frågor om sådana tillstånd.

I en framställning den 8 mars 1990 till finansdepartementet (Dnr 1853/90) har Sveriges Föreningsbankers Förbund hemställt att aktiekontolagen ändras så att ett kontoförande institut i sitt ställe kan sätta annan affärsbank, sparbank eller central eller lokal föreningsbank. En liknande framställning, dagtecknad den 17 maj 1990, har Sparbankernas bank gjort till finansdepartementet och justitiedepartementet (finansdepartementets Dnr 3025/90). Grunden för framställningarna är följande. Föreningsbankernas Bank och Sparbankernas Bank är kontoförande institut. De har båda behov av att kunna lägga ut vissa registreringsuppgifter som ankommer på kontoförande institut till lokala föreningsbanker respektive sparbanker. I motsats till vad som gäller om andra bankorganisationers lokala kontor är emellertid de lokala föreningsbankerna och sparbankerna särskilda juridiska personer. Bankinspektionen har gjort den bedömningen att det enligt aktiekontolagen inte är tillåtet för ett kontoförande institut att delegera befogenheter till annan juridisk person som inte är kontoförande institut. För att föreningsbanksrörelsen och sparbanksrörelsen skall få möjlighet att agera på marknaden under samma villkor som andra bankorganisationer, anser därför Föreningsbankernas Bank och Sparbankernas Bank att det behövs en lagändring som möjliggör sådan delegation som nu sagts.

Skälen för mitt förslag Det är givetvis angeläget att föreningsbanksrörelsen och sparbanksrörelsen har samma rättsliga möjligheter att agera på marknaden som övriga bankorganisationer när det gäller hanteringen av aktier och andra rättigheter enligt aktiekontolagen. En förutsättning för en sådan likställighet är att Föreningsbankernas Bank och Sparbankernas Bank kan delegera vissa av ett kontoförande instituts funktioner till de lokala föreningsbankerna respektive sparbankerna, trots att dessa är fristående rättssubjekt. Aktiekontolagens lydelse ger emellertid inget klart besked huruvida och i så fall under vilka förutsättningar en sådan delegation är möjlig. Frågan har inte heller behandlats i förarbetena till aktiekontolagen. Jag anser därför att aktiekontolagen nu bör kompletteras med en uttrycklig bestämmelse som anger att sådan delegation får förkomma efter regeringens eller myndighets tillstånd. Även om det för närvarande endast är aktuellt att medge delegationsrätt i fråga om banker, kan det inte uteslutas att det i framtiden kan bli lämpligt med delegation från ett kontoförande institut som inte är bank till ett annat rättssubjekt som inte heller är bank. Enligt min mening bör därför möjligheten att delegera inte begränsas till att avse enbart banker.

Följdändringar med anledning av införandet av penningkontosystemet måste göras i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande, lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar, lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling, lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva, föräldrabalken, förmånsrättslagen (1970:979) och utsökningsbalken. Ändringarna, som beror på att penningkontosystemet är dokumentlöst, motsvarar de ändringar som gjordes i de angivna lagarna i samband med aktiekontolagens tillkomst (se SFS 1989:835–840 och 842).

I överensstämmelse med vad som föreslås i fråga om penningkontosystemet bör vidare även aktiekontolagen och lagen (1989:828) om införande av aktiekontolagen kompletteras med bestämmelser om avstämningsdag i fråga om skuldförbindelser som hanteras inom ramen för aktiekontosystemet.

4.13 Ikraftträdande

Det tekniska system som den nya lagstiftningen kräver håller på att byggas upp. Lagstiftningen förutsätter vidare en omfattande avtalsreglering mellan penningmarknadscentralen och dess medlemmar. Det behövs också en betydande utbildningsinsats från centralens sida. Med hänsyn till det anförda går det ännu inte att med säkerhet ange när det nya systemet bör tas i bruk. Jag föreslår därför att den nya lagstiftningen angående penningkontosystemet får träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

De föreslagna ändringarna i aktiekontolagen och i lagen om införande av aktiekontolagen bör träda i kraft den 1 juli 1991.

4.14 Övergångsbestämmelser

Mitt förslag: Pappersbaserade skuldförbindelser skall på begäran av en emittent kunna föras över till kontobaserad hantering, även om förbindelserna har tillkommit före ikraftträdandet.

Skuldebrev som har utfärdats för skuldförbindelser innan den nya lagstiftningen blev tillämplig på förbindelserna blir inte ogiltiga. För att förmå en skuldebrevsinnehavare att medverka till övergången till den kontobaserade hanteringen skall dock gälla att en långivare inte har rätt till betalning förrän han har låtit registrera skuldförbindelsen på ett konto enligt den nya lagstiftningen. I samband med registreringen skall skuldebrevet makuleras.

Departementspromemorians förslag: Överensstämmer med mitt (se promemorian s. 27).

Yttrandena över departementspromemorians förslag: Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Skälen för mitt förslag: Enligt min mening möter det inte något hinder mot att det nya systemet, om emittenten begär det, tillämpas också på skuldförbindelser som har tillkommit före ikraftträdandet eller eljest baserar sig på skuldebrev. Bestämmelserna härom kan lämpligen utformas i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande regler i lagen (1989: 828) om införande av aktiekontolagen.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. penningkontolag,
2. lag om PenningmarknadsCentralen PmC AB,
3. lag om ändring i lagen (1914: 45) om kommission, handelsagentur och handelsresande,
4. lag om ändring i lagen (1924: 322) om vård av omyndigs värdehandlingar,
5. lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling,
6. lag om ändring i lagen (1936: 83) angående vissa utfästelser om gåva,
7. lag om ändring i föräldrabalken,
8. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),
9. lag om ändring i utsökningsbalken,
10. lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982: 713),
11. lag om ändring i aktiekontolagen (1989: 827),
12. lag om ändring i lagen (1989: 828) om införande av aktiekontolagen (1989: 827).

Samråd har skett med chefen för finansdepartementet beträffande lagförslag 2 och 10.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*¹.

¹ Bilagan har uteslutits här. I den mån förslagen inte är likalydande med dem som är fogade till propositionen kan i allt väsentligt hänvisas till den i specialmotiveringen intagna lagtexten.

6.1 Förslaget till penningkontolag²

Lagen överensstämmer i huvudsak både innehållsmässigt och till sin disposition med motsvarande lagförslag i departementspromemorian.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 §

Denna lag gäller i fråga om ensidiga skuldförbindelser som är avsedda för allmän omsättning och omfattas av låneemissioner som förvaltas av Penningmarknadscentralen PmC AB (penningmarknadscentralen).

Paragrafen bestämmer lagens tillämpningsområde genom att ange vilka skuldförbindelser som omfattas av lagen. Obligationer, statsskuldväxlar och bankcertifikat är exempel på sådana skuldförbindelser som omfattas av lagen. Lagen kan alltså tillämpas både på skuldförbindelser med kort löptid ("penningmarknaden") och på mera långfristiga låneemissioner ("obligationsmarknaden"). Penningmarknadscentralen avses vidare hantera s. k. dagslån, dvs. upplåning mellan två bankdagar mot pantsäkerhet, samt s. k. repor, dvs. återköpsavtal som består av två mot varandra stående sälj- och köptransaktioner som avser samma skuldförbindelser och sker mellan samma parter med minst en bankdag mellan transaktionernas likviddagar. Dagslån hanteras som pantsättning inom systemet och repor behandlas som två överlåtelser.

Avsikten är att penningmarknadscentralen också skall kunna hantera handel med s. k. derivatprodukter, t. ex. terminer. Denna handel regleras emellertid inte av förevarande lag utom i ett speciellt hänseende (se 5 kap. 2 § andra stycket andra meningen).

För att lagen skall bli tillämplig i fråga om en emission fordras en överenskommelse om detta mellan emittenten och penningmarknadscentralen. Centralen avses inte ha en sådan allmän skyldighet att åta sig hanteringen av en emission som enligt 9 kap. 1 § aktiekontolagen gäller för värdepapperscentralen.

Att en låneemission förvaltas av penningmarknadscentralen innebär normalt bl. a. att centralen ombesörjer ränte- och kapitalbetalningar avseende lånet.

Lagen erbjuder inte penningmarknadscentralen någon möjlighet att med anledning av sitt likvidansvar (se 9 kap.) avsäga sig ett åtagande att förvalta en låneemission av det skälet att de skuldförbindelser som ingår i emissionen bedöms vara förenade med kreditrisk. Penningmarknadscentralens styrelse och riksbanken kan emellertid bestämma att förbindelserna i fråga inte skall godtas som säkerheter vid likvidhanteringen (jfr 9 kap. 2 och 3 §§).

² I den till propositionen fogade lagtexten har lagens rubrik ändrats till *lag om penningmarknadskonton*.

2 §

Skuldförbindelser som omfattas av denna lag och borgenärer som har rätt till betalning på grund av sådana förbindelser skall registreras hos penningmarknadscentralen med hjälp av automatisk databehandling i ett sådant register som avses i 4 kap. 1 §.

För skuldförbindelser som omfattas av denna lag får inte skuldebrev utfärdas.

Första stycket

I lagförslagen från penningmarknadscentralens arbetsgrupp byggde regleringen på tanken att en låneemission, som är avsedd att förvaltas av penningmarknadscentralen, skall inledas med att ett s. k. enhetsbrev utfärdas av emittenten. Tanken på utfärdande av sådana enhetsbrev har emellertid därefter övergetts (se departementspromemorian s. 14 f och 39). I stället anges i förevarande stycke att skuldförbindelser som omfattas av emissionen och borgenärerna enligt sådana förbindelser skall registreras hos penningmarknadscentralen med hjälp av automatisk databehandling. Det register som här avses regleras närmare i 4 kap. 1 §.

Andra stycket

Avsikten är att de rättsverkningar, som i allmänhet knyts till innehavet av ett löpande skuldebrev, inom ramen för det nu aktuella systemet i stället skall knytas till själva registreringen. Med hänsyn härtill har föreskrivits att skuldebrev inte får utfärdas för sådana förbindelser som omfattas av systemet (jfr 1 kap. 3 § andra stycket aktiekontolagen).

Skulle likväl skuldebrev utfärdas, får detta i en förvärvares hand de verkningar som enligt skuldebrevslagen är knutna till innehavet av ett skuldebrev. Dokumentet påverkar emellertid inte rättsverkningarna av registreringen (jfr prop. 1988/89: 152 s. 97).

Vad som har sagts nu hindrar självfallet inte att penningmarknadscentralen på begäran bör kunna utfärda ett intyg om registrerade innehav för en viss borgenär eller en viss förvaltare.

En annan fråga är om emittenten efter överenskommelse med penningmarknadscentralen kan konvertera hela emissionen till ett dokumentbaserat system. Om emittenten och samtliga borgenärer är ense om saken möter det inget hinder mot att en sådan konvertering äger rum. Denna situation kan tänkas bli aktuell, om t. ex. samtliga skuldförbindelser har samlats på en hand eller hos ett fåtal borgenärer. En konvertering utan borgenärernas medgivande måste däremot i princip anses otillåten. En sådan konvertering skulle vara ägnad att medföra förvirring bland de berörda rättighetshavarna och risk för rättsförluster. Dessutom skulle behov av regler uppstå för tillgodoseende av panträttigheter och för fall då skuldebrev av ett eller annat skäl inte kan tillställas den berättigade. I akuta nödsituationer, föranledda exempelvis av att penningmarknadscentralens drift omöjliggörs av utomordentliga förhållanden, torde man emellertid kunna hämta stöd för tillfälliga konverteringsåtgärder ur allmänna principer om nöd.

Bankinspektionen skall övervaka att denna lag följs.

Paragrafen motsvarar 1 kap. 4 § aktiekontolagen.

4 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om förändret av register och förteckningar enligt denna lag.

Paragrafen har viss motsvarighet i 1 kap. 5 § aktiekontolagen.

I paragrafen avses register enligt 4 kap. 1 § och förteckningar enligt 4 kap. 2 § tredje stycket.

Det torde vara lämpligt att regeringen bemyndigar bankinspektionen att meddela de föreskrifter som avses i förevarande paragraf och som alltså berör det område som regleras av penningkontolagen. Avsikten är däremot inte att begränsa datainspektionens befogenheter att utfärda föreskrifter enligt datalagen till skydd för den personliga integriteten (jfr 6 a § datalagen).

2 kap. Medlemmar i penningmarknadscentralen³

1 §

Endast medlemmar i penningmarknadscentralen får öppna konton (penningkonton) och göra anmälan för registreringsåtgärder hos centralen.

Riksbanken och riksgäldskontoret har rätt att vara medlemmar i penningmarknadscentralen. En fråga om medlemskap för annan prövas av centralen. Vid prövning av en ansökan om medlemskap skall beaktas om sökanden med hänsyn till organisation, ekonomisk ställning samt den verksamhet han bedriver på penningmarknadsområdet och övriga omständigheter är lämplig att antas som medlem.

Penningmarknadscentralen kan besluta om villkor för medlemskap.

Penningmarknadscentralen får endast anta den som medlem för vilken bankinspektionen har tillstyrkt medlemskap. Beslut av bankinspektionen i en sådan fråga får överklagas hos kammarrätten.

Första stycket

Som närmare utvecklats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.5) är det en grundläggande princip i det nya penningkontosystemet att endast medlemmar i penningmarknadscentralen skall kunna öppna penningkonton hos centralen och anmäla registreringsåtgärder. Övriga förvärvare av skuldförbindelser är hänvisade till att låta medlemmar som har auktorisation att vara placerarombud ombesörja sådana åtgärder (se 4 kap.).

Termen medlem synes inte kräva någon närmare förklaring. Självfallet måste från "medlem" i denna mening – dvs. deltagare i systemet – skiljas styrelseledamot och aktieägare i penningmarknadscentralen.

³ I den till propositionen fogade lagtexten har detta kapitel fått en annan utformning.

Andra och tredje styckena

Avsikten är att riksbanken, riksgäldskontoret och andra större emittenter, AP-fonderna, större försäkringsbolag samt banker och andra fondkommissionärer skall kunna vara medlemmar.

Medlemmarna skall i princip antas av penningmarknadscentralen, varvid centralens styrelse förutsätts fatta beslutet. Det har dock inte ansetts vara förenligt med riksbankens och riksgäldskontorets ställning att frågan om dessas medlemskap formellt skall vara beroende av beslut av penningmarknadscentralen. Riksbankens och riksgäldskontorets rätt till medlemskap framgår därför direkt av lagen, medan medlemskap i övrigt förutsätter beslut av centralen.

Regleringen i lagen av förutsättningarna för medlemskap innebär att det vid prövningen av en ansökan om medlemskap skall beaktas om sökanden med hänsyn till organisation, ekonomisk ställning samt den verksamhet som han bedriver på penningmarknadsområdet och övriga omständigheter skall vara lämplig att antas som medlem. Detta har angetts i *andra stycket*.

Dessutom har i *tredje stycket* angetts att penningmarknadscentralen kan uppställa villkor för medlemskap. De krav som penningmarknadscentralens styrelse för närvarande har uppställt för medlemskap är att medlemmen skall ha ett aktiekapital på minst 50 milj. kr., att medlemmen skall åta sig pro rata parte ansvar för penningmarknadscentralens förpliktelser och att medlemmen skall bedriva en verksamhet likartad nuvarande medlemmars verksamhet. I sistnämnda krav ligger att handelsfunktionärer – banker och fondkommissionärer – normalt avses kunna utan vidare erhålla medlemskap på angivna villkor, under förutsättning att de bedriver verksamhet på penningmarknadsområdet. Däremot är inte avsikten att andra emittenter än sådana som ger ut i verklig mening "guldkantade papper" skall kunna bli medlemmar och inte heller andra placerare än stora institutionella placerare. Denna ordning torde från allmän synpunkt anses godtagbar. I allmänhet torde vidare vid sidan av riksbanken och riksgäldskontoret endast sådana rättssubjekt som står under bankinspektionens eller försäkringsinspektionens tillsyn komma i fråga som medlemmar. I vissa fall torde dock ett medlemskap kunna bli aktuellt även för rättssubjekt, t. ex. AP-fonderna, som inte står under sådan tillsyn.

Fjärde stycket

Med hänsyn till de från allmän synpunkt viktiga uppgifter som ankommer på en medlem har, vid sidan av riksbanken och riksgäldskontoret, endast den ansetts kunna komma i fråga som medlem för vilken bankinspektionen har tillstyrkt medlemskap.

En rätt att överklaga med anledning av bankinspektionens beslut i fråga angående tillstyrkan har den som beslutet angår, om det har gått honom emot (se 22 § förvaltningslagen, 1986:223). Naturligtvis har den rätt att överklaga vars medlemskap inspektionen har avstyrkt. Om inspektionen har tillstyrkt ett medlemskap, torde varje medlem vara besvärberättigad.

Medlemmarna har nämligen med hänsyn till sitt pro rata ansvar ett ekonomiskt intresse att bevaka när det gäller antagande av nya medlemmar.

Förutsättningarna för att den som har inträtt som medlem skall kunna fråntas medlemskapet har inte angetts i lagen utan får regleras i de avtal som penningmarknadscentralen måste träffa med medlemmarna. Av allmänna principer följer att en medlem äger utträda ur centralen i den mån medlemsavtalet inte ställer upp några begränsningar. Är fråga om en medlem som har auktorisation som ombud torde utträde förutsätta att ombudsuppdraget först avvecklats.

Skulle riksbanken eller riksgäldskontoret önska utträda, torde det innebära att förutsättningarna för penningmarknadscentralens verksamhet faller eller i varje fall måste omprövas av statsmakterna.

2 §

Om penningmarknadscentralen har beslutat att avslå en framställning om medlemskap eller att utesluta en medlem, skall beslutet på ansökan av den berörde prövas av bankinspektionen. Inspektionen får besluta att centralen skall vara skyldig att anta den berörde som medlem på de villkor som eljest tillämpas eller att ett beslut om uteslutning skall sakna verkan. Ansökan om bankinspektionens prövning skall ha kommit in till inspektionen inom tre veckor från det att den berörde fått del av penningmarknadscentralens beslut.

Beslut av bankinspektionen i en fråga som avses i första stycket får överklagas hos kammarrätten.

Beslut av penningmarknadscentralen i en fråga som avses i första stycket får tillämpas utan hinder av att bankinspektionens prövning har påkallats, om inte inspektionen beslutar annat. Bankinspektionens beslut i en sådan fråga skall verkställas även om det har överklagats, om inte kammarrätten beslutar annat.

Medlemskap i penningmarknadscentralen är en förutsättning för rätten att öppna penningkonton och göra anmälan om registreringsåtgärder hos centralen, och medlemskapet är därmed även ett villkor för auktorisation som placerarombud. En fråga om medlemskap synes därför röra en civil rättighet i den mening som avses i art. 6 i den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter. Det har därför ansetts nödvändigt att införa regler som ger möjlighet till domstolsprövning i fall då penningmarknadscentralen har vägrat någon medlemskap.

I fråga om beslut i ärenden om auktorisation av ombud föreslås nedan under 3 kap. 1 § efter mönster av vad som gäller i andra sammanhang att beslutsbefogenheten skall ankomma på bankinspektionen med möjlighet att överklaga till kammarrätt. Det har ansetts lämpligt att beslut i fråga om medlemskap och uteslutande av medlem prövas i samma ordning.

Mot bakgrund av dessa överväganden har i förevarande paragraf föreslagits den ordningen att ett beslut, varigenom penningmarknadscentralen avslagit en framställning om medlemskap eller uteslutit en medlem, på ansökan av den berörde skall kunna omprövas av bankinspektionen och att inspektionens beslut därefter skall kunna överklagas till kammarrätten.

Som paragrafen har avfattats kan bankinspektionens beslut överklagas

även av penningmarknadscentralen i fall då inspektionen har ändrat ett beslut som centralen har fattat.

Som framgår av 1 § fjärde stycket kan penningmarknadscentralen som medlem vid sidan av riksbanken och riksgäldskontoret endast anta den för vilken bankspektionen har tillstyrkt medlemskap.

3 kap. Ombud och förvaltare

1 §

En medlem i penningmarknadscentralen kan av bankspektionen auktoriseras att såsom ombud öppna penningkonton⁴ och göra anmälan för registreringsåtgärder för borgenärens och andra rättighetshavares räkning hos penningmarknadscentralen (placerarombud) och att på motsvarande sätt företräda utfärdare av skuldförbindelser hos centralen (emittentombud). Riksbanken har rätt att utan auktorisation uppträda som placerarombud och emittentombud inom ramen för riksbankens uppgifter som centralbank.

En bank eller en fondkommissionär kan av bankspektionen auktoriseras att såsom förvaltare i stället för borgenären registreras på penningkonto i fråga om skuldförbindelser som omfattas av ett förvaltningsuppdrag (förvaltarregistrering). Riksbanken har rätt att utan auktorisation uppträda som en sådan förvaltare inom ramen för sina uppgifter som centralbank. Är skuldförbindelser föremål för handel utomlands kan, efter tillstånd av bankspektionen, i stället för borgenär som är bosatt utomlands, den som i utlandet fått uppdrag att förvalta hans förbindelser registreras som förvaltare på penningkonto.

En auktorisation eller ett tillstånd enligt första eller andra stycket får förenas med särskilda villkor för att allmänna och enskilda intressen skall tillgodoses. Auktorisationen eller tillståndet kan återkallas av bankspektionen, om ett villkor har åsidosatts och avvikelser är betydande eller om det annars inte längre finns förutsättningar för auktorisation eller tillstånd.

Beslut av bankspektionen i frågor om auktorisation eller tillstånd får överklagas hos kammarrätten. Beslutet skall verkställas även om det har överklagats, om inte kammarrätten beslutar annat.

Första stycket

Som framgår av lagtexten kan en auktorisation avse behörighet att företräda placerare (placerarombud) eller emittenter (emittentombud). Inte bara placerare utan även emittenter som inte är medlemmar måste alltså låta sig företrädas gentemot penningmarknadscentralen av medlemmar som erhållit auktorisation som ombud.

Självfallet kan auktorisation samtidigt meddelas för rätt att uppträda både som placerarombud och emittentombud.

Någon generell skyldighet för medlemmarna eller någon av dem att ta på sig uppdrag som ombud har inte föreskrivits i lagen. Frågan om en sådan skyldighet kan lämpligen regleras i penningmarknadscentralens avtal med medlemmarna (jfr departementspromemorian s. 43 f). Detsamma gäller i fråga om möjligheten att återkalla ett åtagande gentemot en viss kund att vara placerarombud.

⁴ I den till propositionen fogade lagtexten benämnda *penningmarknadskonton*.

Möjligheten att erhålla auktorisation som ombud har inte begränsats till medlemmar som är banker och fondkommissionärer, låt vara att det i första hand är sådana institut som bör komma i fråga. Det torde emellertid vara ändamålsenligt att även t.ex. försäkringsbolag och Stadshypotekskassan i viss utsträckning kan uppträda som placerarombud. Det bör ankomma på bankinspektionen att bedöma behovet av eventuella begränsningar för sådana fall.

Penningmarknadscentralen bör lämpligen höras i ärenden angående auktorisation.

För att riksbanken på ett smidigt sätt skall kunna fortsätta sin nuvarande verksamhet att företräda bl.a. vissa utländska centralbanker på den svenska penningmarknaden har riksbanken i *andra meningen* tillerkänts en viss rätt att utan auktorisation uppträda som placerarombud och emitentombud (jfr 24 § lagen, 1988:1385, om Sveriges riksbank). Den nu angivna behörigheten innebär inte någon skyldighet för riksbanken att i likhet med övriga placerarombud överta uppdrag från placerarombud som har förlorat sin behörighet (jfr 3 § i förevarande kapitel).

Andra stycket

Från ett placerarombud skall skiljas en förvaltare som avses i förevarande stycke. Placerarombudets uppgifter är i princip begränsade till att företräda placerrare gentemot penningmarknadscentralen. Förvaltaren däremot har att förvalta en placerares skuldförbindelser enligt vad som kan vara bestämt i ett förvaltningsavtal mellan placeraren och förvaltaren. En förvaltare som inte själv är medlem i penningmarknadscentralen måste gentemot denna låta sig företrädas av ett placerarombud.

På samma sätt som enligt aktiekontolagen har innehav av skuldförbindelser som avses i förevarande lag ansetts böra kunna förvaltarregistreras hos svensk auktoriserad förvaltare. En auktorisation som har meddelats enligt aktiekontolagen medför emellertid inte utan vidare behörighet att också vara förvaltare även enligt förevarande lag. I stället fordras enligt styckets första mening ett särskilt auktorisationsbeslut. Härigenom blir det möjligt att auktorisera en förvaltare enbart med avseende på penningkontosystemet och att därvid ställa villkor som är specifika för detta system. I praktiken torde emellertid den som auktoriseras som förvaltare enligt aktiekontolagen ofta auktoriseras som förvaltare även enligt förevarande lag.

I samma omfattning som när det enligt första stycket är fråga om att uppträda som ombud kan riksbanken enligt *andra meningen* i förevarande stycke uppträda som förvaltare utan att först erhålla auktorisation.

Enligt 3 kap. 10 § andra stycket aktiebolagslagen, 1975:1385, (jfr prop. 1970:99 s. 61 f och 113) finns möjlighet för förvaltarregistrering av aktier hos utländsk förvaltare efter särskilt tillstånd som kan meddelas på ansökan av vederbörande bolag. Någon motsvarande möjlighet har inte genom aktiekontolagen tillskapats i fråga om skuldförbindelser. Bl.a. sådana lån som kommer i fråga inom penningmarknadssystemet placeras emellertid ofta utomlands. Det finns därför ett påtagligt praktiskt behov av att tillåta

utländsk förvaltarregistrering i fråga om skuldförbindelser som hanteras enligt förevarande lag. Inte heller några principiella skäl talar emot att tillåta detta.

På grund härav föreskrivs i styckets tredje mening att utländsk förvaltare (s. k. nominee) efter särskilt tillstånd skall kunna registreras som borgenär för sina kunders räkning, förutsatt att dessa är bosatta utomlands. Även sådana tillstånd meddelas av bankinspektionen. Frågor om tillstånd bör kunna prövas på ansökan av emittenten eller av den tillämnade förvaltaren (eller ombud för denne).

En förvaltare som avses i detta stycke får själv göra anmälningar till penningmarknadscentralen för registrering endast om han är medlem i centralen. I annat fall är han hänvisad till att anlita någon medlem som ombud.

Något hinder torde inte föreligga mot att ett utländskt förvaltarinstitut, i stället för att vara nominee enligt förevarande stycke, väljer att i eget namn men för sina kunders räkning låta registrera skuldförbindelser hos en svensk auktoriserad förvaltare.

Tredje och fjärde styckena

Styckenas innehåll motsvarar i huvudsak vad som föreskrivs i 8 kap. 1 § andra och tredje styckena aktiekontolagen angående auktorisation och tillstånd som avses i sistnämnda paragraf (jfr även 1 § 3 aktiekontoförordningen, 1989: 845).

När det gäller auktorisation som placerarombud kan det ibland komma i fråga att med stöd av bestämmelserna i tredje stycket första meningen begränsa ombudsfunktionen till att avse endast vissa placerare. Beträffande ett försäkringsbolag kan det t. ex. vara naturligt att begränsa dess auktorisation som placerarombud till att omfatta placeringsservice endast för egna koncernbolag.

2 §

Upphör den som har auktoriserats enligt 1 § första stycket att vara medlem i penningmarknadscentralen, är auktorisationen utan verkan.

För tydlighetens skull har i denna paragraf upptagits en regel av innebörd att ett auktorisationsbeslut omedelbart förfaller om den auktoriserade medlemmen upphör att vara medlem. Någon återkallelse av auktorisationen är alltså inte nödvändig i ett sådant fall.

3 §

Om någon har auktoriserats som placerarombud men auktorisationen återkallas eller förlorar sin verkan enligt 2 §, skall de uppdrag som lämnats ombudet med stöd av 1 § första stycket på begäran av den berättigade övertas av annan medlem av penningmarknadscentralen som har auktoriserats som sådant ombud.

Någon skyldighet för placerarombud att alltid stå till förfogande som ombud har inte införts. Ett undantag har dock ansetts böra gälla i fall då ett auktoriserat placerarombud förlorar sin behörighet att vara ombud. De placerare som har lämnat ombudet uppdrag måste även då kunna förfoga över sina förbindelser. Det torde visserligen kunna förutses att i sådana fall normalt beviljas en frist för avveckling av uppdragen, men detta kan inte alltid förutsättas vara möjligt. Om ett placerarombud förlorar sin behörighet, är därför enligt förevarande paragraf varje annan medlem i penningmarknadscentralen som auktoriserats som placerarombud skyldig att överta de förvaltningsuppdrag som har utövats av ett ombud som har förlorat sin behörighet. Det kan i detta sammanhang anmärkas att funktionen som ombud i sig inte medför något ansvar för placerarens förpliktelser. Även i nu avsedda fall torde emellertid en viss möjlighet föreligga för ett placerarombud att i extremfall återkalla sitt åtagande gentemot en kund att vara placerarombud.

4 kap. Register

1 §

För varje utfärdare av sådana skuldförbindelser som förvaltas av penningmarknadscentralen skall hos centralen finnas ett register. Registret skall bestå av en förteckning över skuldförbindelserna, en löpande journal, en förteckning över förhandsregistreringar samt de penningkonton som har öppnats för borgenärerna.

Paragrafen innehåller bestämmelser om registren hos penningmarknadscentralen. Frågorna har behandlats i den allmänna motiveringen, avsnitt 4.3.

Lagen innehåller inte någon särskild bestämmelse om ändamålet med ett register enligt förevarande paragraf (jfr 5 och 6 a §§ datalagen, 1973: 289). Ändamålet med ett sådant register, nämligen att bilda underlag för rättsverkningar av registreringar och för likvidhanteringen, har emellertid ansetts framgå på ett tillräckligt tydligt sätt av lagen i övrigt (jfr prop 1988/89: 152 s. 147 och 150).

2 §

I penningkonto för skuldförbindelser som inte är förvaltarregistrerade skall anges

1. skuldbelopp och lånevillkor samt, i förekommande fall, antalet skuldförbindelser och dessas nominella belopp,
2. verkställd utbetalning av kapitalbelopp eller ränta,
3. borgenärens namn, identifieringsnummer och postadress, om borgenären är medlem i penningmarknadscentralen,
4. pantsättningar utom i fall som avses i 7 kap. 7 § andra stycket,
5. i förekommande fall att borgenären har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken med uppdrag som omfattar förvaltning av skuldförbindelserna,
6. konkurs avscende borgenären samt utmätning, kvarstad eller betalningssäkring avscende en skuldförbindelse eller panträtt i skuldförbindelsen utom i sådana fall av utmätning som avses i 7 kap. 7 § tredje stycket,

7. förbehåll enligt 15 kap. 8 § föräldrabalken,
8. andra inskränkningar för borgenären att ta emot betalning eller att i övrigt göra skuldförbindelsen gällande,

9. namn, identifieringsnummer och postadress för panthavare och den som har en rättighet på grund av inskränkning enligt 8 eller, om rättighetshavaren inte är medlem i penningmarknadscentralen, uppgift om vem som i egenskap av placerarombud är behörig att företräda honom.

I penningkonto för annan än medlem skall i stället för de uppgifter som avses i första stycket 3 antecknas en särskiljbar beteckning för borgenären samt en uppgift om vem som i egenskap av placerarombud är behörig att göra anmälan om registreringsåtgärder. Vad som föreskrivs i denna lag om den som är antecknad på penningkonto som borgenär gäller även borgenär för vilken särskiljbar beteckning har antecknats enligt vad nu har sagts.

Penningmarknadscentralen skall med hjälp av automatisk databehandling föra en särskild förteckning över de borgenärer som avses i andra stycket. I förteckningen skall anges de uppgifter som avses i första stycket 3 samt den särskiljbara beteckning som avses i andra stycket.

I paragrafen anges vad ett penningkonto för icke förvaltarregistrerade skuldförbindelser skall innehålla. Angående förvaltarregistrerade skuldförbindelser hänvisas till 3 §.

Första stycket

Stycket har avfattats i huvudsak efter förebild av 9 kap. 4 § aktiekontolagen.

Av *punkt 3* framgår att denna punkt endast skall tillämpas på en borgenär som är medlem av penningmarknadscentralen.

Av hänvisningen i *punkt 4* till 7 kap. 7 § andra stycket i förevarande lag följer att andrahandspantsättningar inte skall anges på penningkonto.

Av hänvisningen i *punkt 6* till 7 kap. 7 § tredje stycket framgår vidare att inte heller utmätning av en pantsatt skuldförbindelse skall anges på penningkonto.

Enligt *punkt 9* skall en panthavare individualiseras i registret endast om panthavaren är medlem av penningmarknadscentralen. I andra fall, dvs. då en panthavare måste låta sig företrädas av ett placerarombud (se 3 kap. 1 §), skall av praktiska skäl registret endast ange vem som är placerarombud för panthavaren. Placerarombudet får här en ställning som påminner om en förvaltares. Det som nu har sagts om panthavare gäller även innehavare av andra begränsade rättigheter till en skuldförbindelse. Bestämmelserna angående panthavare i punkt 9 blir givetvis tillämpliga endast om det är fråga om en pantsättning som skall anges i penningkontot (se punkt 4).

Andra stycket

Av sekretesskäl har identiteten hos en placerare som inte är medlem av penningmarknadscentralen inte ansetts böra framgå av penningkontot. En sådan placerare skall därför enligt förevarande stycke anges på penningkonto genom en för honom unik identifikationsbeteckning jämte uppgift

om vem som är placerarombud. Vad som föreskrivs i lagen (se exempelvis Prop. 1990/91: 106 7 kap. 1 §) om rättsverkningarna av att någon är antecknad som borgenär gäller även i ett sådant fall.

Tredje stycket

Enligt förevarande stycke skall penningmarknadscentralen vid sidan av penningkontona föra en förteckning som anger identiteten hos de borgenärer som avses i andra stycket. Förteckningen har till ändamål att ge penningmarknadscentralen möjlighet att identifiera de på konton registrerade borgenärerna, bl. a. för att penningmarknadscentralen skall kunna utföra uppdrag att förvalta låneemissionerna. För att identifiering skall kunna ske måste även den i andra stycket avsedda, särskiljbara beteckningen registreras i förteckningen.

Förteckningen ingår inte i det register som anges i 1 §. Eftersom förteckningen skall föras med hjälp av automatisk databehandling utgör den emellertid, i den mån fysiska personer är intagna i denna, ett personregister enligt datalagen.

3 §

Ett penningkonto för skuldförbindelser som är förvaltarregistrerade skall innehålla

1. de uppgifter som avses i 2 § första stycket 1 och 2,
2. förvaltarens namn, identifieringsnummer samt postadress, om förvaltaren är medlem i penningmarknadscentralen,
3. anmärkning att skuldförbindelserna förvaltas för annans räkning,
4. om förvaltaren inte är medlem i penningmarknadscentralen, uppgift om vem som i egenskap av placerarombud är behörig att göra anmälan om registreringsåtgärder.

Om förvaltaren inte är medlem i penningmarknadscentralen, skall bestämmelserna i 2 § andra och tredje styckena tillämpas på förvaltaren. Vad som där föreskrivs om borgenär skall i stället avse förvaltare.

Paragrafen anger vad ett penningkonto för förvaltarregistrerade skuldförbindelser skall innehålla. Paragrafen gäller både vid svenskt och utländskt förvaltarskap (jfr 3 kap. 1 § andra stycket).

Första stycket

Föreskrifterna i *punkterna 1–3* överensstämmer i huvudsak med vad som gäller enligt 9 kap. 5 § aktiekontolagen. Av *punkt 2* framgår att denna punkt endast skall tillämpas på en förvaltare som är medlem av penningmarknadscentralen.

I *punkt 4*, som saknar motsvarighet i aktiekontolagen, ges en regel med sikte på den situationen att förvaltaren inte är medlem i penningmarknadscentralen. I ett sådant fall måste förvaltaren låta sig företrädas av ett placerarombud, vilkens identitet skall framgå av kontot.

Andra stycket

Hänvisningarna i detta stycke innebär att en förvaltare som inte är medlem i penningmarknadscentralen från sekretessynpunkt skall behandlas på samma sätt som en borgenär som innehar ett penningkonto för skuldförbindelser men som inte är medlem i centralen.

4 §

För varje anteckning i en löpande journal, i en förteckning över förhandsregistreringar eller i ett penningkonto skall det framgå av registret vilken dag och vid vilken tidpunkt på dagen som anteckningen gjordes.

Med hänsyn till de rättsverkningar som är knutna till införandet av olika uppgifter i penningkonton (se t. ex. 7 kap. 3 §) har det ansetts angeläget att det för varje anteckning anges vilken dag och tidpunkt på dagen som anteckningen skedde. En motsvarande tidsangivelse har ansetts motiverad när det är fråga om anteckningar i den löpande journalen och förteckningen över förhandsregistreringar. I förevarande paragraf har därför tagits in en uttrycklig föreskrift om tidsangivelse i enlighet med vad nu har sagts (jfr 2 kap. 4 § aktiekontolagen).

5 §

Genom penningmarknadscentralens försorg skall en skuldförbindelse på ett penningkonto förses med ett nummer eller annat kännetecken, om det finns behov av att särskilja skuldförbindelsen från andra förbindelser på samma konto.

Paragrafen som motsvarar 2 kap. 5 § aktiekontolagen innebär att en skuldförbindelse på ett penningkonto skall individualiseras i förhållande till andra skuldförbindelser på samma konto, om det finns behov av det. Ett sådant behov kan föreligga t. ex. om en pantsättning eller annan rådighetsinskränkning som hänför sig till ett visst konto inte belastar alla skuldförbindelserna på kontot likformigt.

6 §

Penningmarknadscentralen skall ansvara för att registren och förteckningarna enligt 2 § tredje stycket förs på sådant sätt som föreskrivs i denna lag eller annan författning.

Penningmarknadscentralen är registeransvarig enligt datalagen (1973: 289) för registren och förteckningarna.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 6 § aktiekontolagen.

Första stycket

Innebörden av penningmarknadscentralens ansvar framgår främst av reglerna i 8 kap. om ersättningsskyldighet för centralen.

På motsvarande sätt som värdepapperscentralen i fråga om avstämningsregister enligt aktiekontolagen har penningmarknadscentralen ansetts böra betraktas som registeransvarig enligt datalagen för registren och förteckningarna enligt förevarande kapitel. Penningmarknadscentralen ansvarar alltså för att de uppgifter fullgörs som enligt datalagen ankommer på den registeransvarige.

5 kap. Registreringsåtgärder

Reglerna i förevarande kapitel har i viss omfattning motsvarigheter i 4 kap. aktiekontolagen. En skillnad föreligger så tillvida att bestämmelserna i det sistnämnda kapitlet avser bl. a. anmälningar till kontoförande institut. Enligt den nu aktuella lagen förekommer inte några kontoförande institut och bestämmelserna om anmälningar i förevarande kapitel avser endast sådana som sker till penningmarknadscentralen. De anmälningar som en enskild placerare gör till sitt placerarombud omfattas alltså inte av regleringen i förevarande kapitel.

1 §

På grundval av anmälningar från medlemmarna skall penningmarknadscentralen i fråga om skuldförbindelser registrera förvärv, pantsättningar och andra ändringar i förhållanden som enligt 4 kap. 2 eller 3 § skall vara angivna i registret. Medlemmarna är skyldiga att göra anmälan till centralen om sådana ändringar.

Av paragrafen framgår att det som regel endast är medlemmarna som får göra anmälan till penningmarknadscentralen för registreringsåtgärder (jfr 2 § första stycket). En sådan anmälan kan en medlem göra för egen räkning eller, i egenskap av placerarombud, för någon annans räkning. Den i andra meningen angivna skyldigheten att göra anmälan till penningmarknadscentralen om förändringar gäller inte bara för affärstransaktioner utan också för fall då en placerare för vilken medlemmen är ombud t. ex. har försatts i konkurs.

2 §

Penningmarknadscentralen skall vidta registreringsåtgärder med anledning av sådana anmälningar från statliga myndigheter som avser medlemmars förhållanden.

Panträtt som följer av 9 kap. 3 § första stycket skall utan anmälan från medlem registreras av penningmarknadscentralen. Medlem kan bemyndiga centralen att utan anmälan registrera panträtt även i andra fall.

Första stycket

Stycket som har viss motsvarighet i 4 kap. 3 § aktiekontolagen, innebär att statliga myndigheter kan göra anmälningar för registreringar direkt till

penningmarknadscentralen. Detta gäller dock endast sådana anmälningar som avser medlemmars förhållanden. Om en anmälan i stället avser en placerare som företräds av ett placerarombud, skall anmälningen göras hos ombudet, som i så fall i enlighet med 1 § andra meningen i sin tur är skyldig att göra anmälan hos penningmarknadscentralen. När en sådan anmälan görs hos ett placerarombud, får det ankomma på ombudet att pröva behörigheten hos den som uppträder som placerare eller som ställföreträdare för en placerare.

En anmälan från en statlig myndighet kan innehålla exempelvis uppgift om utmätning, kvarstad eller betalningssäkring. Det är då fråga om rådhetsinskränkningar som skall registreras (se 4 kap. 2 § första stycket). Underrättelser om rådhetsinskränkningar i fråga om den som låtit förvaltarregistrera sina förbindelser skall i stället göras till förvaltaren.

Andra stycket

I *första meningen* är det fråga om en s. k. legal panträtt, dvs. en panträtt som omedelbart följer av lag och alltså inte förutsätter något avtal om panträttsupplåtelse.

Avsikten är att penningmarknadscentralen även genom avtal skall kunna tillförsäkra sig panträtt i registrerade skuldförbindelser, t. ex. i samband med s. k. forward- och terminsaffärer. För tydlighetens skull har en regel med sikte på sådana avtalsbaserade panträter tagits in i *andra meningen*.

3 §

Om ett förhållande som skall registreras anmäls till penningmarknadscentralen, skall den registreringsåtgärd som anmälan avser genast vidtas.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 4 § aktickontolagen.

Som framgår av 7 kap. är viktiga rättsverkningar knutna till registreringsåtgärderna. Det är därför angeläget att en registreringsåtgärd vidtas så snart förutsättningar för åtgärden föreligger.

En underlåtenhet att genast vidta registreringsåtgärden kan medföra skadeståndsskyldighet enligt bestämmelserna i 8 kap.

4 §

En registreringsåtgärd vidtas genom anteckning i den löpande journalen, genom förhandsregistrering i de fall då detta skall ske enligt 9 kap. 2 eller 6 § samt, sedan samtliga villkor för registrering har uppfyllts, genom anteckning på ett penningkonto.

I annat fall än som avses i 2 § sker anteckning i den löpande journalen genom medlemmarnas försorg. En anteckning i den löpande journalen som berör penningkonton för vilka olika medlemmar svarar skall anses ha skett när sammanstående anmälningar av dessa har gjorts.

I fråga om registreringsåtgärd som avses i 2 § sker anteckning i den löpande journalen genom penningmarknadscentralens försorg.

Paragrafen har behandlats i den allmänna motiveringen, avsnitt 4.3.

I enlighet med vad som anges i lagtexten förekommer tre olika slags registreringsåtgärder, nämligen anteckning i den löpande journalen, förhandsregistrering och anteckning på penningkonto.

Som framgår av 7 kap. 6 § inträder i betydande utsträckning rättsverkningarna av en registrering redan genom förhandsregistreringen, under förutsättning att anteckning därefter även sker på penningkonto.

Att anteckningarna även i den löpande journalen skall ske med hjälp av automatisk databehandling framgår av 1 kap. 2 §.

Som framgår av förevarande stycke måste samtliga villkor för en transaktion vara uppfyllda för att den slutliga registreringsåtgärden skall få vidtas, nämligen att ett penningkonto påverkas av transaktionen. I vissa fall, t. ex. vid en pantsättning, kan alla förutsättningarna för transaktionen vara uppfyllda redan från början. Anteckning sker då i princip samtidigt i den löpande journalen och på penningkonto.

Andra stycket

Som har framgått av 1 § är det som regel penningmarknadscentralen som vidtar de registreringsåtgärder som avses i lagen. Ett undantag från detta gäller emellertid enligt bestämmelserna i första meningen i förevarande stycke. Bestämmelserna innebär att anteckningar i den löpande journalen i stället vidtas av medlemmarna. Den eventuella skada som kan uppkomma genom att en medlem därvid handlar oaktsamt ligger således i princip utanför penningmarknadscentralens kontrollansvar (jfr bestämmelserna i 8 kap. nedan).

Anteckningarna i den löpande journalen utgör underlag för den leverans- och säkerhetskontroll som penningmarknadscentralen i förekommande fall gör inför förhandsregistreringen, vilken resulterar i en tillfällig "läsning" av förvärvsobjektet (jfr avsnitt 4.3). En anteckning i den löpande journalen som berör penningkonton för vilka olika medlemmar svarar kan därför enligt andra meningen äga rum endast om det föreligger sammanstående anmälningar från dessa medlemmar.

5 §

Om en anmälan till penningmarknadscentralen är ofullständig men bristen går att avhjälpa, skall anmälaren föreläggas att inom viss tid komplettera underrättelsen.

Paragrafen, som motsvarar 4 kap. 6 § aktiekontolagen, är avsedd för sådana fall där ett registreringsärende är ofullständigt i formellt hänseende men där bristen kan antas bli snabbt avhjälpd. Det kan t. ex. vara fråga om behörighetshandlingar som behöver kompletteras.

6 §

En begäran om registreringsåtgärd skall avslås av penningmarknadscentralen, om förutsättningar för registrering saknas och det inte är fråga om fall som avses i 5 §.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 8 § aktiekontolagen.

Efter ett avslag på en begäran om registreringsåtgärd torde det vara möjligt att väcka talan vid allmän domstol i registreringsfrågan. Denna lag innehåller inte några motsvarigheter till bestämmelserna i aktiekontolagen om omprövning av beslut hos värdepapperscentralen eller om prövning av beslut hos aktiekontonämnden.

7 §

Innan anteckning på penningkonto skett får en anmälan rättas. Detta gäller dock inte, om anmälan har lett till förhandsregistrering enligt 9 kap. 2 eller 6 §.

Paragrafen motsvarar närmast 4 kap. 9 § aktiekontolagen.

Huvudregeln i *första meningen* avser att ge penningmarknadscentralens medlemmar en möjlighet att på ett smidigt sätt rätta olika typer av fel.

En förhandsregistrering innebär en "låsnings" av förvävsobjektet så att vidare förfoganden över detta inte kan äga rum under en viss tid. Som framgår av *andra meningen* har därför en anmälan som lett till förhandsregistrering inte ansetts böra kunna rättas enligt huvudregeln i första meningen.

8 §

En anteckning på penningkonto skall rättas av penningmarknadscentralen, om anteckningen innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av penningmarknadscentralens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende eller till följd av något tekniskt fel. Tillfälle att yttra sig skall lämnas den vars rätt berörs.

Paragrafen har motsvarighet i bl. a. 4 kap. 11 § aktiekontolagen i dess hittillsvarande lydelse men har närmast utformats efter mönster av bl. a. 4 kap. 22 § lagen (1984:649) om företagshypotek i dess lydelse enligt SFS 1990:455.

Det är i förevarande paragraf fråga om sådana fall då en anteckning på ett penningkonto av någon anledning har kommit att avvika från vad penningmarknadscentralen har avsett. Om oriktigheten däremot beror på något annat förhållande, t. ex. att en föreskrift i förevarande lag har åsidosatts, kan rättelse vinnas endast genom prövning i rättegång.

Rättelse skall ske även i fall då felet har orsakats av någon annan än penningmarknadscentralen själv (jfr prop. 1989/90: 71 s. 50 f).

En fråga om rättelse enligt förevarande paragraf kan penningmarknadscentralen ta upp självmant eller efter påpekande.

Rättelsebestämmelserna i förevarande paragraf innefattar en särreglering i förhållande till reglerna i 8 § datalagen om rättelse, ändring eller utslutning av en oriktig eller missvisande uppgift i ett personregister. De sistnämnda reglerna blir alltså inte tillämpliga i fråga om anteckningar på penningkonton.

Penningmarknadscentralen får ur register avföra anteckningar som uppenbarligen saknar betydelse. De avförda uppgifterna skall bevaras i minst tio år.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 13 § aktiekontolagen.

Arkiveringsregeln i *andra meningen* gör det möjligt att ta reda på tidigare händelser och förhållanden när det gäller ett register. Detta kan t. ex. vara av betydelse för en rättsägare i händelse av en tvist.

Den angivna arkiveringstiden utgör en minimitid. Inget hindrar alltså att uppgifterna bevaras under längre tid än tio år.

6 kap. Insyn och sekretess

1 §

Varje medlem i penningmarknadscentralen skall beredas möjlighet att med hjälp av egna terminaler fortlöpande ta del av uppgifter om de penningkonton som medlemmen förfogar över för egen del eller som placerarombud.

Var och en som i övrigt är registrerad på ett penningkonto har rätt att på begäran få besked från penningmarknadscentralen om kontots innehåll i den mån innehållet berör hans rätt. Den som har ett placerarombud skall rikta sin begäran till ombudet.

Jfr 5 kap. 1 – 3 §§ aktiekontolagen.

Avsikten är att medlemmarna i penningmarknadscentralen på egna terminaler fortlöpande genom en line-förbindelse skall kunna följa utvecklingen på penningkonton som de förfogar över för egen räkning eller som placerarombud. Dessutom har var och en som i övrigt är registrerad på ett penningkonto ansetts böra ha möjlighet att få besked om kontots innehåll i den mån det berör hans rätt.

2 §

Om betalning av kapitalbelopp eller ränta på grund av skuldförbindelse skall göras utan förmedling av penningmarknadscentralen, har utfärdaren av skuldförbindelsen rätt att i den mån det behövs för detta ändamål få uppgifter beträffande de penningkonton som ingår i registret samt, beträffande penningkonto som avses i 3 kap. 1 § första stycket, uppgift om borgenärens namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress.

Första stycket tillämpas också, om penningmarknadscentralens förvaltning av låneemissionen upphör.

Paragrafen innehåller undantag från principen om borgenärernas anonymitetsskydd mot emittenten. Frågorna har behandlats i den allmänna motiveringen, avsnitt 4.8.

Paragrafen innebär att en emittent har rätt att få kännedom om borgenärernas identitet endast om betalning av kapitalbelopp eller ränta skall ske

utan förmedling av penningmarknadscentralen eller om centralens förvaltning av lånecommissionen upphör.

Som framhållits i den allmänna motiveringen bör borgenärernas anonymitetsskydd även kunna avtalas bort i lånevillkoren. Någon särskild lagbestämmelse om det har inte ansetts erforderlig.

Med hänsyn till huvudprincipen om borgenärernas anonymitetsskydd har det inte införts några bestämmelser som motsvarar reglerna i 9 kap. 10 § aktiekontolagen om auktoriserad förvaltares uppgiftsskyldighet.

3 §

Den som är eller har varit anställd vid penningmarknadscentralen får inte obehörigen röja uppgifter som har antecknats i ett sådant register som avses i 4 kap.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 4 § aktiekontolagen.

Ett obehörigt röjande av en uppgift föreligger givetvis inte, om skyldighet att lämna uppgiften följer av lag eller förordning. En sådan uppgiftsskyldighet föreligger enligt 1 § i förevarande kapitel.

Ett uppgiftslämnande kan vara behörigt även på annan grund. Som exempel kan nämnas att de rättighetshavare som berörs av en viss konto-uppgift har samtyckt till att uppgiften lämnas ut.

Om tystnadsplikten åsidosätts kan straffansvar inträda enligt 20 kap. 3 § brottsbalken för brott mot tystnadsplikt. Även skadeståndsansvar kan komma i fråga.

4 §

Föreligger misstanke om brott mot insiderlagen (1990:1342) skall penningmarknadscentralen på begäran lämna bankinspektionen eller åklagare besked om innehållet i register och förteckningar som avses i 4 kap. Besked skall lämnas utan kostnad.

Paragrafen, som motsvarar 5 kap. 5 § första stycket aktiekontolagen i dess lydelse enligt SFS 1990:1348, innebär att de myndigheter som utreder överträdelse mot reglerna i insiderlagen (1990:1342) har rätt till upplysningar ur register och förteckningar som skall föras enligt förevarande lag.

7 kap. Rättsverkan av registrering

I likhet med aktiekontolagen innebär förevarande lag att de rättsverkningar som eljest knyts till innehavet av ett värdepapper i stället följer av registreringen. Dessa rättsverkningar inträder emellertid enligt den nya lagen under vissa förutsättningar vid en förhandsregistrering och inte, som enligt aktiekontolagen, vid en anteckning i en daglig journal (se härom närmare i den allmänna motiveringen, avsnitt 4.3). I övrigt beskrivs rättsverkningarna i den nya lagen på samma sätt som enligt aktiekontolagen. Förevarande kapitel motsvarar därför praktiskt taget helt och hållet 6 kap. och 9 kap. 7 och 8 §§ aktiekontolagen. Beträffande den närmare innebörden av reglerna hänvisas till prop. 1988/89:152.

Den som är antecknad på ett penningkonto som borgenär är med de begränsningar som framgår av kontot behörig att förfoga över den skuldförbindelse till vilken anteckningen hänför sig.

Behörig att ta emot betalning med anledning av en skuldförbindelse är den som på förfallodagen eller på fastställd avstämningsdag är antecknad som borgenär på ett penningkonto i registret eller som är berättigad att i andra fall ta emot betalningen. Detta gäller dock inte om gäldenären eller, då betalningen erläggs av penningmarknadscentralen för gäldenärens räkning, centralen insåg eller borde ha insett att betalningsmottagaren inte var berättigad att ta emot betalning för skuldförbindelsen.

Första och andra styckena gäller inte i fråga om en skuldförbindelse för vilken förvärvet är förhandsregistrerat enligt 9 kap. 2 § första stycket. Så länge förhandsregistreringen består får inte borgenären förfoga över förbindelsen. Under samma tid är penningmarknadscentralen behörig att ta emot betalning som avses i andra stycket.

Den som är antecknad på ett penningkonto som placerarombud för en borgenär är behörig att på borgenärens vägnar ta emot betalning som avses i andra stycket eller betalning som erläggs med anledning av förfogande över skuldförbindelsen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörighet att förfoga över skuldförbindelser och att ta emot betalning.

Första och andra styckena

Styckena motsvarar 6 kap. 1 § respektive 9 kap. 7 § aktiekontolagen.

Tredje stycket

Stycket som avser förhandsregistrerade skuldförbindelser saknar motsvarighet i aktiekontolagen. Regleringen innebär att skuldförbindelsen "läses" och alltså inte kan disponeras av den som står antecknad som borgenär så länge förhandsregistreringen gäller. Den kan alltså under denna tid inte utmätas för borgenärens skuld (se 5 kap. 5 § utsökningsbalken). En förhandsregistrering kan i normalfallet bestå i högst ett dygn (se 9 kap. 2 §).

Fjärde stycket

Stycket som saknar motsvarighet i aktiekontolagen innehåller en bestämmelse om behörighet för ett placerarombud att uppbära betalning på borgenärens vägnar.

Av 3 kap. 1 § första stycket framgår att placerarombudet är behörigt att göra anmälan för registrering av borgenärens förfogande över en skuldförbindelse.

2 §

För skuldförbindelser som avses i denna lag tillämpas 15–18 §§ lagen (1936:81) om skuldebrev. Med besittning av eller anteckning på skuldebrev jämställs därvid motsvarande registrering på penningkonto.

Paragrafen som motsvarar 9 kap. 8 § aktiekontolagen innehåller hänvisningar till bestämmelserna i lagen (1936:81) om skuldebrev angående en emittents invändningsrätt mot ny borgenär.

3 §

Om en skuldförbindelse har överlåtits och anmälan om förvärvet har registrerats, får skuldförbindelsen därefter inte tas i anspråk av överlåtarens borgenärer för andra rättigheter än sådana som var registrerade vid överlåtelsen.

Paragrafen som motsvarar 6 kap. 2 § aktiekontolagen innehåller bestämmelser som innebär att skydd mot en överlåtares borgenärer inträder genom registrering av förvärvet. Enligt aktiekontolagen inträder rättsverkan av en registrering i princip redan genom anteckning i en daglig journal. Som närmare framgår av 6 § i förevarande kap. är emellertid huvudregeln enligt penningkontolagen att rättsverkan av en registrering inträder först då förvärvet förhandsregistreras (se även avsnitt 4.3 i den allmänna motiveringen). I fråga om förvaltarregistrerade skuldförbindelser inträder det angivna skyddet i stället genom underrättelse till förvaltaren (se 8 § andra stycket i förevarande kapitel).

4 §

Har samma skuldförbindelse överlåtits till flera var för sig, har det förvärv företräde som registrerades först.

Registreringen ger dock inte en överlåtelse företräde framför en tidigare överlåtelse, om förvärvaren vid förvärvet kände till eller borde ha känt till den tidigare överlåtelsen. Detta gäller ej, om förvärvaren i sin tur har överlåtit skuldförbindelsen till någon annan och denne vid sitt förvärv varken kände till eller borde ha känt till den första överlåtelsen.

Bestämmelserna i denna paragraf skall även tillämpas på förvärv genom bodelning, arv, testamente, bolagsskifte eller liknande förvärvssätt när fråga uppkommer om företräde mellan ett sådant förvärv och en senare överlåtelse.

Paragrafen, som behandlar dubbelöverlåtelser och liknande fall av konkurrens mellan flera förvärv, motsvarar 6 kap. 3 § aktiekontolagen.

5 §

Har en skuldförbindelse i annat fall än som avses i 4 § förvärvats genom överlåtelse från någon som inte var borgenär, blir förvärvet giltigt om överlåtarens vid tidpunkten för förvärvet var antecknad på penningkonto som borgenär samt förvärvet har registrerats och förvärvaren vid sitt förvärv varken kände till eller borde ha känt till att överlåtarens inte var borgenär. Vad nu sagts tillämpas även vid förvärv från den som var borgenär men som på grund av ett förvärvsvillkor eller bestämmelser i lag saknade rätt att förfoga över förbindelsen genom överlåtelse.

Paragrafen, som behandlar godtrosförvärv i andra fall än då fråga är om dubbelöverlåtelse och liknande, motsvarar 6 kap. 4 § aktiekontolagen.

Rättsverkan av en registrering enligt 3—5 §§ inträder då förvärvet förhandsregistreras, under förutsättning att förvärvet därefter även registreras genom anteckning på penningkonto. Om förhandsregistrering inte äger rum, inträder rättsverkan när förvärvet registreras genom anteckning på penningkonto.

Paragrafen anger när rättsverkan av en registrering inträder. Frågan har behandlats i den allmänna motiveringen, avsnitt 4.3. I aktiekontolagen motsvaras paragrafen närmast av 6 kap. 5 §.

I 9 kap. i förevarande lag finns bestämmelser om förutsättningarna för förhandsregistrering.

7 §

Bestämmelserna i 1—6 §§ tillämpas även vid pantsättning och vid frisläpande av pant.

Om den som är registrerad som borgenär i fråga om en skuldförbindelse som inte är förvaltarregistrerad upplåter panträtt i denna till förmån för någon annan än den hos vilken förbindelsen redan är pantsatt, inträder dock genom underrättelse till den sistnämnde eller, om denne har placerarombud, till ombudet de rättsverkningar som i andra fall uppkommer genom registrering av en pantsättning på penningkonto för upplåtaren.

Vad som sägs i andra stycket om pantsättning genom underrättelse skall även tillämpas vid utmätning.

Första stycket

Stycket motsvarar 6 kap. 6 § aktiekontolagen.

Andra stycket

I enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.4), stiftas andrahandspanträtt i en icke förvaltarregistrerad skuldförbindelse genom underrättelse till förstahandspanthavaren.

Underrättelsen till förstahandspanthavaren kan lämnas av pantupplåtaren eller andrahandspanthavaren. Några särskilda formkrav för underrättelsen uppställs inte i lagtexten, men det är naturligtvis önskvärt att underrättelsen sker skriftligt eller på något annat från bevissynpunkt lämpligt sätt (jfr lagen, 1936: 88, om pantsättning av lös egendom som innehaves av tredje man).

Tredje stycket

Av stycket framgår att vid utmätning av överhypotek de rättsverkningar som enligt penningkontolagens huvudprincip uppkommer genom registrering, i stället och på samma sätt som vid andrahandspantsättning inträder genom underrättelse till förstahandspanthavaren.

Av samtidigt föreslagna ändringar i 4 kap. 30 § och 6 kap. 2 § utsökningsbalken framgår att utmätning i sådana fall som här avses även skall

medföra förmånsrätt och säkerställas genom underrättelse till panthavaren eller, i förekommande fall, till dennes placerarombud.

I 8 § av förevarande kapitel finns bestämmelser om pantsättning av förvaltarregistrerade förbindelser. Dessa bestämmelser bör kunna tillämpas även vid utmätning av sådana förbindelser.

8 §

I fråga om förvaltarregistrerade skuldförbindelser skall vad som i 1 och 5 §§ sägs om den som är antecknad på ett penningkonto som borgenär i stället avse den auktoriserade förvaltaren eller den som har tillstånd enligt 3 kap. 1 § andra stycket.

Underrättas den auktoriserade förvaltaren eller tillståndshavaren om att en förvaltarregistrerad skuldförbindelse har överlåtits eller pantsatts, inträder samma rättsverkningar som om överlåtelsen eller pantsättningen hade registrerats i register hos penningmarknadscentralen.

Paragrafen som motsvarar 8 kap. 5 § aktiekontolagen behandlar rättsverkningar vid hanteringen av förvaltarregistrerade skuldförbindelser.

8 kap. Rätt till ersättning

Som närmare utvecklats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.9) har penningmarknadscentralen ansetts böra vara underkastad samma ersättningsansvar som enligt 7 kap. aktiekontolagen gäller i fråga om värdepapperscentralen, dock med den avvikelser att penningmarknadscentralens ansvar inte skall omfatta skador som av oaktsamhet eller uppsåtligen orsakas av en medlem eller av någon som medlemmen har anlitat. Reglernas innebörd har ingående kommenterats i prop. 1988/89:152 sid. 78 f och 114 f.

I motsats till aktiekontolagen innehåller förevarande lag vissa bestämmelser angående likvidhantering (se 9 kap.). Reglerna i förevarande kapitel är emellertid begränsade till att avse ansvaret till följd av registrerings-systemet. Reglerna gäller alltså inte i fråga om likvidhanteringen i annat fall än då någon skada i samband med denna hantering kan hänföras till en vidtagen eller underlåten registreringssåtgärd.

1 §

Om till följd av 7 kap. 4–6 §§ ett förvärv av skuldförbindelser gäller mot den som var borgenär eller mot någon till vars förmån en rådighetsinskränkning gäller, har denne rätt till ersättning av penningmarknadscentralen för sin skada till följd av förvärvet.

Första stycket tillämpas också, om till följd av 7 kap. 7 § en pantsättning av skuldförbindelser gäller mot den som äger förbindelserna eller mot någon till vars förmån en rådighetsinskränkning gäller.

Paragrafen, som motsvarar 7 kap. 1 § aktiekontolagen, innehåller regler om strikt ansvar för penningmarknadscentralen vid skada på grund av godtrosvärv.

Tillfogas någon skada till följd av oriktig eller missvisande uppgift i ett register eller i annat fall genom fel i samband med uppläggning eller förande av ett sådant register, har han rätt till ersättning av penningmarknadscentralen, om inte centralen visar att felaktigheten beror på en omständighet utanför dess kontroll vars följder den inte skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror felaktigheten på en medlem i penningmarknadscentralen, är centralen fri från skadeståndsskyldighet om också medlemmen skulle vara fri enligt första stycket. Motsvarande gäller om felaktigheten beror på någon som har anlitats av penningmarknadscentralen eller av en medlem.

Paragrafen som närmast motsvarar 7 kap. 2 § aktiekontolagen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.9). Den föreskriver ett s.k. kontrollansvar för penningmarknadscentralen på grund av felaktigheter i ett register eller annars vid uppläggning eller förande av registret.

Skadeståndsbestämmelserna i förevarande paragraf innefattar en särreglering på detta område i förhållande till bestämmelsen i 23 § datalagen om skadestånd för oriktiga och missvisande uppgifter i personregister. Den sistnämnda bestämmelsen blir alltså inte tillämplig, vilket innebär att något ideellt skadestånd inte kan utgå för skada på grund av fel i ett register (jfr prop. 1988/89: 152 s. 115 och 1989/90: LU 5 s. 16).

3 §

Tillfogas någon skada genom beslut om rättelse, har han rätt till ersättning av penningmarknadscentralen, om han inte insåg eller med hänsyn till arten av felet eller andra omständigheter borde ha insett att fel förekommit.

Paragrafen, som motsvarar 7 kap. 3 § aktiekontolagen, innehåller en särskild regel om strikt ansvar för penningmarknadscentralen när ett registreringsbeslut ändras genom rättelse. Rättelse kan ske enligt bestämmelserna i 5 kap 7 och 8 §§ i förevarande lag.

4 §

Beror skada som avses i 1–3 §§ på en medlem eller någon som har anlitats av en medlem, är penningmarknadscentralen fri från skadeståndsskyldighet, om centralen visar att medlemmen eller den som medlemmen har anlitat uppsåtligen eller av oaktsamhet har orsakat skadan.

Paragrafen har behandlats närmare i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.9).

För att penningmarknadscentralen skall undgå ansvar med stöd av förevarande paragraf förutsätts det att skadan i sin helhet härrör från ett oaktsamt eller uppsåtligt handlande från medlemmens eller den anlitas sida. I andra fall kan i stället en regressrätt enligt bestämmelserna i 6 § komma ifråga för penningmarknadscentralen.

5 §

Ersättning enligt 1–3 §§ kan efter skälighet sättas ned eller helt falla bort, om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skadan.

Paragrafen som motsvarar 7 kap. 4 § aktiekontolagen innehåller bestämmelser om jämkning av skadestånd.

6 §

Om en medlem eller någon annan genom vållande har medverkat till en skada som avses i 1–3 §§, har penningmarknadscentralen rätt att från den vållande kräva tillbaka utbetald ersättning i den mån det är skäligt med hänsyn till skadans orsak och omständigheterna i övrigt.

I paragrafen, som motsvarar 7 kap. 5 § aktiekontolagen, regleras den slutliga fördelningen av ansvaret mellan penningmarknadscentralen och den som genom vållande medverkat till en skada.

När det gäller de närmare förutsättningarna för penningmarknadscentralens regressrätt bör tillämpas samma principer som enligt förarbetena till aktiekontolagen (se prop. 1988/89:152 s. 84 f.) gäller i förhållandet mellan värdepapperscentralen å den ena sidan samt kontoförande institut och övriga företag å den andra sidan. Därvid får en medlem i penningmarknadscentralen jämföras med ett kontoförande institut.

Under de förutsättningar som anges i 4 § i förevarande kapitel inträder inget skadeståndsansvar över huvud taget för penningmarknadscentralen. I sådant fall blir naturligtvis inte heller förevarande lagrum tillämpligt.

På motsvarande sätt som enligt aktiekontolagen omfattar inte bestämmelsen i förevarande paragraf återkrav mot anställda som vållat skadan. I den mån de är medansvariga för skadan, vilket får bestämmas enligt allmänna skadeståndsregler, blir 4 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207) tillämplig vid bedömningen av deras ansvarighet. Ersättning som penningmarknadscentralen utgett kan då alltså återkrävas av dem bara i den mån synnerliga skäl föreligger för detta.

7 §

Vad som föreskrivs i 1–6 §§ gäller ej i förhållandet mellan penningmarknadscentralen och medlem i centralen i den mån annat har avtalats.

Paragrafen som saknar motsvarighet i aktiekontolagen innebär att regleringen i förevarande kapitel såvitt gäller rättsförhållandet mellan penningmarknadscentralen och dess medlemmar inte är av tvingande natur utan kan frångås genom avtal.

9 kap. Likvidansvar m. m.

I motsats till aktiekontolagen innehåller förevarande lag bestämmelser om likvidansvar och om panträtt till säkerhet för detta ansvar. Frågorna har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.5).

Penningmarknadscentralen svarar jämte förvärvaren gentemot överlåtare för betalningen av utfäst likvid för en skuldförbindelse (likvidansvar), om

1. riksbanken har åtagit sig att medverka vid betalningsutjämning (riksbanksclearing) av likvider för förvärv av skuldförbindelser som omfattas av lagen,

2. riksbanken har åtagit sig att lämna penningmarknadscentralen kredit i den mån det behövs för att centralen skall kunna fullgöra sitt likvidansvar för skuldförbindelsen, och

3. penningmarknadscentralen har godkänt förvärvet av skuldförbindelsen för riksbanksclearing.

Paragrafen innehåller bestämmelser om penningmarknadscentralens likvidansvar.

Som framgår av *punkterna 1 och 2* förutsätter likvidansvaret att riksbanken dels står till förfogande för clearing av likvider och dels är beredd att lämna centralen kredit (s. k. nödfallskredit). Som också framgår av lagtexten föreligger inte någon ovillkorlig skyldighet för riksbanken att medverka i de nu angivna hänseendena. Riksbanken kan således finna att den helt eller delvis bör upphöra med sin medverkan, t. ex. om penningmarknadscentralen underlåter att betinga sig säkerhet på sådant sätt som riksbanken kräver eller extrema förhållanden av andra slag föranleder att riksbanken inte anser sig kunna vidhålla sina åtaganden i fortsättningen.

Om riksbanken återkallar sådana åtaganden som avses i *punkterna 1 och 2*, hindrar inte detta att handeln med de berörda skuldförbindelserna fortsätter och att registreringar av förvärven sker på penningkonton enligt förevarande lag. Något likvidansvar i fråga om dessa skuldförbindelser inträder dock inte i fortsättningen för penningmarknadscentralen.

En återkallelse av ett åtagande som avses i *punkt 1 eller 2* får inte någon retroaktiv verkan.

I *punkt 3* anges som en ytterligare förutsättning för penningmarknadscentralens likvidansvar att centralen har godkänt förvärvet för riksbanksclearing. I 2 § finns bestämmelser om hur detta godkännande skall gå till.

2 §

Senast dagen före den då betalning skall göras skall penningmarknadscentralen pröva om förvärvet av en skuldförbindelse kan godkännas för riksbanksclearing. Godkännande får ske endast under förutsättning att överlåtare, sedan penningmarknadscentralen på parternas vägnar verkställt utjämning av de överlåtelser och förvärv som skett under samma dag, finnes ha rätt att förfoga över skuldförbindelsen samt att säkerhet som svarar mot utfäst likvid kan tas i anspråk enligt

3 §.

Godkännandet sker genom förhandsregistrering. Sådan registrering får endast ske om även de i 1 § 1 och 2 angivna förutsättningarna för likvidansvar föreligger.

Anteckning på penningkonto görs sedan likvid har erlagts. Om inte anteckning på penningkonto har gjorts före utgången av den dag då betalningen skulle ha erlagts, är förhandsregistreringen utan verkan.

Första stycket

Som framgår av stycket skall penningmarknadscentralens prövning av om ett förvärv kan godkännas för riksbanksclearing innefatta en kontroll i två hänseenden: dels att överlåtaren äger och är berättigad att förfoga över den skuldförbindelse som förvärvet avser, dels att förvärvaren kan förfoga över skuldförbindelser för vilka säkerhet enligt 3 § kan registreras. Penningmarknadscentralen avses som framhållits i den allmänna motiveringen (se avsnitt 4.6) ha befogenhet att verkställa en s. k. nettningprocess, dvs. att på samtliga parter vägnar kvitta överlåtelser och förvärv som skett samma dag mot varandra.

Andra stycket

Som framgår av *första meningen* manifesterar sig ett godkännande från penningmarknadscentralens sida i en förhandsregistrering, vilket som framgår av 7 kap. bl. a. innebär att ägaren (borgenären) inte får förfoga över förbindelsen och att den inte heller kan utmätas för hans skuld. I och med att förhandsregistrering har ägt rum, inträder också penningmarknadscentralen som jämte förvärvaren ansvarig för likviden. Detta framgår av *andra meningen* jämförd med 1 §.

Tredje stycket

Bl. a. med hänsyn till det utmätningsförbud som följer av förhandsregistreringen (se specialmotiveringen till 7 kap. 1 § tredje stycket) har det ansetts lämpligt att en förhandsregistrering förlorar sin verkan, om den inte leder till anteckning på penningkonto senast den dag då betalning skolat erläggas. En regel av denna innebörd finns i förevarande stycke.

Av 2 § lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid följer att, om dag som avses i första eller tredje stycket infaller på helgdag eller s. k. bank holiday, åtgärden får företas nästa vardag.

3 §

Som säkerhet för återgångsfordran gentemot förvärvaren i fall som avses i 1 § får penningmarknadscentralen tillförsäkra sig panträtt i den skuldförbindelse som är föremål för förvärv. I den mån det erfordras får centralen tillförsäkra sig panträtt i andra skuldförbindelser för vilka förvärvaren är antecknad som borgenär utan inskränkning i rätten att förfoga över förbindelserna.

Penningmarknadscentralen kan genom avtal förbehålla sig annan säkerhet än som avses i första stycket.

Första stycket andra meningen gäller inte i fråga om förvaltarregistrerade skuldförbindelser.

Första stycket

Rätten för penningmarknadscentralen att tillförsäkra sig de panträttigheter som avses i stycket följer direkt av lagen och förutsätter alltså inte anmälan av part. Det ankommer i enlighet med 5 kap. 2 § andra stycket på penningmarknadscentralen att sörja för registrering av panträttigheterna. Dessa gäller mot tredje man först sedan registrering ägt rum. Denna ordning motsvarar vad som gäller i fråga om andra jämförbara legala panträttigheter, se t. ex. 31 § lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande.

Beräkningen av tilläggsäkerhet enligt *andra meningen* avses ske enligt av riksbanken godkända grunder. Dessa innebär att en skuldförbindels pantvärde sättes till marknadsvärdet reducerat med belopp motsvarande dels den värdeförändring som marknadsvärdet skulle undergå vid en räntehöjning om en procentenhet dels det kapitalkrav som enligt 2 kap. 10 § bankrörelselagen (1987: 617) gäller för ifrågavarande kategori av skuldförbindelser. Tilläggsäkerheten skall täcka skillnaden mellan marknadsvärde och pantvärde. Utöver hänsynstagande till kreditrisker, bedömda efter sådana generella grunder, måste emellertid penningmarknadscentralen och riksbanken uppenbarligen fortlöpande bedöma den enskildes emittentens kreditvärde. I förhållande till riksbanken är det med hänsyn till rättsförhållandets natur inte bara en rättighet utan en skyldighet för penningmarknadscentralen att ta i anspråk skuldförbindelser som pant enligt den beräkningsgrund som är aktuell. Beräkningsgrunden är inte fastlagd i lagen utan kan ändras genom överenskommelse mellan penningmarknadscentralen och riksbanken.

Det skulle kunna hävdas att en teoretisk risk för missbruk av det sålunda förutsatta systemet existerar genom att penningmarknadscentralens styrelse i otillbörligt konkurrenssyfte skulle kunna särbehandla en viss medlem, exempelvis genom att bestämma kreditvärdet hos en viss förbindelse lägre än vad som på objektiva grunder är motiverat. Risker torde visserligen inte utgöra någon praktisk realitet men det bör ändå påpekas att bankinspektionens tillsyn måste inbegripa att se till att något sådant missbruk inte förekommer. Skulle misstankar i denna riktning uppkomma, kan det vara lämpligt att en utomstående värderingsman anlitas.

Systemet bygger på att det är penningmarknadscentralen som väljer ut de skuldförbindelser som skall tas i anspråk som pant. Så till vida avses också systemet vara flexibelt att penningmarknadscentralen, bl. a. av omsättningskäl, kan frisläppa en tagen pant under förutsättning att ny pant till motsvarande belopp kan registreras i andra skuldförbindelser för vilka pantens ägare är antecknad som borgenär. Om exempelvis förvärsobjektet vidare säljs, är avsikten att penningmarknadscentralen normalt skall frisläppa detta, såvida centralen kan tillförsäkra sig säkerhet i andra förbindelser. Den nya säkerheten kommer att gälla mot tredje man först sedan registrering av denna säkerhet har ägt rum. (Angående frisläppande av pant, se även departementspromemorian s. 62).

Enligt förevarande stycke kan bara sådana skuldförbindelser för vilka förvärvaren är antecknad som borgenär tas i anspråk såsom pant. Är en medlem av penningmarknadscentralen förvärvare för egen del kan alltså endast sådana förbindelser för vilka han är antecknad som borgenär tas i anspråk. Är åter förvärvaren en placerare som företräds av placerarombud, gäller panträtten enligt förevarande stycke inte i ombudets egna utan endast i placerarens förbindelser. Vilka förbindelser som det här blir fråga om framgår genom den för placeraren fastställda identifikationsbeteckningen. Som nedan framhålls kan emellertid penningmarknadscentralen genom avtal tillförsäkra sig rätt att inregistrera pant även i placerarombudets förbindelser.

Andra stycket

Som framgår av lagtexten kan penningmarknadscentralen förbehålla sig annan säkerhet än som avses i första stycket. Exempelvis kan penningmarknadscentralen med ett placerarombud avtala att panträtt i dennes skuldförbindelser får inregistreras för betalningsförpliktelser som åvilar en placerare. Ett sådant avtal kan vara generellt till förmån för en viss placerare, men det kan också träffas i särskilt fall.

Avsikten är vidare att penningmarknadscentralen med medlemmarna skall avtala om rätt att innehålla likvid för en medlem tillkommande redovisningsfordran gentemot penningmarknadscentralen till säkerhet för de betalningsförpliktelser som kommer att åvila medlemmen i anslutning till nästa avräkning. Under den tid då likviden innehålls – normalt en dag – uppkommer alltså en säkerhet för penningmarknadscentralen enligt principen om "panträtt i egen skuld" (se Rodhe, Handbok i sakrätt, 1985, s. 540 ff). Förevarande stycke – och därmed även 5 § – blir tillämpligt även på en sådan säkerhet, som alltså övergår till riksbanken för den händelse nödfallskredit blir erforderlig. Säkerheten kan då tas i anspråk genom kvittning.

Även rätten till ränta och inlösen är en sådan redovisningsfordran gentemot penningmarknadscentralen som efter förhandsregistrering tillkommer medlemmen. Penningmarknadscentralen bör därför kunna ta också sådan fordran såsom säkerhet. Den blir då på samma sätt "panträtt i egen skuld" och tas i anspråk genom kvittning. Under förutsättning att både riksbanken och styrelsen för penningmarknadscentralen godkänner det kan säkerheten vidare bestå i medel som spärrats i bank eller av skuldförbindelser som inte konverterats till kontoform hos penningmarknadscentralen.

Stycket ger utrymme även för avtal om säkerhet i annan form. Avsikten är emellertid att de avtal om säkerhet som avses i stycket skall ingås enligt av riksbanken godkända grunder (jfr specialmotiveringen till första stycket).

Penningmarknadscentralen har inte ansetts böra få tillgodoräkna sig tilläggssäkerhet i förvaltarregistrerade förbindelser. Det får förutsättas att i förekommande fall i stället den medlem som fungerar såsom ombud ställer erforderlig tilläggssäkerhet eller att förvaltaren gör det ur eget lager. Där emot har penningmarknadscentralen rätt att tillgodoräkna sig pant i förvärvsobjektet på vanligt sätt även när detta utgörs av en förvaltarregistrerad förbindelse.

4 §

Om ett placerarombud erlägger likvid för förvärvarens räkning, gäller panträtt som avses i 3 § till säkerhet för ombudets fordran mot förvärvaren.

Om ett placerarombud erlägger likvid för en placerares räkning, blir någon betalningsskyldighet för penningmarknadscentralen inte aktuell. De pant- rättigheter som avses i 3 § gäller emellertid enligt förevarande paragraf till säkerhet för ombudets fordran gentemot placeraren. Vad nu sagts avser inte bara säkerhet enligt 3 § första stycket utan också sådan säkerhet som grundar sig på avtal enligt andra stycket i nämnda paragraf.

5 §

I den mån riksbanken lämnar penningmarknadscentralen kredit för fullgörande av likvidansvar enligt 1 § gäller säkerhet som avses i 3 § för riksbankens fordran gentemot centralen.

På motsvarande sätt som enligt 4 § gäller enligt förevarande paragraf till förmån för riksbanken inte bara panträtt som avses i 3 § första stycket utan också sådan säkerhet som grundar sig på avtal enligt andra stycket i sistnämnda paragraf.

6 §

Föreskrifterna i 1–5 §§ gäller i tillämpliga delar vid pantsättning och frisläppande av pant samt vid erläggande av i skuldförbindelsen utfäst kapitalbelopp och ränta. Vid erläggande av kapitalbelopp och ränta skall därvid vad som sägs i 4 § om placerarombud och förvärvare i stället gälla emittentombud och utfärdare av skuldförbindelse.

Paragrafen innebär till en början att penningmarknadscentralen, sedan förhandsregistrering av en pantsättning har skett, blir ansvarig jämte pantförvärvaren för att lånevalutan erläggs. I gengäld har penningmarknadscentralen säkerhet i panten och befogenhet att tillförsäkra sig ytterligare säkerhet enligt bestämmelserna i 3 §. Vid frisläppande av en pant ansvarar penningmarknadscentralen på motsvarande sätt för att långivaren får betalt för sin fordran.

Vidare innebär paragrafen att penningmarknadscentralen, under de förutsättningar som närmare anges i 1–5 §§, skall jämte emittenten svara för att borgenären erhåller i skuldförbindelsen utfäst kapital och ränta.

En skuldförbindelse i vilken panträtt har stiftats enligt denna lag får av panthavaren försälgas eller åter pantsättas utan tillämpning av 10 kap. 2 § handelsbalken eller lagen (1979:750) om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper.

Med hänsyn till risken för prisfall kan, inte minst i ägarnas intressen, skuldförbindelser i vilka panträtt har stiftats enligt förevarande lag behöva realiseras omedelbart. Det förfarande som föreskrivs i lagen (1979:750) om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper kan då inte alltid iakttas. I förevarande paragraf föreskrivs därför att panthavaren får sälja panten eller återpantsätta denna utan tillämpning av nämnda lag. För tydlighetens skull har undantag även gjorts från 10 kap. 2 § handelsbalken (det har i doktrinen yppats tvekan i vad mån de ålderdomliga reglerna i sistnämnda lagrum skall anses obsoleta, se bl. a. Rodhe, a. a. s. 99).

Paragrafen är tillämplig inte endast när det är fråga om en panträtt enligt 3 – 6 §§ i förevarande kapitel utan även när en panträtt i andra fall har stiftats enligt denna lag. I de senare fallen är det fråga om transaktioner utan likvidansvar för penningmarknadscentralen.

1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2. Bestämmelser i annan lag eller författning om rättigheter som representeras av skuldebrev skall tillämpas även i fråga om rättigheter som registreras enligt denna lag.

3. Om denna lag skall tillämpas på en skuldförbindelse för vilken skuldebrev dessförinnan har utfärdats, skall följande iakttas.

Behörighet att första gången antecknas som borgenär eller som förvaltare av förbindelsen på ett penningkonto hos penningmarknadscentralen tillkommer den som enligt reglerna i lagen (1936:81) om skuldebrev är behörig att som borgenär förfoga över skuldebrevet. Skuldebrevet skall makuleras på betryggande sätt och förvaras av utfärdaren i minst tio år. En panthavare är behörig att påkalla att bestämmelserna i detta stycke tillämpas, om han visar upp skuldebrevet.

Innehavaren av ett skuldebrev som har utfärdats innan denna lag blev tillämplig på skuldförbindelsen har inte rätt till därefter förfallen betalning förrän innehavet har registrerats på penningkonto.

I samband med att skuldförbindelsen första gången registreras på penningkonto får penningmarknadscentralen fastställa avstämningsdag för ränta och kapitalbelopp.

4. Frågor om auktorisation och tillstånd enligt 3 kap. 1 § får prövas före ikraftträdandet. Ett beslut i en sådan fråga skall gälla tidigast från och med ikraftträdandet.

Punkt 1

Ikraftträdandebestämmelsen i denna punkt har behandlats i den allmänna motiveringen, avsnitt 3.9.

I åtskilliga författningar finns bestämmelser om rättigheter som innefattas i skuldebrev. Denna punkt innebär att dessa bestämmelser skall tillämpas även om en rättighet registreras enligt förevarande lag i stället för att representeras av ett skuldebrev. Punkten har en motsvarighet i 2 § lagen om införande av aktiekontolagen.

Punkt 3

Av 1 kap. 1 § i förevarande lag framgår att befintliga pappersbaserade skuldförbindelser övergår till att bli hanterade enligt denna lag, om förbindelserna ingår i en låneemission för vilken penningmarknadscentralen övertar förvaltningen. Det sagda gäller oavsett om de pappersbaserade förbindelserna har tillkommit före eller efter ikraftträdandet av lagen. För dessa fall finns särskilda övergångsbestämmelser i denna punkt.

Andra stycket innehåller bl. a. regler om vem som är behörig att antecknas på penningkonto som innehavare av en skuldförbindelse. Bestämmelserna i stycket har motsvarigheter i 7 § första stycket samt 9 och 10 §§ lagen om införande av aktiekontolagen.

Om en låneemission överförs från pappersbaserad till kontobaserad hantering, upphör inte därmed redan utfärdade skuldebrev att vara giltiga. För att förmå skuldebrevsinnehavarna att medverka till övergången till den kontobaserade hanteringen föreskrivs emellertid i *tredje stycket* att en långivare inte har rätt till betalning förrän han har låtit registrera skuldförbindelsen på penningkonto. Bestämmelsen har en motsvarighet i 8 § första stycket lagen om införande av aktiekontolagen.

Registreringen hos penningmarknadscentralen av skuldförbindelser som innefattas i en viss serie skuldebrev kan i många fall av praktiska skäl antas komma att ske successivt under en övergångstid som fastställs av penningmarknadscentralen. För tiden innan möjlighet har öppnats för registrering av en viss skuldförbindelse har givetvis borgenären rätt att få betalning i kraft av sitt innehav av skuldebrevet.

Om ett lån redan från sin tillkomst är anslutet till penningkontosystemet, kommer lånevillkoren att innehålla föreskrifter om avstämningsdag (jfr 7 kap. 1 § andra stycket). För lån som överförs från pappersbaserad till kontobaserad hantering saknar däremot lånevillkoren ofta bestämmelser om avstämningsdag. Även om sådana bestämmelser finns, kan dock avstämningsdagen av praktiska skäl behöva ändras vid övergången till det kontobaserade systemet. För dessa fall ges i *fjärde stycket* penningmarknadscentralen befogenhet att fastställa avstämningsdag för ränta och kapitalbelopp. En sådan avstämningsdag får givetvis verkan endast för framtiden. En tidigare i lånevillkoren bestämd räntearvstämningsdag som penningmarknadscentralen ändrar gäller alltså för tiden fram till dess skuldförbindelsen första gången registreras på konto.

Punkt 4

Av praktiska skäl medges i punkten att auktorisations- och tillståndsfrågor får prövas redan före ikraftträdandet.

Den föreslagna lagen motsvarar lagen (1989: 829) om Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag.

I 3 § i den föreslagna lagen föreskrivs att bolagsordningen för penningmarknadscentralen skall fastställas av regeringen och att den inte får ändras utan regeringens godkännande. Med hänsyn till riksbankens viktiga roll i penningmarknadssystemet torde det vara lämpligt att regeringen inhämtar riksbankens yttrande innan bolagsordningen fastställs eller en ändring av denna godkänns. Någon särskild föreskrift om detta i lagen har emellertid inte ansetts erforderlig.

6.3 Förslaget till lag om ändring i lagen om kommission, handelsagentur och handelsresande

31 §

Ändringen i andra stycket innebär att en försäljningskommissionär tillerkänns legal panträtt i skuldförbindelser som avses i penningkontolagen på samma sätt som nu gäller i fråga om rättigheter enligt aktiekontolagen.

Hänvisningen i 36 § till 31 § innebär att den föreslagna bestämmelsen får motsvarande tillämpning då det är fråga om en inköpskommissionärs rätt mot en kommittent.

I en av regeringen den 29 november 1990 beslutad prop. 1990/91: 63 om handelsagentur föreslås en lag om handelsagentur som skall ersätta bestämmelserna om sådan agentur i förevarande lag. I samband därmed föreslås att sistnämnda lag skall byta namn till *lag om kommission*. Däremot föreslås inte i nu nämnda prop. någon ändring i förevarande paragraf.

6.4 Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken

4 kap. 30 § och 6 kap. 2 §

Ändringarna överensstämmer i huvudsak med dem som gjordes i lagrummen vid aktiekontolagen tillkomst. I motsats till vad som gäller enligt aktiekontosystemet föreskrivs emellertid nu att utmätning av en pantsatt skuldförbindelse som hanteras enligt penningkontolagen och som inte är förvaltarregistrerad skall medföra förmånsrätt och säkerställas genom underrättelse till panthavaren eller, i förekommande fall, dennes placcerarombud.

6.5 Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen

7 kap. 9 §

Den nya bestämmelsen i första stycket punkt 13 har behandlats i den allmänna motiveringen, avsnitt 4.7. Bestämmelsen innebär att penningmarknadscentralens likvidansvar får räknas in i sådana tillgångar som skall täcka de försäkringstekniska skulderna för livförsäkringar.

Ändringen är redaktionell.

6.6 Förslaget till lag om ändring i aktiekontolagen

3 kap. 1 §

Det nya tredje stycket som har behandlats i den allmänna motiveringen, avsnitt 4.11, innebär möjlighet för ett kontoförande institut att efter särskilt tillstånd sätta annan i sitt ställe.

Höga krav ställs enligt förarbetena till aktiekontolagen på den som skall vara kontoförande institut (se prop. 1988/89: 152 s. 102). Givetvis får en delegationsrätt inte medföra att säkerhetskraven i aktiekontosystemet sänks. Krav på betydande ekonomiska, tekniska och juridiska resurser måste alltså även ställas på den som ett kontoförande institut sätter i sitt ställe.

I ett tillstånd för ett kontoförande institut att sätta annan i sitt ställe bör omfattningen av och de närmare förutsättningarna för delegationsrätten anges. Av ett tillstånd bör t. ex. framgå i vilken omfattning rätten till insyn i avstämningsregistret får delegeras.

Liksom i ärenden om tillstånd att vara kontoförande institut bör värdepapperscentralen beredas tillfälle att yttra sig över en ansökan om delegationsrätt.

Vid regresskrav enligt 7 kap. 5 § aktiekontolagen torde den som ett kontoförande institut har satt i sitt ställe böra jämföras med ett sådant institut.

4 kap. 11 §

Ändringen har skett efter förebild i bl. a. 22 § lagen (1984: 649) om företagshypotek i dess lydelse enligt SFS 1990: 455 (se även 5 kap. 8 § i förslaget till lag om penningkontolag).

Ändringen innebär att rättelse av en anteckning på ett aktiekonto skall ske även i de fall felet har orsakats av någon annan än den som har vidtagit registreringsåtgärden.

9 kap. 7 §

Ändringen innebär att det efter mönster av 7 kap. 1 § i förslaget till penningkontolag införs en uttrycklig bestämmelse om att den är betalningsberättigad som är antecknad som sådan på en fastställd avstämningsdag.

8 §

Ändringen i första stycket innebär att värdepapperscentralen får fastställa avstämningsdag för ränta och kapitalbelopp då en redan befintlig skuldförbindelse första gången registreras på konto enligt aktiekontolagen.

Den nya bestämmelsen motsvarar punkt 3 fjärde stycket i övergångsbestämmelserna till förslaget till penningkontolag (se specialmotiveringen till den sistnämnda föreskriften).

6.8 Övriga lagförslag

Dessa lagförslag utgör följdändringar med anledning av införandet av penningkontosystemet (jfr avsnitt 4.12 i den allmänna motiveringen).

7 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. penningkontolag,
2. lag om PenningmarknadsCentralen PmC AB,
3. lag om ändring i lagen (1914: 45) om kommission, handelsagentur och handelsresande,
4. lag om ändring i lagen (1924: 322) om vård av omyndigs värdehandlingar,
5. lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling,
6. lag om ändring i lagen (1936: 83) angående vissa utfästelser om gåva,
7. lag om ändring i föräldrabalken,
8. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),
9. lag om ändring i utsökningsbalken,
10. lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982: 713),
11. lag om ändring i aktiekontolagen (1989: 827),
12. lag om ändring i lagen (1989: 828) om införande av aktiekontolagen (1989: 827).

8 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1991-02-07

Närvarande: f. d. regeringsrådet Eskil Hellner, justitierådet Fredrik Sterzel, regeringsrådet Björn Sjöberg.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 24 januari 1991 har regeringen på hemställan av statsrådet Freivalds beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till penningkontolag m. m.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av kanslirådet Per Pettersson.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Det i remissen föreslagna hanteringssystemet för vissa av penningmarknadens instrument, nämligen ensidiga skuldförbindelser (penningutfästelser som enligt gällande rätt i princip kan omfattas av skuldebrev, se prop. 1988/89: 152 s. 124) vilka är avsedda för allmän omsättning, företer i allt väsentligt samma uppbyggnad som hanteringssystemet enligt aktiekontolagen. Det omfattar därtill – såvitt avser penningmarknaden – samma instrument som aktiekontolagens system. Den som skall ta upp lån på den allmänna marknaden kan följaktligen – om han av kostnadsskäl eller eljest vill undvika att hans penningutfästelse på traditionellt sätt knyts till skriftliga dokument som bärare av rättigheter och skyldigheter – valfritt vända sig till antingen en inrättning som genom anslutning till värdepapperscentralen (VPC) fått befogenhet att sköta upplåningen ("kontoförande institut") eller en inrättning som genom anslutning till penningmarknadscentralen (PMC) fått samma befogenhet ("medlem"). I båda fallen säkras existensen av hans förpliktelse gentemot långivaren (den ursprunglige eller en senare förvärvare) genom lagring i system för automatisk databehandling. Där hänförs förpliktelsen till ett konto för den som vid varje tidpunkt äger fordringen.

Med avseende på låntagarnas och långivarnas ställning förefaller de parallella VPC- och PMC-systemen likvärdiga. I vart fall redovisas i remissen inte några förhållanden som skulle ge det ena systemet företräde framför det andra. Skillnaden mellan systemen hänför sig såvitt kan utläsas av remissprotokollet framför allt till de anslutna penningmarknadsaktörernas förutsättningar att bedriva sin verksamhet. Anlitas PMC åtföljs marknadstransaktionerna under vissa förutsättningar, över vilka riksbanken råder, av en garanti av centralen som innebär att säljaren av en fordran får betalt för denna, varvid avses inträda ett på avtal men ej på lag grundat betalningsansvar för aktörerna i förhållande till PMC efter huvudtalet. Motsvarighet härtill finns inte i VPC-systemet.

I vad mån de angivna och vissa andra – synbarligen smärre – skillnader mellan system motiverar en lagstiftning om PMC vid sidan av VPC-lagstiftningen kan ifrågasättas. I remissen antyds att det framdeles kan bli aktuellt att sammanföra det föreslagna systemet med aktiekontolagens. Skillnaden mellan systemen – i fråga om likvidansvar för centralen,

de anslutna aktörernas ansvar gentemot denna och riksbankens kreditut-fästelse — rör egentligen heller inte ämnen som kräver lagreglering. I detta sammanhang förtjänar framhållas att systemet med konton faktiskt knyter ägaren av ett "värdepapper" till den kontoförande inrättningen respektive den inrättning som är hans placerarombud. Detta kan åtminstone av allmänheten uppfattas som ett hinder vid omsättning. I den mån antalet kontoförande institut och placerarombud hålls lågt kan systemet också få en konkurrenshämmande effekt.

När det gäller organisationen för handhavandet av penningmarknads-transaktionerna i det föreslagna systemet är det tänkt att kärnan i PMC:s struktur skall utgöras av ett aktiebolag efter i huvudsak vanliga regler i aktiebolagslagen; avvikelserna från dessa föreslås följdriktigt få lags form. Vid sidan av aktiebolaget skall en inte närmare beskriven, konstitutionellt oklar krets av aktörer, i förslaget kallade "medlemmar", vara verksamma och genomföra transaktionerna med varandra och med aktiebolaget. Dessa transaktioner görs dels för egen räkning, dels som ombud för långivare (varvid medlemmen betecknas "placerarombud") och dels som ombud för låntagare (varvid medlemmen benämns "emittentombud").

Medlemsstatus — i praktiken befogenhet att vara verksam i systemet — föreslås bli beviljad av aktiebolagets styrelse. Denna skall också kunna utesluta medlem. Bolagsstyrelsens vägran att anta sökande som medlem liksom beslut om uteslutning skall kunna överklagas hos bankinspektionen och därefter hos kammarrätten. Bolagsstyrelsen handhar sålunda ett slags auktorisation, vars rättsliga grund utgörs av lagens fåtaliga bestämmelser i ämnet. En auktorisation som meddelas efter överklagande till bankinspek-tionen eller förvaltningsdomstol kommer att innebära att det allmänna går i god för medlemmens vederhäftighet medan detta ansvar eljest vilar på bolagsstyrelsen, låt vara efter bankinspektionens tillstyrkan. Konstruk-tionen med beslut av en bolagsstyrelse och överprövning av förvaltnings-myndighet och domstol liksom med en krets av medlemmar med i stor utsträckning odefinierade relationer till aktiebolaget — i vilket de också kan vara aktieägare — synes ägnad att leda till oklarheter i fråga om både relationer och maktförhållanden. Man bör också hålla i minnet att intres-senterna utgörs av en särskilt kvalificerad krets där anspråken på klara spelregler torde vara höga, såväl när det gäller själva verksamheten som i fråga om förutsättningarna att få delta i den.

Lagrådet förordar att organisationen rensas från hybrider av beskrivet slag. Auktorisation för deltagande i verksamheten bör således meddelas och återkallas av bankinspektionen på rättsligt bestämda grunder — med avscende på återkallelse av auktorisationen efter förebild i 3 kap. 3 § aktiekontolagen — och med möjlighet till överprövning av förvaltnings-domstol.

Förslaget till penningkontolag

Termen "penningkonto", som är central för lagen och kärnan i dess rubrik, har bildats efter mönster av "aktiekonto" i aktiekontolagen (1989: 827). Medan den senare termen knappast behöver föranleda någon

tvekan hos läsaren om den åsyftade innebörden kan termen penningkonto leda tanken fel. Den utsäger nämligen inte mer än att kontot avser nominella värden i någon form. För den som inte gör sig förtrogen med den betydelse som termen ges i den föreslagna lagen kommer den att sakna särskiljande förmåga. Lagrådet föreslår att i lagen och dess rubrik i stället används termen "penningmarknadskonto", vars förled anknyter till en vedertagen terminologi på området och i lagförslagen återfinns i benämningen på den institution som skall svara för kontoföringen, nämligen penningmarknadscentralen.

2 kap.

Kapitlet behandlar ordningen för antagning resp. uteslutning av "medlemmar" i värdepapperscentralen.

Som lagrådet har anfört i det föregående bör auktorisation för deltagande i verksamheten såväl meddelas som återkallas av bankinspektionen. Kapitlet bör därför omarbetas.

Benämningen "medlem" införs genom kapitlet som lagens benämning på den som skall ha rätt att öppna konton hos PMC och i övrigt delta i verksamheten på penningmarknaden inom ramen för det föreslagna systemet. Såsom inledningsvis anmärkts är det inte fråga om medlemmar i en organisation med en konstitution utan ordet "medlem" står här för ett annat begrepp än eljest i det juridiska språkbruket. I själva lagtexten bör därför klargöras vad "medlem" betyder här.

I anslutning till vad lagrådet anfört inledningsvis bör i lagen anges på vilka grunder tillstånd att delta i PMC:s verksamhet kan återkallas av bankinspektionen. Återkallelsebeslut bör gälla omedelbart om inte annat förordnas.

Med hänsyn till att en medlems handlande kan göra PMC ersättningskyldig gentemot den som anlitat dess tjänster bör centralen, dvs. aktiebolaget, kunna påkalla överprövning av bankinspektionens beslut varigenom denna meddelat någon tillstånd att delta i verksamheten. Likaså bör centralen kunna överklaga inspektionens beslut att avslå en framställning från centralen om återkallelse av ett tillstånd. I övrigt synes vanliga regler för besvärsmätt böra gälla i fråga om saklegitimation, kontraritet etc.

Lagrrådet föreslår att 2 kap. får lydelsen:

"1 § Endast riksbanken, riksgäldskontoret och den som har bankinspektionens tillstånd att delta i penningmarknadscentralens verksamhet får öppna konton (penningmarknadskonton) och göra anmälningar för registrering hos centralen. Deltagarna i verksamheten benämns i denna lag medlemmar.

Vid bankinspektionens prövning av en ansökan om tillstånd enligt första stycket skall beaktas om sökanden med hänsyn till sin organisation, ekonomiska ställning och verksamhet på penningmarknaden är lämplig som medlem.

Bankinspektionen skall återkalla ett tillstånd om tillståndshavaren genom att överträda denna lag eller på annat sätt visat sig olämplig att delta i

penningmarknadscentralens verksamhet. Återkallelsebeslut gäller omedelbart, om ej annat förordnas. Prop. 1990/91: 106

2 § Bankinspektionens beslut enligt 1 § överklagas hos kammarrätten.

Ett beslut varigenom bankinspektionen meddelat tillstånd eller avslagit en framställning av penningmarknadscentralen om återkallelse av tillstånd, får överklagas av denna.”

Övriga lagförslag

Lagrådet har ingen crinran mot förslagen.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 februari 1991

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, S. Andersson, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Freivalds, Wallström, Lööw, Person, Molin, Sahlin, Larsson

Föredragande: statsrådet Freivalds

Proposition om kontobaserat penningmarknadssystem

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. penningkontolag,
2. lag om PenningmarknadsCentralen PmC Aktiebolag,
3. lag om ändring i lagen (1914: 45) om kommission, handelsagentur och handelsresande,
4. lag om ändring i lagen (1924: 322) om vård av omyndigs värdhandlingar,
5. lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling,
6. lag om ändring i lagen (1936: 83) angående vissa utfästelser om gåva,
7. lag om ändring i föräldrabalken,
8. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),
9. lag om ändring i utsökningsbalken,
10. lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982: 713),
11. lag om ändring i aktickontolagen (1989: 827),
12. lag om ändring i lagen (1989: 828) om införande av aktickontolagen (1989: 827).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Förslaget till penningkontolag

Jag tillstyrker lagrådets förslag att i stället för "penningkonto" termen "penningmarknadskonto" används i lagen och dess rubrik. Lagens rubrik bör därför enligt min mening bestämmas till *lag om penningmarknadskonton*.

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 24 januari 1991.

Jag ansluter mig till vad lagrådet har anfört om att frågor om auktorisation för att delta i penningmarknadscentralens verksamhet bör avgöras av bankinspektionen.

Jag biträder vidare lagrådets uttalanden om att det i lagtexten bör klargöras vad termen "medlem" betyder i detta sammanhang.

Jag tillstyrker vidare att paragraferna i kapitalet utformas enligt lagrådets förslag.

Regleringen innebär att bankinspektionen, då den meddelar ett tillstånd att vara medlem, kan uppställa villkor för medlemskapet. Det finns alltså möjlighet att på denna väg uppställa som villkor för medlemskap att sökanden tecknar avtal med penningmarknadscentralen i de hänseenden som behövs för verksamheten.

Övriga lagförslag

Lagrådet har lämnat övriga lagförslag i remissen utan erinran.

2 Säkerhets- och sårbarhetsfrågor

Föredraganden anför.

I den typ av system som penningmarknadscentralen skall handha är säkerhets- och sårbarhetsfrågorna viktiga. Vid utvecklingen av systemet har dessa frågor ägnats stor uppmärksamhet. Under år 1988 gjordes en s. k. huvudstudie av bl. a. säkerheten i systemet. Därefter har under hösten 1990 ytterligare en studie av säkerheten i systemet utförts, vilken omfattade avstämning av rapporten från huvudstudien samt granskning av bl. a. ett grovt systemförslag, reservanläggning, katastrofplanering och utbildning för systemet.

Av en rapport från den sistnämnda studien framgår att granskningen på vissa områden är avslutad och på återstående områden pågår eller snart kommer att påbörjas. För att säkerställa säkerhetsnivån i systemet planerar penningmarknadscentralen att, innan systemet tas i bruk, genomföra ett s. k. acceptanstest i samverkan med ett antal medlemmar i centralen.

För egen del vill jag betona vikten av att penningmarknadssystemet tillgodoser högt ställda krav på säkerhet. Innan systemet kan tas i bruk måste säkerheten i systemet ha uppnått tillräcklig nivå, och det får ankomma på bankinspektionen som tillsynsmyndighet att godkänna säkerheten i systemet, såväl hos penningmarknadscentralen som hos medlemmarna. Först sedan bankinspektionen har godkänt säkerheten i systemet bör regeringen fatta beslut om att lagen skall träda i kraft.

3 Hemställan

Prop. 1990/91:106

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar.

Vidare hemställer jag att regeringen bereder riksdagen tillfälle att

2. ta del av vad jag anført om säkerhets- och sårbarhetsfrågor.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anført för de åtgärder och de ändamål föredraganden har hemställt om.

Sammanställning av skriftliga yttranden med anledning av departementspromemorian (Ds 1990:26) Lagreglering angående penningmarknadscentralen

Skriftliga yttranden har avgetts av Sveriges riksbank, riksgäldskontoret, datainspektionen, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges Föreningsbankers Förbund, Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, Sveriges Industriförbund och Industrins Finansförening.

Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Sveriges Föreningsbankers Förbund har avgivit ett gemensamt yttrande. Även Sveriges Industriförbund och Industrins Finansförening har avgivit ett gemensamt yttrande.

1 Sveriges riksbank:

Sammanfattning

Fullmäktige i riksbanken är mycket tveksamma till att låta PmC-systemet omfatta även andra än nollriskpapper och anser att säkerheter utanför PmC-systemet bör accepteras såsom pant för s. k. nödfallskrediter endast under en övergångstid.

Fullmäktige tillstyrker lagstiftning enligt de remitterade lagförslagen med det tillägg att regeringens fastställelse av ändring i PmC:s bolagsordning vad gäller av PmC förvaltade skuldförbindelser bör ske i samråd med riksbanken.

Fullmäktige har vid ett flertal tillfällen under PmC-projektets utveckling beretts tillfälle yttra sig över detta och har därvid konsekvent framhållit det angelägna i att nuvarande administrativa rutiner på penningmarknaden ersättes av ett mera rationellt system. I sitt yttrande 1988-06-16 över projektets huvudstudie framhöll fullmäktige sålunda att dagens system inte uppfyllde tillnärmelsevis rimliga krav på säkerhet och rationell hantering och att det därför måste hälsas med tillfredsställelse att marknaden parter genom ett gemensamt initiativ utvecklade ett system som onödiggjorde en tvingande lagstiftning vilken annars skulle aktualiseras.

På motsvarande sätt har fullmäktige i sitt yttrande 1989-06-22 över ett tidigare lagförslag beträffande PmC framhållit "som synnerligen angeläget att en rationalisering av hanteringsrutinerna på penningmarknaden kommer till stånd" och därvid också tillagt att det föreslagna registreringsystemet vore lämpligt. Fullmäktige betecknade samtidigt riksbankens åligganden i förhållande till systemet såsom förenliga med riksbankens uppgifter som centralbank.

Fullmäktige vidhåller sin sålunda flera gånger uttryckta uppfattning att det är "synnerligen angeläget" att komma till rätta med de besvärande hanteringsproblem som föreligger på penningmarknaden och understrycker igen att det system som nu är under utveckling inom PmC förefaller lösa dessa på ett lämpligt sätt. De nu remitterade lagförslagen beträffande PmC-systemet, som är en fullständig omarbetning av tidigare lagförslag, har också blivit enklare och klarare och synes på ett mera naturligt sätt ansluta sig till allmänna rättsregler.

Under PmC-projektets utveckling har emellertid tillkommit vissa nya inslag i detta, till vilka fullmäktige ställer sig tveksamma. Samtidigt som fullmäktige sålunda livligt tillstyrker projektets genomförande enligt de grundprinciper som uppbar detta, utvecklar fullmäktige nedan närmare sin tveksamhet på dessa punkter.

Skuldförbindelser i PmC-systemet

När fullmäktige på olika stadier av PmC-projektets utveckling yttrat sig över de dokument som framtagits beträffande detta (principlösning, förstudie, huvudstudie, tidigare lagförslag), har fullmäktige vid flera tillfällen återkommit till frågan vilka skuldförbindelser som kunde accepteras i systemet. Redan i sitt yttrande över det första principförslaget till ett PmC-system betonade sålunda fullmäktige vikten av att endast värdepapper utan egentlig kreditrisk finge hantieras inom ramen för PmC-systemet och preciserade sin inställning härvidlag sålunda: "Endast sådana värdepapper som emitterats av riksgäldskontoret, de bostadsfinansierande kreditaktiebolagen och stadshypotekskassan bör ingå i systemet". Fullmäktige återkom för övrigt till samma fråga i sitt yttrande över huvudstudierapporten och konstaterade då med gillande att enligt detta "endast värdepapper som utgivits av svenska staten samt de bostadsfinansierande kreditaktiebolagen och stadshypotekskassan skall innefattas i PmC-systemet".

Den sålunda av fullmäktige uppställda förutsättningen för riksbankens deltagande fasthölls också vid motivskrivningen till det första lagförslaget, låt vara att där tillika angavs att också bankcertifikat av medlemsbanker skulle kunna anslutas till systemt liksom det i ett senare skede kunde bli aktuellt "att överväga anslutning av även andra papper utan kreditrisk".

När fullmäktige påtagit riksbanken uppgiften att låta clearingen för PmC-systemet ske i riksbanken och att fungera såsom "lender of last resort" åt PmC, har motivet härför i första hand varit omsorgen och värden av marknaden för statspapper och traditionella bostadspapper där riksbanken agerar för att genomföra sina penningpolitiska intentioner och av vars funktion riksbanken sålunda är beroende. Men även andra mera praktiska skäl talar för den angivna begränsningen av de värdepapper som skall få förvaltas i PmC-systemet. Förblir detta ett automatiskt system för nollriskpapper finns, när programmen är skrivna och kontrollerade, i princip ingen risk och riksbankens clearingsystem kan samköras med PmC-systemet utan andra åtgärder än en löpande övervakning av att automatiken fungerar. Medtas "riskpapper" blir bilden en annan. Kreditrisken kan visserligen nedsättas eller elimineras genom nedsättning av pantvärdet. Men i stället får riksbanken påtaga sig att övervaka och bedöma var rimliga pantvärden skall ligga. Säkerligen måste då panter tas också utanför systemet, vilket förutsätter nya arbetsrutiner i form av säkerhetsbedömningar och olika kontroller. Allt detta är naturligtvis möjligt och hanterligt men inenbär dock en annan belastning liksom, oundvikligt, också ett annat risktagande än vad fullmäktige avsett när riksbanken åtog sig att svara för PmC-systemets clearing och härmed sammanhängande betalningsgarantier.

Fullmäktige är sålunda sammantaget mycket tveksamma till att använda PmC-systemet även för emissioner från andra emittenter än vad som ursprungligen angivits. Fullmäktige vill dock inte med ett bestämt avståndstagande föregripa den interna utredning som PmC nu startat i denna fråga men förbehåller sig att ta slutlig ställning när denna utredning föreligger. Vad beträffar den behandlade frågans reglering i det remitterade lagförslaget kan emellertid fullmäktige ansluta sig till att lagen ej bör specificera skuldförbindelserna inom PmC-systemet. Fullmäktige tillstyrker sålunda lagförslagets öppna formulering enligt vilken lagen omfattar de skuldförbindelser som efter överenskommelse mellan emittent och PmC förvaltas av PmC.

Den eftersträfvade begränsningen av de skuldförbindelser som får förvaltas av PmC bör i stället, såsom också är förhållandet, åstadkommas genom PmC:s bolagsordning. Genom att denna i sin tur skall fastställas av regeringen och enligt förslaget till lag om PmC ej heller får ändras utan regeringens godkännande vinnes den nödvändiga kontrollen över PmC:s verksamhet. Till följd av riksbankens åtagande att lämna s. k. nödfallskredit till PmC bör dock även riksbanken ha ett avgörande ord när det gäller fastställelse av bolagsordningen eller sådan ändring av denna som gäller de skuldförbindelser som får förvaltas av PmC. Det föreslås därför att beslut om fastställelse eller ändring av bolagsordningen skall meddelas i samråd med riksbanken.

PmC:s och därmed riksbankens garantigivning inom PmC-systemet förutsätter att säkerhet lämnas. Sådan säkerhet var ursprungligen avsedd att bestå av förvärvsobjektet jämte visst tilläggs pant i övrig portfölj. Riksbanken har sedan accepterat att pant får ställas även i likvid som tillkommer en nettoköpare på grund av föregående dags försäljningar (s.k. likvidpant).

Avsikten är nu att PmC vid lämnande av nödfallskredit skall kunna avstå från den legala panträtt som PmC har i förvärvsobjektet för att i stället med stöd av avtal ta pant till motsvarande värde i köparens övriga hos PmC inregistrerade portfölj. Förslaget sammanhänger med den ovan beskrivna planen på att PmC-systemet skulle stå till förfogande även för andra än de ursprungligen angivna emittenterna. Detta skulle leda till att systemet kommer att omfatta också emissioner som ej är föremål för mera frekvent omsättning vilket kan medföra risk för förlust vid en snabb pantrealisation.

Behovet av sådant utbyte av pant blir emellertid mindre angeläget om man vidhåller att PmC-systemet i princip skall stå till förfogande blott för ursprungligen angivna nollriskpapper. Värdefullt förblir emellertid att t. ex. en skuldförbindelse med lång återstående löptid kan utbytas mot en som förfaller till betalning inom kortare tid. Utbyte av pant bör därför kunna ske. Med utgångspunkt härifrån göres då två observationer. För det första noteras att utbyte naturligtvis inte kan ske om köparen gått i konkurs under dygnet mellan förhandsregistreringen och likvidtidpunkten. Detta måste bevakas. För det andra kan finnas en viss risk med "hoppande" pant så att vid senare inträffande konkurs pantsättningens giltighet bestrides. Av största vikt är alltså att det klart framgår av lagmotiven att "hoppande" pant är avsedd och av lagen sanktionerad.

Ytterligare är avsikten att pant i förvärvsobjekt eller i övrig i PmC-systemet registrerad portfölj skall kunna ersättas av medel på spärrat konto i bank eller av spärrade värdepappersdepåer. Sådan pantsättning skall bygga på särskild avtalsreglering.

Mot denna form av säkerhetskonstruktion kan invändas att den förutsätter sådana arbetsrutiner utanför ADB-systemet i form av säkerhetsbedömningar och olika kontroller som helst borde undvikas. Men innan tillräckligt många emissioner lagts in i systemet måste de säkerheter som där registrerade skuldförbindelser erbjuder kompletteras med säkerhet utanför systemet.

Såsom säkerhet bör då emellertid endast accepteras medel på bankräkning och deposition av sådana värdepapper som är avsedda att tas in i PmC-systemet. Men när alla sådana papper lagts in bör säkerhet utanför systemet ej vidare tas i anspråk.

Lagförslagen

Fullmäktige, som tillstyrker lagstiftning enligt de remitterade förslagen, har på två punkter kommentarer till dessa.

Såsom ovan utvecklats vill fullmäktige föreslå att bestämmelsen i 3 § förslaget till lag om PmC om fastställelse av ändring i PmC:s bolagsordning utformas så, att också riksbankens samtycke erfordras för sådan ändring; i vart fall såvitt avser ändring av bolagsordningens stadgade om i PmC-systemet förvaltade skuldförbindelser.

Den andra kommentaren gäller möjligheten för riksbanken att från clearingförfarandet i riksbanken och därmed sammanhängande betalningsgaranti utesluta skuldförbindelser som bedömes vara förenade med alltför stor kreditrisk. Enligt lagmotiven är uttryckligen avsett att en sådan möjlighet skall finnas men enligt vad som upplysts under hand under remisstiden bedömes det knappast praktiskt genomförbart att utnyttja denna möjlighet. Avsikten uppges därför numer vara att vid överarbetning av lagförslaget utesluta denna möjlighet.

Fullmäktige vill avstyrka att lagförslaget ändras i sådan riktning. Bestämmelserna om clearing i riksbanken och därmed sammanhängande betalningsgaranti bör såsom i det remitterade förslaget vara utformade så att de "tillämpas i den mån riksbanken enligt gällande åtagande förbundet sig" medverka. Riksbanken bör sålunda alltid ha en exklusiv rätt att bestämma hur långt åtagandet om betalningsgaranti skall sträcka sig. Det kan också antas att en accepterad emission inte skall behöva uteslutas annat än i helt extrema fall. Men för att undvika att riksbanken under den mycket långa löptid som gäller för vissa skuldförbindelser skulle förbli bunden vid att tillhandahålla clearing och därmed sammanhängande betalningsgaranti bör dock möjlighet finnas att utesluta viss emission från clearing. Förändrade förhållanden måste kunna få föranleda förändringar också härvidlag.

Förslag

Med de kommentarer som gjorts under avsnitt 3 tillstyrker fullmäktige lagstiftning i enlighet med de framlagda lagförslagen.

2 Riksgäldskontoret:

Riksgäldskontoret har tidigare beretts tillfälle att under hand framföra synpunkter på utkast till promemorian. De synpunkter kontoret därvid har anfört har väsentligen beaktats i den slutliga promemorian. Kontoret har därför inget att erinra mot promemorian utan tillstyrker att den föreslagna lagstiftningen genomförs. Emellertid vill kontoret framhålla det angelägna i att lagregleringen kan komma till stånd så snabbt som möjligt, så att lagstiftningsfrågorna inte försenar PmC-projektets genomförande.

3 Datainspektionen:

Prop. 1990/91: 106

Bilaga 1

Sammanfattning

DI konstaterar att det föreslagna registret blir ett personregister enligt datalagen (1973:289), eftersom det kan komma att innehålla uppgifter om fysiska personer, om än inte i stor omfattning.

DI bedömer lagförslaget med utgångspunkt från datalagens regler till skydd mot otillbörligt intrång i de registrerades personliga integritet och konstaterar att de föreslagna reglerna på flera punkter avviker från vad som gäller enligt datalagen. Lagförslaget har emellertid utformats med regleringen i den av riksdagen beslutade aktiekontolagen (1989:827) som förebild. Mot bakgrund härav och med hänsyn till registrets ändamål och innehåll samt dess ringa integritetskänslighet vill DI i stort inte motsätta sig att förslaget genomförs.

DI pekar på att det är osäkert om 1 kap. 2 § (registreringen skall ske med hjälp av ADB) omfattar samtliga delregister och anser att denna oklarhet bör undanröjas.

DI anser vidare att tvacksamhet skulle kunna uppstå huruvida vissa av de föreslagna bestämmelserna skall anses uttömmande eller om datalagens regler skall anses gälla vid sidan av dem. Detta gäller framförallt bestämmelserna om rättelse och insyn. Tvacksamheterna bör undanröjas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Utgångspunkter

Enligt 1 kap. 2 § lagförslaget skall skuldförbindelser som omfattas av förslaget och borgenärer som har rätt till betalning på grund av sådana skuldförbindelser registreras hos Penningmarknadscentralen PMC Aktiebolag (PMC). Registreringen skall ske med hjälp av automatisk databehandling.

Det föreslagna registret kommer – såvitt DI kan bedöma – att innehålla uppgifter om framförallt juridiska personer. Emellertid kan fysiska personer komma att registreras i vart fall i egenskap av borgenärer. Den särskiljbara beteckning, som enligt 4 kap. 2 § andra stycket lagförslaget skall anges beräffande en borgenär, som inte är medlem i PMC, i förening med uppgifterna i den särskilda förteckning över sådana borgenärer som PMC skall föra enligt tredje stycket gör det möjligt att hänföra uppgifterna på ett konto till den som registrerats på kontot. Registreringen hos PMC innebär således att ett personregister enligt datalagen (1973:289) kommer att inrättas och föras. Datalagens regler blir därvid tillämpliga om inte annat bestäms i lag eller annan författning. Promemorian innehåller förslag till sådana andra bestämmelser.

Som en förutsättning för sina synpunkter på förslaget utgår DI från att avsikten med lagförslaget är att registreringen hos PMC skall utgöra ett personregister, innefattande flera delregister.

Av den remitterade promemorian framgår att lagförslaget har utarbetats med utgångspunkt från regleringen i aktiekontolagen (1989:827), som

antagits av riksdagen. Med hänsyn härtill och till att den föreslagna registreringen hos PMC, enligt DIs uppfattning, kommer att bli mindre integritetskänslig än den som sker enligt aktiekontolagen, har DI inte något att invända mot att förslaget genomförs om de synpunkter beaktas som framförs av DI i detta yttrande.

DI tar i sitt yttrande enbart upp förslaget till lag om registrering av rätt till vissa skuldförbindelser med utgångspunkt från datalagen. Yttrandet begränsas således till sådana avsnitt som berör fysiska personer som registreras inom systemet.

Registeransvarighet

Registeransvarig enligt datalagen är den för vars verksamhet personregister förs om han förfogar över registret. Enligt DIs uppfattning är det en fördel att det i lagförslaget slås fast att PMC ensam skall vara registeransvarig. I annat fall skulle oklarhet kunna råda om även placerarombud och emittentombud skulle anses vara registeransvariga. Det är en fördel för den enskilde att alltid veta till vem han kan rikta sig i frågor som rör den registeransvariges skyldigheter.

Omfattar 1 kap. 2 § lagförslaget alla delregister?

Enligt 1 kap. 2 § lagförslaget skall skuldförbindelser och borgenärer registreras med hjälp av automatisk databehandling. Den särskilda förteckningen som skall föras enligt 4 kap. 2 § tredje stycket omfattas otvetydigt av denna reglering. Däremot kan tveksamhet möjligen komma att uppstå huruvida 1 kap. 2 § även omfattar vissa andra delregister, såsom löpande journal och förteckning över förhandsregistreringar, beroende på vilka uppgifter dessa delregister avses innehålla. DI har uppfattat förslaget så att även dessa delregister skall anses inrättade genom den föreslagna lagen. Den tveksamhet som kan uppstå bör undanröjas under det fortsatta lagstiftningsarbetet.

DI konstaterar också att registrering av handel med derivatprodukter inte kommer att omfattas av den föreslagna lagregleringen i annan utsträckning än i fråga om panträtt i rättigheter i de registrerade skuldförbindelserna. Annan registrering av sådan handel kommer därför – om uppgifter om enskilda personer registreras – att omfattas av datalagens regler fullt ut.

Registerändamål

Enligt 5 § datalagen skall DI i samband med att tillstånd meddelas för personregister alltid meddela föreskrift om ändamålet med registret. I fråga om s. k. statsmaktsregister gäller enligt 6 a § datalagen motsvarande skyldighet i den mån inte regeringen eller riksdagen har meddelat föreskrift i detta hänseende.

Ändamålet med ett personregister är av grundläggande betydelse för hur ett personregister får användas. Som framgår av 7 § datalagen begränsas såväl innehåll, inhämtande, utlämnande och annan användning av personuppgifter av ändamålet med personregistret.

Lagförslaget innehåller – med aktiekontolagen som förebild – ingen bestämmelse om registrets ändamål, eftersom registret sägs ha samma ändamål som lagen i dess helhet.

I sitt yttrande över förslaget till lagrådsremiss om det kontobaserade aktiesystemet framhöll DI att registerändamålet med avstämningsregistren borde preciseras i lag. Lagrådsremissen innehöll också en ändamålsbestämmelse. Lagrådet ansåg emellertid att ändamålet med avstämningsregistren på ett tillräckligt tydligt sätt framgick av de följande paragraferna i lagen. Någon ändamålsbestämmelse har därför inte tagits in i aktiekontolagen. Med hänsyn härtill vill DI inte motsätta sig att särskild ändamålsbestämmelse utelämnas även i den föreslagna lagen om PMCs register.

Rättelse

Enligt 5 kap. 8 § lagförslaget får PMC rätta en anteckning på konto om anteckningen innehåller uppenbar oriktighet till följd av skrivfel, räknefel, något annat förbiseende eller tekniskt fel. Rättelse av annat slag synes förutsätta en anmälan från ett placerarombud. I sammanhanget bör observeras att placerarombuden inte är registeransvariga för registret. Enligt 8 § datalagen skall den registeransvarige rätta en oriktig eller missvisande uppgift, om det inte saknas anledning att anta att otillbörligt intrång i den registrerades integritet skall uppkomma.

Rättelseskyldigheten enligt lagförslaget är således inskränkt i förhållande till vad som gäller enligt datalagen. Enligt DIs uppfattning är datalagens rättelseregler av stor betydelse för skyddet för den personliga integriteten. Det diskuteras inte vare sig i den allmänna motiveringen eller i specialmotiveringen till lagförslaget vilka motiv som ligger bakom inskränkningen. Inte heller framgår om lagförslagets rättelsebestämmelse avses vara uttömmande eller om datalagens regel skall gälla vid sidan om den föreslagna regeln. Di anser att dessa frågor bör utvecklas närmare i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Innehållet i den särskilda förteckningen

Enligt 4 kap. 2 § andra stycket i lagförslaget skall identiteten hos en borgenär – som inte är medlem i PMC – inte framgå av konto. Sådan borgenär anges i stället med en för honom unik identifikationsbeteckning (särskiljbar beteckning) och uppgift om vem som är placerarombud.

Därutöver skall PMC föra en särskild förteckning över dessa borgenärer med uppgift om namn, identifieringsnummer och adress. Avsikten med denna förteckning måste vara att ge PMC möjlighet att identifiera de på konto registrerade borgenärerna för att PMC skall kunna utföra uppdraget att förvalta den ifrågavarande låncemissionen. DI vill peka på att en sådan identifiering synes förutsätta att även den särskiljbara beteckningen registreras i denna förteckning. Detta bör framgå av lagtexten.

DI utgår från att 6 kap. 1 § första stycket lagförslaget innebär att medlem inte kommer att få insyn i andra konton än sådana som medlemmen förfogar över för egen del eller såsom placerarombud.

I paragrafens andra stycke regleras den registrerades rätt till insyn. Även i detta avseende är den registrerades rätt enligt förslaget inskränkt i förhållande till vad som gäller enligt datalagen. Insynsrätten enligt datalagen är absolut och kostnadsfri. Lagförslagets regel har tillkommit med aktiekontolagen som förebild, dock med den skillnaden att motsvarande besked enligt aktiekontolagen uttryckligen skall vara kostnadsfritt. Varken den allmänna motiveringen eller specialmotiveringen till lagförslaget innehåller motiv varför insynsrätten bör regleras annorlunda än i datalagen resp. i aktiekontolagen. Inte heller framgår om regeln i förslaget är avsedd att vara uttömmande eller om datalagens insynsregel skall anses gälla vid sidan om lagförslagets. DI anser att dessa frågor bör klargöras i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

I 6 kap. 2 § lagförslaget anges två situationer då borgenärens identitet kan komma att avslöjas för emittenten. Med hänsyn till syftet med röjandet av den registrerades identitet i dessa fall godtar DI förslaget.

Av specialmotiveringen framgår att åtkomsten till uppgifterna i ovan nämnda förteckning skall vara begränsad även för PMCs egen personal. En särskild föreskrift om behörighetskontroll för att tillgodose behovet av skydd för dessa uppgifter kan komma övervägas av DI.

Säkerhet

Enligt DIs uppfattning ställer inte renodlade integritetsskyddshänsyn särskilt höga krav på säkerhet för ifrågavarande registrering. Andra skäl – såsom hänsynen till de stora ekonomiska värden det här rör sig om – kan motivera en hög eller mycket hög säkerhetsnivå för registreringen.

Skadeståndsansvar

Lagförslaget innehåller särskilda regler om rätt till ersättning vid skada i tillämpliga delar motsvarande dem som gäller enligt aktiekontolagen. Det innebär att datalagens regler om strikt skadeståndsansvar för den registeransvarige och om rätt till ersättning även för ideell skada inte skall gälla. Enligt DIs uppfattning kan en felaktig registrering av t. ex. pantsättning, konkurs eller dyligt utan tvekan komma att medföra ideell skada för en borgenär. Såsom DI framhöll beträffande förslaget till aktiekontolag innebär det en försämring av den enskildes integritetsskydd att rätten till ersättning för ideell skada tas bort. Med hänsyn till att riksdagen har godtagit regleringen i aktiekontolagen vill DI emellertid inte motsätta sig att förslaget genomförs även på det nu aktuella området.

4 Bankinspektionen:

Sammanfattning

Den svenska penning- och obligationsmarknaden utvecklades starkt under 1980-talet till en framträdande position relativt jämförbara länder vad gäller omsättning, likviditet och transaktionskostnader. Utvecklingen på det administrativa området har släpat efter marknadsutvecklingen.

Den svenska penningmarknaden kännetecknas därför av såväl hantlingsmässiga risker som motpartsrisker vilka i det närmaste skulle ha kunnat elimineras med hjälp av ändamålsenliga administrativa system. Det är därför mycket tillfredsställande att PmC-projektet nu avancerat så långt att ett lagförslag inom kort kan föreläggas riksdagen.

PmC-projektet har redovisats och varit föremål för remissbehandling i flera etapper. Projektet har därvid successivt förändrats med marknads utveckling och som ett resultat av olika överväganden inom PmC-bolagets styrelse. Det nu föreliggande lagförslaget baseras på ett flertal sådana förändringar jämfört med tidigare redovisning som bankinspektionen något vill kommentera.

Den omarbetning av ett tidigare förslag till regelsystem för verksamheten hos Penningmarknads-Centralen PmC AB som nu gjorts av justitierådet Johan Munck har som sägs i rubricerade PM så långt möjligt anpassats till den systematik och begreppsbildning som förekommer i aktiekontolagen. De önskemål i detta hänseende som bankinspektionen tidigare givit uttryck för i sitt remissyttrande 1989-06-28 (dnr 899/89) till departementet rörande det tidigare lagförslaget har därmed tillgodosetts. Justitierådet Johan Muncks överväganden har även lett fram till slutsatsen att konstruktionen med utfärdande av sk enhetsbrev i en emission för deponering hos PmC inte har ansetts nödvändig. Resultatet av omarbetningen har blivit ett lagförslag som klart och enkelt strukturerar den principiella ramen för dokumentlös penningmarknadshandel genom PmC.

Bankinspektionen har för sin del inga andra invändningar mot lagförslaget och motiven än förslag till viss komplettering till stöd för inspektionens tillsyn över medlemmarna i PmC samt deras registreringsåtgärder. Bankinspektionen har i det följande även utvecklat sin principiella syn på frågan om vilka låncmissioner som skall kunna omfattas av den föreslagna lagstiftningen.

PmC's roll på marknaden

De målsättningar för PmC som fastlagts av intressenterna är lovvärda (promemorian s 9). Den långsiktiga stabilitet och förtroende hos deltagande aktörer som enligt promemorian därigenom bör skapas kräver emellertid enligt bankinspektionens mening att ytterligare förutsättningar är uppfyllda.

Det är av vikt att PmC's verksamhet och system är utformade på ett sådant sätt att de lätt kan anpassas till de strukturella förändringarna på penningmarknaden. Att en sådan anpassbarhet är nödvändig har redan demonstrerats under projektarbetet. Sälunda har den sk ombudsfunk-

tionen förändrats inför parternas krav liksom de slag av värdepapper som avses ingå i systemet.

Det nu sagda implicerar också att PmC-systemet i sig så långt möjligt bör vara neutralt i strukturellt hänseende. Skulle PmC genom utformningen av sina bestämmelser tex eftersträva en rollfördelning på marknaden som inte harmonierar med parternas preferenser kan effekten endast bli att dessa lämnar PmC-systemet och rentav den svenska marknadsplatsen. Den internationella finansiella integrationen har således reducerat den svenska autonomi även i detta hänseende.

Av samma skäl är det en förutsättning för PmC's ställning på marknaden att samtliga aktörer, såväl medlemmar som icke medlemmar, upplever PmC som en neutral serviceorganisation som likabehandlar alla utan konkurrensbegränsande hinder. Det kan synas vara ett självklart påpekan- de att kriterier för medlemskap, urval av deltagande emittenter, faststäl- lande av pantvärden och avgifter etc skall ske på objektiva grunder. Samtidigt måste emellertid inses att nämnda variabler är starkt konkur- renspåverkande och därför kan antas bli föremål för allchanda diskussio- ner i de beslutande organen. Eftersom marknadsparterna erfarenhetsmäs- sigt sällan tvekar att utnyttja tillgängliga konkurrenspåverkande legala eller administrativa argument, är det enligt bankinspektionens mening av vikt att själva beslutsformerna inom PmC i dessa frågor blir föremål för ingående överväganden. Neutrala, externa organ bör anlitas i viss utsträck- ning.

Risker i PmC-systemet

PmC har goda förutsättningar att bli ett rationellt och säkert system som medför en kraftig reduktion av riskerna i penningmarknaden jämfört med nuvarande förhållanden. Även om sålunda PmC eliminerar en mängd olika slags risker och sänker nivån på risktagandet totalt sett, uppstår genom PmC nya risker vilka dessutom tenderar att koncentreras till en plats – själva PmC-systemet.

Det går inte att konstruera ett ADB-system som inte är förknippat med risker. De åtgärder som vidtagits inom PmC-systemet i form av säker- hetsstrategi har dokumenterats i projektets huvudstudie. Bankinspektio- nen har tidigare i yttrande över huvudstudien konstaterat att säkerhets- strategin borgar för att en mycket hög säkerhetsnivå upprätthålls i syste- met. Bankinspektionen vidhåller denna uppfattning och kommer att ingä- ende kontrollera att den åsyftade säkerhetsnivån uppnåtts innan PmC- systemet får sättas i drift.

Vid denna kontroll måste samtliga användares utbildningsnivå och kompetens beaktas så att ingen aktör tillåts medverka utan dokumenterad lämplighet.

Pantsättningsystemet

Det är tillfredsställande att PmC valt att likställa alla aktörer vad gäller kravet att ställa säkerhet i systemet. Det innebär att en praktiskt vansklig och konkurrensmässigt känslig klassificering av aktörerna undvikits och att systemets säkerhetsnivå blivit den högsta möjliga.

Likaså är det tillfredsställande att det valda nettingsystemet medför att krav endast behöver ställas på överlåtarens leveranskapacitet och på att förvärvaren ställer marginalsäkerheter utan att för den skull PmC såsom garant behöver utsättas för några risker.

Det avgörande för säkerheten blir då vilka säkerheter som godkänns och vilket återpantsättningsvärde de åsätts. Bankinspektionen har tidigare tillstyrkt att återpantsättningsvärdet för alla värdepapper i systemet skall återspegla ränterisken vid en momentan räntehöjning med en procentenheter.

Vidare måste kreditrisken beaktas (se vidare nedan), varvid utgångspunkten bör sökas i motsvarande kapitaltäckningsregler som bankinspektionen meddelar för placeringar i olika instrument.

Efterhand som PmC-projektet fortskridit, har emellertid nya objekt utöver värdepapper fogats till de säkerheter som skall godkännas i systemet. Det gäller bl a likvida medel från tidigare försäljningar inom systemet som avses kunna spärras och användas som säkerhet liksom banktillgodohavanden samt värdepapper som ännu inte kunnat införas i PmC-systemet (t ex äldre obligationer).

Bankinspektionen tillstyrker i princip förslagen om alternativa säkerheter eftersom flexibiliteten därmed ökar i systemet. Inspektionen vill emellertid peka på att det därvid, förutom maskinella kontroller, krävs en väl fungerande manuell kontroll hos framför allt ombuden och hos PmC självt.

Bankinspektionen kommer att lägga stor vikt vid att rutiner och kapacitet finns för dessa kontroller hos aktörerna. Denna prövning kommer att äga rum såväl vid auktorisationsprövningen av ombud som vid den kontinuerliga kontrollen av dessa och av PmC's egen administration.

Urvalet av värdepapper i PmC-systemet

Från början förutsattes att endast sk nollrisk-papper skulle ingå i PmC-systemet, dvs statspapper och bostadspapper. Detta ställningstagande synes ha grundats på en strävan att minimera risktagandet i själva PmC-systemet. Vidare synes urvalet ha begränsats till instrument av särskild vikt för penningpolitiken och för bostadsfinansieringen.

När nu lagförslaget utformats så, att även andra räntebärande värdepapper än de nämnda avses kunna ingå i systemet, har detta skett under antagande att risktagandet inom PmC och därmed för dess medlemmar/garanter inte skall behöva öka. Motiv för att ytterligare värdepapper skall kunna ingå i systemet torde också vara att aktörerna på marknaden vill kunna utnyttja sina kostnadskrävande systeminvesteringar så långt som möjligt och inte behöva investera i ett tredje system vid sidan av PmC och VPC.

Bankinspektionen har förståelse för dessa synpunkter och vill anföra följande. Risknivån i PmC-systemet är primärt inte beroende av vilka slags värdepapper som får ingå i systemet utan av vilka återpansättningsvärden de olika papperen åsätts. Om sålunda ett papper som är förenat med kreditrisk (t.ex. en industriobligation) förvärvas inom systemet och därvid ett statspapper ställs som säkerhet av köparen tills likvid erlagts, så har givetvis inte risktagandet i systemet ökat genom införande av industriobligationen i systemet.

Med rätt avvägda återpansättningsvärden för skilda papper i systemet kan alltså risktagandet i PmC-systemet hållas på en oförändrad nivå jämfört med att endast "nollrisk-papper" får ingå.

För en introduktion av icke-nollriskpapper i systemet åtminstone på sikt talar samtidigt att dagens systemrisk och hanteringsrisk är väl så påtagliga på marknaden för sådana papper som när det gäller stats- och bostadspapper. Risken för utslagning av fondkommisionärer via denna marknad med åtföljande dominoeffekter är således en minst lika stor systemrisk för hela penningmarknaden som de risker som är förknippade med handeln i stats- och bostadspapper. För medlemmarna i PmC blir sålunda riskreduktionen genom PmC partiell så länge medlemmar överhuvudtaget tillåts handla i papper som inte registreras i PmC, eller i ett säkerhetsmässigt likvärdigt system. Sistnämnda alternativ framstår av kostnadsskäl som orealistiskt.

Bankinspektionen kan därför i princip ställa sig bakom att det i lagstiftningen öppnas möjlighet för introduktion av andra räntebärande värdepapper än stats- och bostadspapper i PmC-systemet. Detta ställningstagande kringgärdas dock med en rad förbehåll.

Introduktionen av andra värdepapper än stats- och bostadspapper bör ske först sedan systemet varit i drift så länge att grundliga erfarenheter av dess funktionssätt vunnits av PmC's egen personal och av marknadsparterna. Däri bör ingå en erfarenhetsgrundad bedömning av utnyttjandet av riksbankens funktion som "lender of last resort" i systemet. De utspärningsregler som föreslås för papper som hotas av fallissemang framstår som ändamålsenliga och tillstyrks av bankinspektionen.

Fastställande av värdepapperens återpansättningsvärden måste ske i former som säkerställer objektiv bedömning. Den övre gräns som bankinspektionen kan godta återspeglar ränterisken (1 procentenhet) och kreditrisken såsom den återspeglas i kapitaltäckningsreglerna. Eventuell ytterligare nedvärdering av återpansättningsvärden bör endast ske utifrån vad som motiveras på objektiva grunder eventuellt i form av en officiell rating av värdepapperen. Under alla förhållanden bör värderingen ske i former som motverkar att återpansättningsvärdena blir föremål för konkurrenspåverkande spel mellan parterna i PmC's egna beslutsorgan.

Bankinspektionen vill särskilt understryka vikten av att rättvisande återpansättningsvärden åsätts alla värdepapper i systemet. I annat fall kan bankinspektionen inte godkänna att medlemmarnas pro rata parte-ansvar icke blir förenat med kapitaltäckning för banker och fondkommissionsbolag så som bankinspektionen hittills har förutsatt enligt skriftligt besked till PmC. Det innebär att frågan om kapitaltäckningskrav för medlemmarnas

pro rata parte-ansvar bör tas upp till omprövning om andra papper än stats- och bostadspapper tas in i PmC-systemet.

Prop. 1990/91:106
Bilaga 1

Antagande av medlemmar

De grundläggande kraven för att medlemskap skall kunna beviljas i PmC-systemet har tidigare tillstyrkts av bankinspektionen. Inspektionen har inte funnit anledning att frångå tidigare bedömning. Stor vikt måste vid prövningen läggas vid den sökandes administrativa kapacitet och interna rutiner samt sekretessregler.

Medlemmar i PmC har exklusivt rätten att för egen del (2 kap 1 §) eller i egenskap av ombud (3 kap 1 §) för annans räkning öppna konton och vidta övriga registreringsåtgärder i PmC-systemet. Bland skyldigheterna märks att en medlem skall åta sig sk pro rata parte ansvar för PmC:s förpliktelser. Frågan om kontroll över medlemsskapet är därför central för bankinspektionen i sin tillsyn över systemet. Enligt de föreslagna reglerna i 2 kap tillkommer det PmC att avgöra en ansökan om medlemskap. Om PmC avslår ansökan och även då PmC fråntar någon medlemsskapet, kan det berörda institutet hos bankinspektionen begära en överprövning av beslutet.

I specialmotiven (s45) anføres att inspektionen inte kan överpröva ett positivt beslut av PmC i ett ärende om medlemsansökan annan väg än med stöd av inspektionens allmänna tillsynsbefogenheter enligt förslaget i 1 kap. 3 §. Utan särskilt stöd i författning eller motiv förefaller det som om bankinspektionen inte kan påkalla att inspektionen skall höras innan PmC:s styrelse tar ett beslut att bevilja en sökande medlemsskap i PmC. För att undanröja ett beslut som bankinspektionen anser vilar på en felbedömning vid den lämplighetsprövning av sökanden som förutsätts i 2 kap 1 § 2 st skulle inspektionen därmed vara hänvisad till att, med stöd av tillsynsreglerna i lagförslaget om PmC, tillgripa ett förbud, eventuellt förenat med vite, om verkställighet av styrelsebeslutet. Med hänvisning till det anförda föreslår bankinspektionen att i den nya registreringslagen för PmC eller i regeringsförfattning med stöd av PmC-lagen, bolagsordning eller i vart fall i specialmotivvering anges att ett godkännande från inspektionens sida måste föreligga före bifall till en ansökan om medlemskap.

Här kan tilläggas att medlem kan vad gäller registreringsbefogenheterna jämföras med det kontoförande institutet enligt aktiekontolagen. Tillstånd att vara kontoförande institut för såväl egna som andra placerares konton skall meddelas av bankinspektionen. Dessutom föreskrivs i lagen att kontoförande institut står under tillsyn av inspektionen. Från utgångspunkten att full insyn skall kunna uppnås från det allmännas sida i en medlems verksamhet, i den mån den har relevans till PmC-systemet, synes medlemmar i PmC, i vart fall sådana som får auktoriseras som ombud enligt 3 kap 1 § i lagförslaget endast böra tillhöra kretsen av institut som omfattas av 2 § lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel.

Med hänsyn till det inledningsvis redovisade behovet av flexibilitet anser bankinspektionen att PmC's regelsystem skall medge att samtliga institutionella placerare får individuella depåer i PmC-systemet dvs vara registrerade i eget namn, vare sig kontot förs av placeraren själv som medlem eller av icke medlem genom ombud. Med institutionell placerare avser då inspektionen såväl placerare som står under bank- eller försäkringsinspektionens tillsyn som andra större placerare, tex industriföretag.

För utländska placerare har praxis utvecklats mot att godkänna ett sk nominéeförfarande. Det innebär att samtliga utländska innehav registreras i nominéens namn. Det förutsätts att nominéen blir godkänd av bankinspektionen.

Bankinspektionen har på PmC's begäran prövat frågan om: ett nominéeförfarande kan införas också för svenska förvaltare av svenska placerares portföljer. Bankinspektionen har därvid ställt sig positiv till en ordning som inte riktas mot den institutionella marknaden utan mot privatpersoner och andra mindre placerare. En praktisk gräns vid 1 mkr som lägsta handelspost i PmC har därvid ansetts som lämplig. Det innebär att innehav under denna gräns skulle registreras inom PmC i förvaltarens namn.

Förslaget i 3 kap. 1 § 2 st om förvaltare utgår från ställningstagandet i specialmotiveringen (s 47) att en bank eller fondkommissionär som auktoriseras som förvaltare enligt aktiekontolagen därmed också skall vara behörig att fungera som förvaltare i PmC-systemet. Auktorisation av förvaltare eller återkallelse av auktorisation enbart avseende PmC-systemet för viss fondkommissionär skulle därmed inte vara möjlig. Vidare anser bankinspektionen att en särskild prövning av en i aktiekontosystemet auktoriserad förvaltares lämplighet att vara förvaltare även i PmC-systemet bör ske med hänsyn till skilljaktigheterna i de båda systemen. Det bör vara möjligt att ställa villkor som är specifika för PmC-systemet. För översyn med hänsyn härtill är bestämmelserna i 3 kap. 1 § 2 och 3 st aktuella.

PmC och aktiekontolagen

I aktiekontolagen har intagits en bestämmelse som gör det möjligt att bemyndiga bankinspektionen att utfärda närmare föreskrifter om registerföring enligt lagen. Någon motsvarande bestämmelse har inte föreslagits i förevarande PM. Inspektionen ser ingen anledning till att i PmC-systemet inte öppna möjligheten till att ge tillsynsmyndigheten samma befogenhet som i VPC:s system för aktiekonton och konton för skuldförbindelser.

Möjligheten för emittent till insyn i de konton för skuldförbindelser som hos PmC kontoförts avseende emittentens skuld har i 6 kap. 2 § begränsats till skillnad mot motsvarande insynsregler i aktiekontolagen. Vad gäller insynsförhållandet hos auktoriserade förvaltare beträffande ägarkonton som förs hos förvaltare har det inte omnämnts i lagförslaget. För PmC:s del har överhuvudtaget inte tillagts någon insyns rätt i förvaltarnas redovisning av ägarkontona. Jämför i detta hänseende aktiekontolagen. Det är

väsentligt att emittenten gentemot PmC och PmC gentemot förvaltarna får möjlighet till kontoavstämning och annan kontroll.

I specialmotiveringen till 6 kap. 1 § 2 st har ansetts att det i lagen räcker med den allmänt formulerade föreskriften om rätt till insyn för placerare. Om specificering i likhet med aktiekontolagen inte anses böra ske, bör närmare villkor tas in i avtalen mellan å ena sidan PmC och å andra sidan medlemmar, ombud och förvaltare.

Driftsättning

Bankinspektionen har i detta yttrande framhållit ett stort antal regler och krav som måste vara uppfyllda innan PmC tas i drift. Det är fråga om både ett omfattande auktorisationssystem och en ingående kontroll av PmC's egna system och andra förhållanden. Förutsatt att de synpunkter och förbehåll beaktas som bankinspektionen lämnat i detta yttrande tillstyrker inspektionen förslagen i promemorian och är beredd att ta på sig de uppgifter som åligger inspektionen enligt lagförslaget.

Med PmC-systemet i drift kommer den svenska penningmarknaden att ta ett avgörande steg mot att likställa den administrativa strukturen med marknadens standard i andra avseenden. Ett allvarligt eftersatt område av svensk penningmarknad kommer därmed att föras fram till god internationell standard. Infrastrukturen blir då fullt jämförbar med de bästa system som erbjuds marknaderna i andra jämförbara länder.

5 Försäkringsinspektionen:

Inspektionen har under PmC's tillblivelse tre gånger tidigare (1987-11-23, 1988-06-10 och 1989-07-14) avgivit yttranden. Inspektionen har vidare i sitt yttrande över lagrådsremissen angående pantsättningsreglerna i försäkringsrörelselagen (1989-08-25) behandlat frågan om handel inom PmC-systemet.

Kvar från tidigare finns två olösta problemställningar som berör försäkringsbolagen.

Den ena avser det ansvar – pro rata parte – som ett försäkringsbolag, som avser att bli medlem i PmC, automatiskt ikläder sig. Visserligen förelås i promemorian en förändring såtillvida att Aktiekontolagens kapitel om rätt till ersättning kopieras till Lagen om registrering av rätt till vissa skuldförbindelser (kap. 8). Såvitt inspektionen förstår innehåller dessa regler inte något absolut tak vad gäller det ersättningskrav en medlem i PmC kan utsättas för. Inspektionen har tidigare (se inspektionens yttrande 89-07-14 till finansdepartementet, Dnr 1647/89) framfört att endast ett på förhand begränsat ersättningsanspråk bör accepteras för ett försäkringsbolag. Inspektionens uppfattning i denna fråga är oförändrad.

Den andra frågan berör den pantsättning respektive tilläggsantsättning som automatiskt inträffar i olika skeden av köp- och säljsituationer. En sådan ordning gör det omöjligt för försäkringsbolagen att registrera PmC-registrerade tillgångar i det register som avses i Försäkringsrörelse-

lagen 7 kap. 10 a § och därmed få inräkna dessa i den tillgångsmassa som avses i samma lags 7 kap. 9 §. Inspektionen är av den uppfattningen att frågan måste lösas för att det ska vara meningsfullt för försäkringsbolagen, främst livbolagen, att delta i handel via PmC.

Inspektionen har i sitt yttrande över lagrådsremissen angående pantsättningsregler i försäkringsrörelselagen (1989-08-25, dnr 714/89) föreslagit en dellösning till pantsättningsproblemet (Yttrandet bifogas). Promemorieförslaget om alternativa säkerheter i avsnitt 5.5.3 öppnar också möjligheter att delvis lösa nämnda problem.

Inspektionen har noterat att PmC-konceptet undergått vissa förändringar. Dels föreslås att det ska enhetsbrevet utgå, dels öppnas möjlighet för PmC att omfatta andra värdehandlingar än rena 0-riskinstrument. Inspektionen har inget att invända mot dessa förändringar.

Beträffande vem som skall erhålla status som placerarombud finner inspektionen det rimligt att de försäkringsbolag som kommer att bli medlemmer också får ombudsfunktionen om de så önskar. En sådan funktion måste naturligt begränsas till att omfatta placeringservice för egna koncernbolag. Att gå utanför den kretsen skulle innebära en konflikt med försäkringsrörelselagens förbud mot främmande rörelse.

6 Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Sveriges Föreningsbankers Förbund:

Allmänna synpunkter

Det förslag till lagreglering av PmC:s verksamhet som lämnas i promemorian klargör på ett tillfredsställande sätt den legala förutsättningen för den tänkta handeln med kreditmarknadsinstrument. Förslaget är därför väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning. Dock finns enligt organisationerna anledning att ytterligare precisera och klargöra innebörden av förslaget på vissa punkter.

Vilka låneemissioner skall regleras av en ny lagstiftning (avsnitt 5.3)

Av promemorian framgår att medlemmarnas avsikt är att systemet skall kunna användas även för andra emissioner än de guldkantade papper. En sådan ordning förutsätter dock att vissa — än så länge utestående frågor — får en tillfredsställande lösning. Vi syftar då närmast på att det blir klarlagt att en redovisningsmässig kvittning av nettingprocessen i PmC-systemet är möjlig liksom att bankinspektionen vidhåller sin hitintills tillkännagivna uppfattning att någon kapitaltäckning inte skall krävas för medlemmarnas pro rata parte ansvar. Den sistnämnda förutsättningen blir givetvis av än större betydelse om mer riskfyllda instrument tillåts inom systemet eftersom då också kravet på kapitaltäckning skulle komma att öka.

Såsom konstateras i promemorian medför den föreslagna lagstiftningen att PmC får ett faktiskt monopol på det för PmC:s verksamhet utformade likvidhanteringssystemet. Även om detta inte innebär att ett monopol i

egentlig mening tillskapas kan likväl konstateras att den föreslagna lagstiftningen ger PmC ett avsevärt försteg framför eventuella konkurrenter. Organisationernas principiella inställning är att man bör undvika att å detta sätt i lagstiftningen låsa utvecklingen till ett bestämt subjekt. Eftersom etableringsfrihet leder till ökad kostnadseffektivitet till nytta för marknaden och därmed övriga samhället så är en sådan frihet att föredra.

Organisationerna förordar därför på sikt en generell lagstiftning med preciserade auktorisationskrav. Även andra som uppfyller de uppställda kraven får härmed möjlighet att bedriva en verksamhet som kan konkurrera med t. ex. PmC:s. Detta leder i sin tur till kostnadseffektivitet vilket är nödvändigt för en konkurrenskraftig svensk finansiell sektor. Den som får sådan auktorisation kan sedan inom auktorisationens ram skapa egna speciallösningar till nytta för konkurrensen, t. ex. den lösning med riksbanken som yttersta garant, som förekommer i det aktuella fallet.

Vid den översyn av såväl VP- som PmC-systemet som naturligen bör ske efter en tid bör den nu angivna lagtekniska frågan ges en annan mer generell lösning.

Clearingförfarande och panträttigheter (avsnitt 5.5)

Av regleringen i 9 kap. 3 § andra stycket framgår att utrymme finns även för avtal om säkerhet i annan form än som avses i paragrafens första stycke. Som exempel på sådan annan säkerhet nämns likvida medel på spärrat konto. I promemorian anförs även att lagtexten inte lägger hinder i vägen för att en bankgaranti skulle kunna komma till användning men att parterna för närvarande är ense om att bankgaranti ej skall godtas (sid 24 o 64). Enligt vår mening bör man i den kommande propositionen inte, såsom skett, binda upp parternas handlingsfrihet härvidlag genom dylika kategoriska uttalanden. Frågan om vilken typ av säkerhet som skall anses godtagbar inom systemet får ju bli föremål för avtalsförhandlingar parterna emellan.

Ett annat problem som behandlas i promemorian är PmC:s rätt att – i den mån det behövs av främst omsättningsskäl – frisläppa säkerheter som PmC tillförsäkrat sig. Detta avses förekomma t. ex. för det fall att förvärvsobjektet sålts vidare och centralen har möjlighet att tillförsäkra sig säkerhet i andra förbindelser. Det är inte uteslutet att detta system med utbyte av pant kan vålla problem t. ex. i en konkurssituation. Systemet som sådant bör därför bli föremål för en grundlig analys inom departementet.

Det förhållandet att en enskild panthavare, som inte är medlem i PmC och vilken företräds av ett placerarombud, inte kommer att få någon individuell registrering av sin pant i PmC:s register kan enligt organisationerna komma att medföra problem, t. ex. vid dubbel pantsättning. Systemet bör väl i och för sig inte hindra att en enskild panthavare anges med kod i PmC:s register på samma sätt som sker beträffande en placerare. Genom en sådan registrering skulle man vid en dubbel pantsättning lätt kunna avgöra vilken pantsättning som har företräde framför den andra. Det bör vidare klarläggas om det är 1936 års lag om pantsättning eller

Borgenärernas anonymitetsskydd gentemot emittenten (avsnitt 5.7)

Organisationerna delar inte utredarens uppfattning om behovet av anonymitetsskydd för borgenärerna gentemot emittenten. Det nuvarande förhållandet med en viss öppenhet såvitt avser borgenärerna har inte lett till några påtagliga problem. Så t. ex. för såväl staten som mellanhandsinstituten skuldbok i det nuvarande pappersbaserade systemet. I vart fall vid avstämningsdag för räntebetalning torde skuldboken visa aktuella innehav. Frågan om anonymitet är knappast något som lagstiftaren bör ägna uppmärksamhet åt om inte särskilda skäl, såsom integritetsskydd eller betydande konkurrensaspekter, talar härför. Även om dylika skäl kan anföras föreligger i vart fall för emissioner med komplicerade villkor eller lång löptid ett starkt behov av att i vissa fall, såsom vid villkorsändring, förtida lösen, utlottning, ställningstagande till ackordsförslag etc, snabbt komma i direktkontakt med långivarna. VP-systemet tillhandahåller denna facilitet även för förvaltarregistrerade obligations- och förlagslån (9 kap. 9 och 10 §§ aktiekontolagen). Det skulle innebära en olycklig begränsning av PmC:s möjligheter att omhänderta lån med lång löptid eller sofistikerade villkor om ifrågavarande anonymitetsskydd införes. Skulle lagstiftaren finna behov av ett dylikt anonymitetsskydd, bör detta under alla förhållanden kunna genombrytas genom avtal (t. ex. i bestämmelse i lånevillkoren). Reglerna måste i vart fall utformas på sådant sätt att en lämplig avvägning görs mellan emittentens intresse av en smidig hantering av instrumentet och borgenärernas skyddsintressen.

Skyldighet för medlem att åta sig uppdrag som ombud (se PM sid 44)

I promemorian föreslås att ett placerarombud skall vara skyldigt att – för det fall någon som auktoriserats som placerarombud mist sin auktorisation – på begäran av detta ombuds kunder överta dessas uppdrag. Någon större risk bör enligt promemorian inte vara förenad med ett sådant uppdrag. Som en sista utväg skall nämligen placerarombudet kunna begära att likvidhanteringen sker utanför systemet. Enligt vad som upplysts vid den hearing som har hållits angående lagreglering av PmC i finansdepartementet den 19 april 1990 skall placerarombudet ha rätt att registrera pant i förvärsobjekten, även om likvidhanteringen sker utanför systemet. Riskerna med en likvidhantering utanför systemet är enligt organisationerna onekligen mindre om en dylik pantsättning är möjlig. Att så är möjligt bör dock *klart* framgå av lagen eller dess förarbeten.

Enligt organisationerna bör ett placerarombud i extrema fall ha möjlighet att säga upp ett avtal med en viss kund, t. ex. om denne uppenbarligen missköter sina åtaganden gentemot ombudet. Det föreslagna systemet ger

inte någon möjlighet därtill. Denna fråga bör enligt vår mening övervägas ytterligare inom departementet.

Prop. 1990/91:106
Bilaga 1

Utländska förvaltare

Enligt organisationerna kan man ifrågasätta vilket syfte systemet med auktorisation av utländska förvaltare tjänar. I denna fråga krävs en större klarhet i fråga om den kontrollskyldighet m. m. som eventuellt kan anses åvila placerarombudet.

Placerarens innehav

Om värdet av en placerares innehav flukturerar över tiden beroende på egna köp eller försäljningar eller rena kursändringar kan placerarombudet tvingas omregistrera placeraren från ombudets placerarfunktion till hans förvaltarfunktion och vice versa. Det synes därför mindre praktiskt att ha en fix beloppsgräns (1 milj kr) för förvaltarfunktionen. Möjligen kan man finna en smidigare lösning på problemet. Denna fråga bör alltså övervägas ytterligare inom departementet.

Medlemskap

Genom medlemskap i PmC tillförsäkras företaget ifråga en rätt att öppna konton och göra anmälningar för registreringar. Utövandet av dessa rättigheter ställer stora krav på kompetens och kunnande för att undvika fallissemang inom systemet.

Organisationerna anser därför att medlemskap och därmed rätten att öppna konton och göra anmälningar för registrering endast skall ges en krets företag som uppfyller vissa klart uttryckta krav för sådan verksamhet. Idag torde denna krets kunna avgränsas till nuvarande medlemmar. Om den utvidgas måste detta ske efter noggrant övervägande och med yttersta restriktivitet. Detsamma gäller en eventuell möjlighet för ett placerarombud att göra registreringar i systemet.

9 kap. 6 §

Organisationerna vill påpeka att det på sidan 65 i specialmotiveringen under rubricerad paragraf anges att PmC skall vid frisläppande av pant garantera att pantens ägare återfår panten mot "utfäst" betalning. Vi utgår ifrån att detta är ett rent skrivfel och att avsikten är att betalningen skall vara erlagd innan ett frisläppande sker. Att så är fallet bör alltså framgå av de blivande förarbetena till lagen.

7 Svenska Försäkringsbolags Riksförbund:

Prop. 1990/91:106
Bilaga 1

Endast medlemmar skall kunna öppna konton och göra anmälan om registreringsåtgärder hos PmC. Medlemmar skall enligt förslaget av bankinspektionen kunna erhålla auktorisation som placerarombud och ombesörja registreringar för andra förvärvare av skuldförbindelser som inte är medlemmar. Detta framgår av 3 kap. 1 § förslaget till lag om registrering av rätt till vissa skuldförbindelser.

Riksförbundet understryker med hänvisning till vad som sägs på sid 46 i promemorian nödvändigheten av att även de försäkringsbolag som är medlemmar i PmC ges möjlighet att vara placerarombud för sådana anknutna företag för vilka de sköter kapitalförvaltningen.

Den för försäkringsbolagen viktigaste frågan och som är helt avgörande för om bolagen överhuvudtaget skall kunna använda sig av PmC:s tjänster har ej behandlats i promemorian. Som framfördes vid hearingen måste denna fråga lösas innan PmC träder i funktion. Frågan gäller om de säkerheter som PmC skall kunna tillförsäkra sig av köparen, dels i själva förvävsobjektet och dels i köparens innehav i övrigt av skuldförbindelser inom systemet (s k tilläggsäkerhet), kommer att konkurrera med den förmånsrätt som enligt 7 kap. 11 § försäkringsrörelselagen gäller för vissa försäkringstagares räkning i de tillgångar som uppräknas i 7 kap. 9 §. Bland dessa tillgångar utgör sådana skuldförbindelser som avses handlas med i PmC en betydande del. Vid utgången av 1989 uppgick livförsäkringsbolagens innehav av obligationer och penningmarknadsinstrumentet till ca 200 miljarder kr.

Frågan diskuterades under sommaren 1989 vid remissbehandlingen av ett utkast till lagrådsremiss ang pantsättningsreglerna i försäkringsrörelselagen m. m. Riksförbundet föreslog i sitt remissyttrande en väg att lösa problemet (se bifogat remissyttrande sid 2–3). I proposition 1989/90: 34 som följde av lagrådsremissen (s 72) hänsköts problemet till behandlingen av lagstiftningen om PmC.

8 Sveriges Industriförbund och Industrins Finansförening:

Det pågående arbetet att skapa en clearingcentral för penningmarknadsinstrument har blivit starkt försenat och oerhört mycket dyrare än planerat. Det nuvarande manuella systemet fungerar dock tillfredsställande och gjorde detta även när omsättningen på penningmarknaden var flerfaldigt större än för närvarande. Internationella datoriserade system som Euroclear och Cedel är väl utprovade och spelar en viktig roll för svenska emittenter.

PmCs viktigaste uppgift borde vara att minimera hanteringskostnader. I den internationella konkurrensen om kapitalet får emittenter från ett litet land som Sverige inte arbeta med extra transaktionskostnader. De har normalt ingen komparativ fördel i kapitalhänscende som kan kompensera en sådan merkostnad. Det system som nu är under uppbyggnad förefaller ha vissa brister i detta avseende.

– Enbart medlemmar får öppna konton hos PmC och göra anmärkningar för registreringsåtgärder. En utländsk storbank måste alltså agera via ett svenskt placerarombud. Detta kan skapa både psykologiska hinder och transaktionskostnadströsklar för utländska investerare att placera i svenska papper. Medlemsvillkoren är dessutom genom pro rata parteklausulen ekonomiskt så hårda att de utestänger relativt bankerna små men i högsta grad professionella aktörer.

– Lagstiftningen för PmC får inte vara så svensk att tillgängligheten till den svenska marknaden försvåras. Dagens PmC-projekt har en sådan skevhet i konstruktionen. Det är viktigt att en svensk clearingcentral är väl sammankopplad med Euroclear och andra betydande internationella svarigheter.

Mot denna bakgrund vill vi inte framföra detaljsynpunkter på föreliggande promemoria. Vi föreslår i stället att det nuvarande projektarbetet åtminstone för tillfället avbryts och att arbetet på en nödvändig institutionell förändring av clearingorganisationen tar sikte på att dels utnyttja erfarenheter från internationella system dels föra den svenska penningmarknaden närmare den internationella.

Med referens till vårt sammanträffande den 12 september får PenningmarknadsCentralen (PmC AB) utveckla sina synpunkter rörande några återstående diskussionsfrågor om utformningen av en lagstiftning beträffande PenningmarknadsCentralen.

1 Pant i överhypotek

Som förut har framhållits medför PmC-systemets utformning att vid pantsättning endast en panthavare registreras i systemet.

PmC-systemets hantering av en pantsättningstransaktion kan beskrivas på följande sätt.

Pantsättaren och blivande panthavare anmäler i PmC-systemet att en pantsättning skall göras. För det fall pantsättningen skall ske med likvid inom PmC-systemet, skall transaktionen förhandsregistreras. I och med att detta sker, garanterar PmC att långivaren erhåller panten och att låntagaren erhåller likviden. Panthavaren och pantsättaren har var sitt konto för innehavda panter respektive gjorda pantsättningar. Den nu beskrivna transaktionen medför således att pantsättarens disponibla skuldförbindelseinnehav minskas samt att hos pantsättaren noteras att en pantsättning gjorts och hos panthavaren att den aktuella panten innehas. Skulle pantsättaren anmäla ytterligare en pantsättning av samma förbindelse till systemet, kommer följaktligen förhandsregistrering av denna att vägras, eftersom skuldförbindelsen inte längre ingår i pantsättarens disponibla innehav av skuldförbindelser.

Den nu beskrivna systemuppbyggnaden går knappast att ändra, eftersom den är en integrerad del av ett stort system. Det är härvidlag ytterligare att märka att en registrering av en subsidiär pantsättning knappast skulle kunna begränsas till en uppgift om att andrahandspantsättning föreligger.

PmC-systemet är uppbyggt för att de rutiner som marknaden har störst behov av skall kunna hanteras på ett smidigt och säkert sätt. Andrahandspantsättningar är på det område som här är i fråga förhållandevis ovanliga i dag. PmC-systemet erbjuder vidare ökade möjligheter till uppdelning av skuldförbindelsernas belopp utöver vad som är möjligt i det nuvarande dokumentbaserade systemet. Härigenom kan skuldförbindelserna bättre anpassas till det aktuella behovet av pant. Det är emellertid självklart att möjlighet till andrahandspantsättningar måste finnas även efter övergången till ett nytt system, eftersom de stora förmögenhetsvärden som det här är fråga om måste kunna utnyttjas rationellt.

Även om man bortser från att andrahandspantsättningar inte med nuvarande systemuppbyggnad kan registreras hos PmC kan det dock starkt ifrågasättas om det skulle vara principiellt riktigt att knyta rättsverkningarna för sådana pantsättningar till en registrering. Både för att förståelsen av systemet skall underlättas och för att rättsverkningarna av olika åtgärder skall bli helt klara bör nämligen en strävan vara att systemet till

sina principer så långt möjligt skall motsvara vad som gäller för den fysiska hanteringen av värdepapper med den grundläggande avvikelserna att registrering hos PmC ersätter innehavet av ett värdepapper.

I ett dokumentbaserat system uppkommer sakrättslig verkan av en andrahandspansättning genom denuntiation till innehavaren av den primära panten. Det finns enligt PmC:s mening inte något skäl för annat synsätt i ett värdepapperslöst system. PmC har därför utgått från att en andrahandspansättning vid behov kan ske genom denuntiation till den som är registrerad som innehavare av den primära panten.

Regleringen bör i enlighet med det anförda nu få den innebörden att en andrahandspansättning kan verkställas genom denuntiation till den primära panten och att även en utmätning av överhypotek förutsätter denuntiation till denne. Någon justering av den i Ds 1990:26 föreslagna lagtexten för detta ändamål synes inte erforderlig. Då saken måhända inte är helt självklar, skulle emellertid ett klargörande uttalande i motiven vara av värde.

2 Pantsättning av medlem i PennyningmarknadsCentralen till placerare m. m.

Identitetsuppgifter beträffande en panten ägare anges i PmC-systemet endast i fall då pantsättningen skett till eller från en medlem och panten ägaren har konto i PmC. Att i andra fall ange identitetsuppgifter för panten ägaren skulle sakna praktisk mening. I stället anges i dessa fall vem som i egenkap av placerarombud äger företräda panten ägaren.

I den i Ds 1990:26 intagna lagtextbilagan har vid utformningen av 4 kap. 2 § första stycket 6 förslaget till lag om registrering av rätt till vissa skuldförbindelser förbisetts det fallet att pantsättning sker från medlem till placerare. I det fallet individualiseras registreringen för panten ägaren, under förutsättning att denne har konto hos PmC. Placerarombud anges givetvis även i detta fall. PmC får hemställa att punkten erhåller följande lydelse:

"6 namn, identifieringsnummer och postadress för panten ägare och den som har en rättighet på grund av inskränkning enligt 5, om konto hos PennyningmarknadsCentralen har öppnats för rättighetshavaren och denne eller upplåtaren är medlem av centralen, eller om rättighetshavaren inte har konto hos centralen, uppgift om vem som i egenkap av placerarombud äger företräda rättighetshavaren.

För att säkerställa att panten ägarnas anonymitetsskydd bevaras på samma sätt som gäller för borgenären och för att reglerna i paragrafen skall bli kongruenta i övrigt bör andra och tredje styckena erhålla följande lydelse:

"I konto som avses i 3 kap. 1 § första stycket skall istället för de uppgifter som avses i första stycket 3 och 6 antecknas en särskiljbar beteckning för borgenär, panten ägare och innehavare av rättighet på grund av inskränkning enligt första stycket 5 samt uppgift om vem som i egenkap av placerarombud är behörig att göra anmälan om registreringsåtgärder. Vad som före-

skrivs i denna lag om den som är antecknad på konto som borgenär, *eller panthavare, eller rättighetshavare enligt första stycket 5* gäller även borgenär, *panthavare, eller sådan rättighetshavare* för vilken särskiljbar beteckning har antecknats enligt vad nu har sagts.

PenningmarknadsCentralen skall föra en särskild förteckning över de borgenärer och *rättighetshavare* som avses i andra stycket. I förteckningen skall anges de upphgifter som avses i första stycket 3 och 6."

Ytterligare får PmC hemställa att i ett nytt andra stycke till 4 kap 3 § anges att 2 § andra och tredje styckena skall tillämpas på motsvarande sätt för de fall som avses i 4 kap 3 § första stycket 4. Vidare får PmC hemställa för att göra lagtexten tydligare att 4 kap 2 § 3 erhåller följande lydelse: "3. borgenärens namn, identifieringsnummer och postadress *om denne är medlem*" och att 4 kap 3 § 2 erhåller följande lydelse; "2. förvaltarens namn, identifieringsnummer samt postadress *om denne är medlem*".

3 Rättsverkan av preliminärregistrering

Av 5 kap. 7 § i det i Ds 1990: 26 intagna lagförslaget följer att en anmälan för preliminärregistrering när som helst kan återkallas innan den har lett till förhandsregistrering. Sedan förhandsregistrering skett kan däremot enligt paragrafen återkallelse inte längre ske. Vidare gäller enligt 7 kap 1 § att, sedan förhandsregistrering skett, borgenären inte får förfoga över den ifrågavarande förbindelsen, och det har i motiven förutsatts att till följd av förfogandeförbudet, utmätning inte kan ske för borgenärens (överlåtarens) skuld (jmf Ds 1990: 26 s 57).

Möjligheten att återkalla en anmälan sedan preliminärregistrering skett men före förhandsregistrering är av stor praktisk betydelse inte minst för placerarombuden. Placerarombuden ansvarar gentemot PmC för de transaktioner med likvid inom systemet som de anmäler för sina kunders räkning. Om placerarombudet, efter det att preliminärregistrering skett finner att placeraren inte har möjlighet att fullfölja den tillämnade transaktionen måste det finnas en möjlighet för placerarombudet att återkalla affären. Det kan tex röra sig om fall då placeraren inte har möjligheter att ställa de säkerheter som ombudet fordrar eller inte kommer att kunna erlagga utfäst likvid med följd att placerarombudet blir betalningsskyldig för denna.

Även av andra skäl är det nödvändigt att en överlåtare, såvitt gäller förhållandet till PmC, har fri förfoganderätt över den skuldförbindelse som är avsedd att försäljas fram till dess att förhandsregistrering sker. Självfallet är det så att parterna redan före förhandsregistreringen har träffat en obligationsrättsligt bindande överenskommelse med skadeståndspåföljd som konsekvens för den som inte kan eller inte vill fullfölja en affär, men sådana frågor kan av naturliga skäl inte prövas i PmC-systemet.

Vad som har sagts nu innebär att en preliminärregistrering i PmC-systemet på ett avgörande sätt skiljer sig från en sådan anteckning i daglig journal som sker enligt aktiekontolagen (1989:827). En anteckning av

sistnämnda slag får visserligen enligt 4 kap 9 § aktiekontolagen rättas av det kontoförande institutet, innan den förts in på ett konto, men det är inte förutsatt att någon återkallelse i detta läge skall kunna äga rum.

Eftersom det alltså i PmC-systemet är förutsatt att en överlåtare har fri förfoganderätt över en skuldförbindelse som är avsedd att försäljas fram till dess att förhandsregistrering sker men mister förfoganderätten i och med förhandsregistreringen, måste det – oavsett hur motsvarande frågor är att bedöma enligt aktiekontolagen – vara följdriktigt att skyddet mot utmätning och mot dubbelöverlåtelse uppkommer först genom förhandsregistreringen. Detta är så mycket mera naturligt som det i händelse av en preliminärregistrerad dubbelöverlåtelse inte som PmC-systemet har konstruerats är tidsföljden mellan preliminärregistreringarna utan andra faktorer som avgör vilket förvärv som skall förhandsregistreras. Vad som har sagts nu har motsvarande tillämpning i fråga om pantsättning och liknande transaktioner.

Med de utgångspunkter som här har angetts blir den utformning som 7 kap 5 § har fått enligt lagförslaget i Ds 1990:26 missvisande. Det bör vara förhandsregistreringen som skall utgöra utgångspunkten för att rättsverkningar inträder. I de fall då förhandsregistrering inte skall ske kommer normalt preliminärregistrering och anteckning på konto att ske med mycket kort tidsintervall och det avgörande bör i dessa fall vara anteckningarna på konto. PmC hemställer därför att vid den slutliga utformningen paragrafen erhåller följande lydelse:

”Rättsverkan av en registrering enligt 2–4 §§ inträder då förvärvet förhandsregistrerats, under förutsättning att förvärvet därefter även registreras genom anteckning på konto. Skall förhandsregistrering inte äga rum, inträder rättsverkan när förvärvet registreras genom anteckning på konto.”

Med hänsyn till den skillnad som föreligger i PmC-systemet jämfört med aktiekontolagens reglering av registerföringar i VPC-systemet finns mycket att vinna om i 7 kap 2 § efter ordet ”registreras” följande tillägg görs: *”(förhandsregistrerats eller i förekommande fall registrerats genom anteckning på konto)”*. Det är även värdefullt om här behandlade frågor också kan beröras i motiven till 7 kap 2 §.

Bestämmelsen i 7 kap 3 § första stycket blir dock missvisande så till vida att det där talas om företräde för det förvärv som registrerades ”först”. Eftersom endast en förhandsregistrering resp. slutregistrering kan förekomma i den situationen som bestämmelsen tar sikte på, föreslås att ordet ”först” får utgå. En konsekvens av det nu anförda blir ytterligare att 5 kap 5 § andra meningen och 7 § tredje meningen bör utgå.

Eftersom preliminärregistrering således inte avses medföra någon sakrättslig verkan, kan självfallet hävdas att denna registrering inte behöver lagregleras. En reglering i enlighet med promemorieförslaget är dock av värde så till vida att den ger upplysning om förfarandet i PmC-systemet. Preliminärregistrering fyller också den funktionen att de uppdrag som lämnas i PmC dokumenteras och kan även tjäna som bevisunderlag i fråga om sådana obligationsrättsligt bindande avtal som av något skäl inte blir

4 Antagande av medlemmar

I sitt remissyttrande över departementspromemorian Ds 1990:26 har bankinspektionen föreslagit att ett godkännande från inspektionens sida måste föreligga innan PmC:s styrelse beslutar att bifalla en ansökan om medlemskap. PmC har ingen invändning mot detta förslag och förutsätter att, om det genomförs, talan mot bankinspektionens beslut kommer att kunna föras enligt vanliga förvaltningsrättsliga principer. Detta torde innebära inte bara att talerätt föreligger för den som ansöker om medlemskap i den händelse bankinspektionen vägrar godkänna utan också att envar medlem kan föra talan mot ett beslut av inspektionen att godkänna den sökande för medlemskap. *Varje medlem har nämligen med hänsyn till sitt pro rata parte-ansvar ett ekonomiskt intresse att bevaka när det gäller antagande av nya medlemmar.*

Nu angivna förhållanden kan förtjäna att beröras i motiven till den nya lagen.

5 Övrigt

Det kan förtjäna anmärkas att PmC-systemet avses hantera s. k. dagslån, dvs upplåning mellan två bankdagar mot pantsäkerhet, samt s. k. repor, dvs återköpsavtal bestående av två mot varandra stående sälj- och köptransaktioner avseende samma skuldförbindelse och mellan samma parter med minst en bankdag mellan transaktionernas likviddagar. Dagslån hanteras genom pant-sättning inom systemet och repor behandlas som två överlåtelser. Dessa typer av transaktioner har inte berörts i promemorian Ds 1990:26 men representerar en sådan praktisk betydelse för aktörerna på marknaden att de kan förtjäna omnämnas i motiven till en kommande proposition.

Enligt 9 kap 7 § PmC-lagstiftningen är det vid försäljning av pant som tagits i anspråk enligt 3–6 §§ samma kapitel möjligt att bortse från 1979 års lag om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper. Denna bestämmelse gäller som framgår av 1 § endast då riksbanksclearing ska förekomma. Emellertid medger medlemsavtalen överföring och pantsättning av skuldförbindelser *utan livvidutväxling inom PmC-systemet* (se bestämmelser för medlems affärer för egen räkning bil 1 pkt 4). I dessa fall kommer undantaget i 9 kap 7 § PmC-lagstiftningen inte att bli tillämpligt, vilket innebär att man vid försäljning av i sådan ordning pantsatta skuldförbindelser skulle tvingas iakttaga bestämmelserna i 1979 års lag. Detta skulle givetvis medföra problem motsvarande dem man velat undvika

genom undantaget i 9 kap 7 §. PmC hemställer därför att detta undantag utvidgas till att omfatta även de fall då försäljning ska ske av skuldförbindelser som pantsatts utan likvidutväxling inom PmC-systemet. Prop. 1990/91: 106
Bilaga 2

Med de bästa hälsningar

PenningmarknadsCentralen PmC AB

Lars Aspling

Verkställande direktör

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
1. Lag om penningmarknadskonton	2
2. Lag om PenningmarknadsCentralen PmC Aktiebolag	12
3. Lag om ändring i lagen (1914: 45) om kommission, handelsagen- tur och handelsresande	13
4. Lag om ändring i lagen (1924: 322) om vård av omyndigs värde- handlingar	14
5. Lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling	15
6. Lag om ändring i lagen (1936: 83) angående vissa utfästelser om gåva	17
7. Lag om ändring i föräldrabalken	19
8. Lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979)	21
9. Lag om ändring i utsökningsbalken	22
10. Lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982: 713)	24
11. Lag om ändring i aktiekontolagen (1989: 827)	26
12. Lag om ändring i lagen (1989: 828) om införande av aktiekonto- lagen (1989: 827)	27
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 januari 1991.	28
1 Inledning	28
2 Behovet av att reformera hanteringen på penning- och obligations- marknaden	29
3 Huvuddragen i det av penningmarknadscentralen planerade syste- met	31
4 Allmän motivering	32
4.1 Lagstiftningsbehovet	32
4.2 Vilka läncemissioner skall det nya systemet omfatta?	33
4.3 Registren hos penningmarknadscentralen. Rättsverkningarna av registreringar	34
4.4 Andrahandspantsättning m. m.	36
4.5 Öppnande av konton m. m.	37
4.6 Likvidansvar m. m.	38
4.7 Försäkringsrörelselagen och penningmarknadscentralens likvi- dansvar m. m.	39
4.8 Borgenärernas anonymitetsskydd gentemot emittenten	41
4.9 Rätten till ersättning	42
4.10 Överprövning av beslut	44
4.11 Kontoförande instituts delegationsrätt enligt aktiekontolagen	44
4.12 Följdändringar i annan lagstiftning m. m.	46
4.13 Ikraftträdande	46
4.14 Övergångsbestämmelser	46
5 Upprättade lagförslag	47
6 Specialmotivering	48
6.1 Förslaget till penningkontolag	48
6.2 Förslaget till lag om PenningmarknadsCentralen PmC AB ..	79
6.3 Förslaget till lag om ändring i lagen om kommission, handels- agentur och handelsresande	79
6.4 Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken	79
6.5 Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen	79
6.6 Förslaget till lag om ändring i aktiekontolagen	80
6.7 Förslaget till lag om införande av aktiekontolagen	81
6.8 Övriga lagförslag	81

7 Hemställan	81	Prop. 1990/91:106
8 Beslut	81	
Utdrag ur lagrådets protokoll den 7 februari 1991	82	
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 februari 1991	86	
1 Anmälan av lagrådsyttrande	86	
2 Säkerhets- och sårbarhetsfrågor	87	
3 Hemställan	88	
4 Beslut	88	
Bilaga 1		
Sammanställning av skriftliga yttranden över departementspromemorian (Ds 1990:26) <i>Lagreglering angående penningmarknadscentralen</i>	89	
Bilaga 2		
Brev 1990-10-05 från PenningmarknadsCentralen PmC AB till justitiedepartementet	111	
Bilaga 3		
De remitterade lagförslagen (bilagan har här uteslutits)		